

temeljito pisal o Rojenicah, in je tam mojih misel brez vse zabavljivosti omenil. Tako je prav. Od marsiktere povesti ali vere mi je ostalo samo ime iz detinske d be, v katerih največ zvemo o narodnih povestih, sadaj, akoravno pogosto vprašujem za eno ali drugo; meni kot duhovniku stare babi ke in dedlike ne pripovedajo tako rodovoljno, ker se bojijo, da bi jih kje ostro posvaril. Tega sem se  e mnogokrat prepričal.

Tukaj hočem sopet nekoliko povestic in ver priobčiti, kakor se jih spomnim iz mlade d be.

Smertna ptica ali smer njaka sta pri Slovencih  erna  olna in pa  uk. Primeri Ovidievo (Met. 5, 550)

foedaque fit volucris, venturi nuntia luctus
ignavus bubo, dirum mortalibus omen.

 e cvet  sve a ali skala, s katero svetijo, pomeni to srečo ali dobiček dnarjev.

 e grablje tako ležijo, da zobe kažejo proti nebu, je to znamenje nesreče.

Kadar toča gr , mečejo iz kuhinje ven na trato burkle, da bi jenjala.

Ob Martinovem se prikaže rada  erna baba Kocolica, ktera živini škoduje, zato ni varno na pašo živine gnati.

V moji rojstni okolici je občina Kokolajnsak, poleg pa Galovska. Kocolica pomeni v cerkveno-sloven cini nigella, gal pa v serbs cini čern.

Nekteri ljudi se znajo v verkodlake spremeniti, da so na pol volki na pol ljudi. Verkodlak je izviriša oblika za vlkodlak = serbsk vukodlak (wolfshaarig).

Kadar smo na Jurjevo pervokrat gnali na pašo, smo pastirji pod gaber pokleknili in molili:

Sveti Velko! brani mojo belko,
Sveti  eško, daj ji vime težko,
Sveti Juri, ti pa nam zakuri,
Da' de solnce peklo
Ino maslo teklo.

Velko opominja na Velesa staroslovenskega boga črede, — kaj pa je  eško? Kraj Mure se veli živinski pastir pogostem — Čeh.

Pod gaber smo vsikdar bežali, kadar je gromelo, ker pr  v njega ne udari, in zakaj ne? — ker je Devica Maria pod njim počivala.
Davorin Terstenjak.

Potovanje po zahodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne. *)

I.

Predragi prijatelj!

Za-me je ni veže radosti, ko potovati po ptujih, zlasti zgodovinsko zanimivih krajih.  e od mladih nog sem iskreno želel viditi in ogledati tisto majhno, toda v zgodovinskem obziru čez vse druge zanimivo okrajno unikraj sredzemeljskega morja proti jugo-izhodu, in preteklo jesen sem Ti pravil, da mislim tje potovati, dasiravno sem  e v letih. Kar sem lani mislil, sem doveršil letos.

*) Ta ravno tako podu ni kakor mikavni in  e željno pričakovani potopis, kateri bode pomnožen z nekterimi dodajki tudi v posebni knjižici na svitlo prišel, so nam blagovolili slavni gosp. prošt s sledečimi besedami poslati, ktere, želijo, naj bojo predgovor potopisu: „Potopis moj, predragi prijatelj! ki bi ga radi bravcom svojim podali, je brez vse slovstvene vrednosti, ker ga nisem za občinstvo, ampak le za nektare prijatle spisal, o kterih sem si svest, da mi ne bodo zamerili,  e ni spis v vsem lepo uredjen in izversten, kakor bi imel biti. Ker se Vam pa pri vsem tem natisa vreden zd , Vam rad dovolim, da ga v svoje visoko in občno  islane „Novice“ tiskati daste, in zadovoljen bom,  e bo tudi le polovici mnogih Vaših bravcov po volji.
Vaš
Mih. Verne.“

V Terstu 23. decembra 1857.

21. dan sušca nastopim z avstrijskimi romarji dolgo in težavno potovanje. Vreme ni bilo nič kaj ugodno; burja je oostro brila in sneg je naletoval. K sreči pa je bil prvi dan potovanja tudi najhujši.

Ob osmih zjutraj odrinemo na Lloydovem parobrodu „Kalkuta“ iz našega blagega Tersta, in dasiravno je bilo zlo mraz, so bili vendar vsi romarji zunaj na parobrodovem postrešji in so ogledovali radostno prelepo primorje istersko. — Kmali smo vštric K o p r a, ki se krasno kakor otok vzdiguje iz morja — na to pa vštric I z o l e, kjer mi je bival verli zvesti prijatelj, župnik Janez Udine, ki ga je pa kmali potem, ko sem nazaj dom  prišel, nemila smert prerano vzela. Bog mu daj večni mir in pokoj! —  ez kake pol ure se nam prikaže P i r a n, zalo mestice o podnožji nekega z oljkami lepo obraš enega hriba na morskem bregu. To mestice, domovina slavnega, godboljubom dobro znanega Tartinita, ima krasen zaliv, ki mu „porto rose“ pravijo, konec zaliva pa — saline, na kterih se iz morske vode sol napravlja. Sol in olje je glavni pridelk Pirančanov; sočivja, žita in vina pa ne pridelujejo menda še za domačo potrebo zadosti. Pri vsem tem je P i r a n, ki šteje čez 9000 duš, eno najpremo niših mest v Istri, ker sta omenjena pridelka, kadar se dobro sponeseta, jako obilna.

Od Tersta do Pirana je zemlja večidel soldanasta, unikraj zaliva pa se kaže precej na široko kamnit svet rodovitne apn ne zemlje. To je nos Salvore, ki me je spomnil nekdanjih hudih prepиров med papeži in posvetnimi vladarji evropskimi, posebno pa med Friderikom I. ali Rude obradcom in papežem Aleksandrom III. Car se je na Laškem  versto ponašal in papež pobegne pred njim v Benetke. Vse zgornje Laško je v orožji zoper cara in tudi Benečani potegnejo s papežem, ter otepejo pri salvorskem nosu Friderikovo brodovje in mu sina ujamejo. Vsled te zmage na morji in še neke druge na suhem je car prisiljen, s papežem leta 1177 v Benetkah mir storiti.

Unikraj salvorskega nosa, kjer nima burja ve  tolike moči, stoji Benetkam ravno nasproti majhno mestice Umago — in kake dve uri dalje Cittanuova ali Novomesto. Med obema mesticoma se vidi v notranjem na zalem hribu, ki lepo plodno ravnino meji, isterski lepovid — B u j e.

Za Novem mestom se izliva v jadransko morje najva niša isterska reka K v i e t o, ki deli ter aško škofijo od p o r e   k e.

Kake dve uri od Novega mesta proti jugu stoji P o r e   (Parenzo), prijazno mestice z jako lepo stolno cerkvo — in še kake dve uri dalje R o v i n j (Rovigno), največje mesto v Istri, ki naj več dobrega olja pridelujejo. Mesto šteje blizo 11,000 duš in je sedež deželne sodnije.

Kmali potem se zagledajo mnogoverstne terdnjave okrog P o l e — stolpi, kakoršne si je nadvojvoda Maksimiljan Esteski izmislil. P o l e pa   njenimi starovinami — Avgustovim tempelnom, zlatimi vratmi in krasnim velikanskim glediš em — ni viditi, ker konec dolzega zavitega zaliva stoji. P o l a bo v kratkem perva morska terdnjava jadranskega morja, kakor je brodovju od nekdanj narbolje zavetje.

Primorje istersko ni nikjer visoko: pri vsem tem pa se ni a konec Istre čedalje bolj tako, da se vidi svetilnik, ki so ga napravili tergovavci ladjam v varstvo na južnem koncu lepe isterske okrajne, kakor da bi vsred vode samotni stal.

I s t r a, ena nar manjših okrajin cesarstva avstrijskega, ki smo jo posebno dobro vidili, ko smo se iz Aleksandrije v toplem jasnem vremenu spet dom  peljali, je pač prijetna, lepa in rodovitna deželica in je vsem romarjem jako dopadla. Škoda, da jo suša prepogostoma tare! To pa izhaja od tod, da cela okrajina nima razun U   k e (Monte Maggiore) blizo Reke nobenega visokega hriba, ki

bi oblake ustavljal, in ker so Istranci drevje celó preveč izsekali. Najbolja pomoč zoper to nadlogo bi bilo menda to, ko bi se zaredilo, zlasti po golih gričih, spet obilo drevja.

II.

Ko smo omenjeni svetilnik za seboj imeli, nas prinese parobrod v najnevarniše okrožje jadranskega morja, namreč v Kvarner. Tù je burja od Reke doli spet hudo razsajala in hujše ko pri Terstu, in morje je dervilo velike valove, ki so se eden za drugim lomili in penili, da je bilo kaj. Vseh romarjev razun treh ali štirih se je lotila morska bolezen — vsi so zdihovali, in nekteri, ki niso morja prej nikdar vidili, so se celó bali, da bodo v morji konec vzeli. Meni, hvala Bogu, ni bilo čisto nič, ker sem morja bolj vajen bil. Prave nevihte pa vendar ni bilo ne sedaj ne pozneje, naj kdo reče kar hoče, in vodja parobroda, verli gosp. Lazarovič, me je zagotavljal, da si ne želi nikdar boljše vožnje. Najbolj pa spričuje okolnost, da smo skoraj vsi popotniki na parobrodnem pokrovu lahko sedeli, da ni bilo prave morske nevihte. Pa marsikteri popotnik pripoveduje rad veliko več, ko je vidil in skusil.

Parobrod derví, kakor Ti je znano, neprenehoma noč in dan naprej. Noč pa zakriva popotniku mnogo lepega in zanimivega. Tako se je godilo tudi nam; toda sreča nam je ugajala, da smo, kadar smo se tje potovaje ponoči vozili, nazaj podnevi jadrati in marsikaj vidili, kar nam je prej noč, ki ni nikomur prijatelca, zavidljivo zakrivala. Zavolj boljšega reda pa, in da se potovanje ložej pregleda, hočem tù vse po versti navoditi, kar smo, tje in nazaj potovaje vidili.

Še tisti prvi večer, še bolj pa, ko sem se nazaj domú peljal, sem ogledoval od deleč radovedno in radostno visoko Učko in hribe za Reko in kvarnerske otoke — Cres, Kerk in Lušin véliki in mali, ki ju umetno in pridno brodníštvo bogati. Posebno so Malo-Lušinčani verli in pogumni mornarji, in mnogi so s svojim nevarnim trudom že obogateli.

Dalje proti Dalmaciji jadraje ugledamo naslednje jutro otoke dalmatinske; Dalmacije same pa nismo vidili, ker je parobrod po svoji ravni poti predeleč od kopnega naprej dervil. Vsi ti otoki — Lisa, Lezina, Kurcola, Lagosta, Meleda itd. — memo katerih smo se celih deset ur vozili — so sila gorati in kamniti, in so se mi le revni zdeli. Liso smo imeli ob osmih zjutraj že za herbtom in še le proti štirim po poldne smo prijadrati vstric Melede. Otok meledski mi je bil posebno važen, pa — vés zakaj? Zato ker nekteri učeni Dalmatinci terdijo in dokazujejo, da Meleda je nekdanja Melytha, pri kateri se je ulomila in razbila ladja, ki je svetega Pavla in 275 drugih oseb na Laško in v Rim peljala (Act. apost. CXXVII. & XXVIII).

Pa učeni Dalmatinci, dasiravno v resnici prebrisane in bistré glave, se menda vendar motijo; zakaj, ako bi bila Melytha današnja dalmatinska Meleda, bi bil poveljnik rimskih vojakov, ki so sv. Pavla in druge jetnike v Rim peljali, ko je drugo ladjo dobil, naravnost čez jadransko morje po navadni poti v Brundisium ali v Brindizi jadraje, svojo nalogo veliko ložej in hitreje doveršil, ko da je okrog južnega konca Italije v sredzemeljsko morje, v Puteole ali v današnje Pozzuoli jadral. — Verjetniše je tedaj, da Melytha svetega pisma je otok Malta, ne pa dalmatinska Meleda.

Ob osmih zvečer smo bili že unikraj Kotora in Černe gore vstric albanijskega primorja.

(Dalje sledí.)

Slovenske humoreske.

Po národnih pravlicah spisal Vicko Dragan.

I.

Že so čuli bravci „Novic“, da Verbovec kraj Mure leži.

Sicer slovenski jezikoslovci pravijo, da izraz: „ves leži, mesto leži“, ni po duhu slovenskega jezika, akoravno Nemeč tudi reče: „Das Dorf liegt am linken Ufer der Donau.“ Navlašč sem hodil vasí gledat, in sem jih ravno tako našel, kakor naše vasi, ktere kraj Mure „stojijo.“ Ali od Verbovca se svobodno reče, da „leži“ kraj Mure, ali pa če mi tega ne date veljati, bote vendar dali veljati, da „čepí.“

Hrami imajo vsi sključene noge, kakor stoletni starci, čemur se ni čuditi, ako premislimo, da je Verbovec že v starem testamentu postavljen bil. Verbovčani imajo ribo za gerb, in to znamenje, da so hitro po občem potopu, ko se je še tù pa tam voda našla, ljudí Verbovec naselili.

Tudi pravlica pravi, da so Verbovčani prišli od plavega morja in da so njihove oči bile tako navajene plave barve, da so enkrat nekteri, ko so do njive, na kateri je ravno lán lepo plavo cvetel, si korito privlekli in hotli prek sinjega morja — cvetečega lán se peljati.

Na „roteži“ se hranijo stare pisma, ljudí celó pravijo, da jih je napisal sv. Mihal arhangel, — ali kdo bode tako srečen, da bode smel va-nje pogledati. Skrite so v železni škrinji, in zaklenjene z debelo ključanco, ktero je napravil sam peklenski kovač. Ključ je hranjen pri županu, pravijo, da ga ima zmirom pod prago zakopanega.

V ti škrinji je prè tudi dosi starih pisem, ktere poterjujejo posebne pravice ali „privilegije“ Verbovčanov.

Med drugimi pravicami imajo na svinski koži zapisano tole: Celo leto so smeli Verbovčani gornjo štajersko sol prodavati.

Marsikdo bo mislil, da je to majhna pravica. Ali Bog obvari! Okoli in okoli ni smel nihče drug soli prodavati; vse je je moglo v Verbovec kupovat hoditi.

Po takem je prišlo dosti dnarjev v Verbovec, in dokler so Verbovčani ta „privilegium“ še vživali, so si klobase in koline s srebrnimi klinčki špilili, ne pa s lesenimi, kakor sadaj, kjer je celó svikovec težko dobiti. Poštene ženke verbovske so povijale svoje sinčke in hčericice s svilnatimi povoji, sadaj večkrat povresla nemajo.

Pa kako so ta privilegium zgubili?

Sosedje njihovi pravijo, da takole: Pred mnogimi leti jih je obiskala vélika cesarica Maria Terezija. Župan in priseženi možje so noč in dan si glavo terli, kako bi jo najlepše sprejeli. Varoške ulice so bile zeló pokvarjene, ker vsakidan ljuba čredica ima skoz njo svojo procesjo. Pred hrami poštenih Varaščanov so bile sicer celó koristne, ali tudi ne sladko dišeče gnojne mlake. Na cerkvenem turnu je petelin ali kokot (sosedje pravijo, da je kovač kokoš namesto kokota napravil) edno perot polamano. Rotežu je falilo pet polk, varoški zidi niso bili zapleteni, in več takošnih nadlog je móčilo ljube naše Verbovčane. V kasi pa je malo peněz bilo, ker se je v pretečenem letu malo žrebet iz tikev izvalilo; zato niso mogli ničesa prodati.

Kaj, ali Verbovčani iz tikev (buč) žrebeta valijo? — bo me marsikteri vprašal. Tako pravijo.

Nekdaj niso imeli kónj. Pervo kobiló jim je daroval kralj Matjaš, ko so mu v vogerskem boji pomagali lesice postreljati. Prepozno so naimre bili prišli na boj, zato jim je kralj Matjaš, da niso zastonj tako daleč prišli, ukazal, naj po bakonjskih logih lesice postreljajo. Tukaj so vidili dosti divjih kobil. Župan Marko Zijakovič, kateri je bil v tem boji njihov vojvoda, je vidil kako vogerski vojvodi ja-

keje godí. V nekterih mestih gré nevesta prvo nedeljo v zarokih s panado (to je, nekaj kruha prinese v ženino hišo, od tod talijansko ime).

(Konec sledí.)

Potovanje po zahodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

III.

Tretje jutro ob šestih dospemo do nosa „Linguetta.“ Bregovi albanijski so tod visoko gorati, sila kamniti in goli. Na hribih je bilo še mnogo snega. Proti deveti uri nas prinese jaderni parobrod vstric otoka „Fanó“, in precej potem vstric krasnega Karfa (Corcyra, Corfú), in sedaj je bilo potovanje res jako veselo. Morje je bilo popolnoma tiho in mirno, svetlo in gladko ko sercalo, vreme pa jasno in toplo. Rokav, po katerem smo jaderno naprej dervili, ni širok in lahko smo ogledovali z golimi očmi na levi primorje albanijsko, na desni pa krasni otok Karf. Na sredi se rokav nekoliko razširja, in tu molí na samotni skali, ki ji „Tegnoda“ pravijo, morski svetilnik iz vode. Skala je komaj tolika, da je bilo moč, svetilnik in pa hram za čuvaje na nji sozidati. Pač revno žalostno stanovanje, zlasti pozimi, ko včasih hud vihar dolgo razsaja! — Proti enajsti uri dospemo v luko pred mesto Karf, in kakor hitro se siloviti parobrod ustavi in mornarji mačke pomečejo, hitimo vsi popotniki v mesto.

Sedaj smo bili v glavnem mestu zedinjene joniške države, ki ji tudi ljudovlada sedmerih joniških otokov pravijo. Na zahodni strani dežele gerčke je namreč sedem krasnih otokov, ki so bili že v starodavnih časih obilno naljudeni. Ob času najvišje blaženosti in slave gerške so bili ti otoki samostalne države — potem pa se je njih osoda pogostoma spreminjala. Že Aleksander Véliki si jih je podvergel, toda ne za dolgo. Ker je pa gerška svobodnost že umerala, jo mogočni in zviti Rimljani kmali popolnoma zatarejo in dobé z Grecijo tudi sedmero joniških otokov v roke. — Po razdelitvi cesarstva v izhodno in zahodno so spadali otoki pod uno. Ker so jih pa cari bizantinski zane-marjali, se polasté v trinajstem stoletji kralji napolitanski Karfa. Pa že leta 1386 se podverže lepi Karf prostovoljno Benečanom, takrat mogočnim gospodarjem sredzemeljskega morja. Kmalí se jim vdajo zaporedoma tudi ostali joniški otoki. Gledé Karfa se pogodé Benečani z vlado napolitansko in ji plačajo njene pravice do krasnega otoka z dnaróm. Novi gospodarji lepih otokov, ki so bili prebrisani, zviti politikarji, ne spremené ne cerkvenih ne deželnih razmér, in posamesni otoki se vladajo po svoje. Benečani pošiljajo tje le višje oskerbnike kot poglavarje nižjih domačih gosposk; tako si ohranijo omenjene otoke, zabran jadranskega morja, do lastnega pada v letu 1797. V tem letu pa vzamejo Benetke Francozi pod Bonapartom in zatarejo slavno staro plemovlado benečansko, ki je že davno hirala in unerala. Z drugimi okrajnami pridejo sedaj tudi joniški otoki pod francozko oblast; pa že leta 1799 se jih polasté Rusi in Turki, in Pavel I. car ruski jih zedini leta 1800 v eno samo državo z imenom „ljudovlade zedinjenih sedmerih otokov“, ter izročí vlado deželnim pervakom pod varstvom turškim. Pa zastran mnogih strank je bilo spervega ruskih vojakov treba, da se je ohranil notranji mir in pokoj. Leta 1803 si omisli ljudovlada novo ustavo, in ruski car jo poterdi; pa že leta 1807 se polasté teh otokov spet Francozi, pa jih ne morejo ohraniti razun Karfa. Leta 1815 pa storé vlada ruska, angležka in avstrijska neko pogodbo, po kateri pride sedmero joniških otokov kot samostalna država pod edino angležko varstvo. Tako je bila osoda otokov joniških menda za dolgo časa

razsojena, zakaj Angleži jih ne bodo tako hitro iz rok pustili. Ljudovlada sedmerih otokov šteje blizo 280,000 stanovavcov, ki so večidel gerške razkoljniške vere. Kato-ličanov je le malo. Cela država ima kaj milo in ugodno podnebje, in prideluje mnogo žlahnega sadja, vina, olja, laške volne in solí — žita pa veliko premalo, ker so zali otoki večidel gorati. Ko je pri nas še terda huda zima, je tu že vse v najlepši rasti.

Pa predelec sem menda že zašel — poverniva se tedaj v Karf. Mesto — čez 540 mornarskih milj od Tersta — stoji prav prijetno med dvema terdnjavama, katerih ena je visoka živa stena. Luko ali brodstaje pa varuje še druga dobro utaborjena skala, ki pred mestom izsred morja sterlí, in ki ji „Scoglio Vido“ pravijo. V mestu ni viditi nič posebno zanimivega razun krasnega spominika iz belega marmorja, ki spominja na grofa Schulenburgskega, kateri je leta 1716 mesto Turkom junaško ubranil — in pa lepe bronaste podobe nekega višjega poglavarja angležkega z imenom Douglas, ki je Karfčanom vodovod napravil. Mesto s cerkvo sv. Spiridiona smo kmali ogledali, in ker nam je še časa dovolj ostajalo, najmemo kočije ter se peljemo ogledavat bližnjo mestno okolico, polno prelepega pomorančnega, lemoninega, oljkinega in mnogoverstnega družega drevja, in pa lepo poletno stanovišče začasnega poglavarja ljudovlade. Nato se vernemo na parobrod, ki proti večeru ob šestih iz luke naprej odrine.

IV.

Ob osmih zvečer dospemo vstric otokov Paksó in Antipaksó, ki se pa v številu sedmerih le za enega štejeta, zakaj otoki zedinjene ljudovlade joniške so od severja proti jugu naslednji: Karf, Paksó, Antipaksó, sv. Maura, Itaka, Kefalonija, Zante in Cerigo. — Tudi od Karfa doli se vidi na levi še zmíraj primorje albanijsko, ki se mi je tod bolj obdelano in naljudeno zdelo, kakor proti severju. Južni konec Albanije je sloveči nos „Actium“, pri katerem je nekđaj morska bitva serdito protivnost med zvitim Oktavianom Avgustom in lahkomi-selnim Antonijem, ob enem pa tudi osodo rimske države razsodila. Na kako tanki nitki visi večkrat osoda držav in národov! — Lepa Kleopatra pobegne s svojimi iz bitve — lahkomi-selni sladni Antoni hiti za-njo — in žertova v enem hipu vso svojo mogočnost in oblast in življenje svoje! — Tu se začénja dolgi in široki zaliv artaški, ki so ga v starodavnih časih zaliv ambraciški imenovali. Na severni strani zaliva je Preveza, konec zaliva pa Arta — mestici, ktere štejete po 5—7000 duš, ki ju brodníštvo, ribštvo in oljoreja redí.

V kratkem pridervi jaderni parobrod do otoka z imenom sv. Maura, nekđaj pa Leukadia, ki ga na levi pustimo. Vés zahodni breg otoka je živa sterma stena, ki po Safinem (Sappho) skoku sloví že tisuč in tisuč let. Starodavni Gerki so imeli namreč vražo, da skok z levkadiške stene mlade ljudi ozdravlja nesrečne ljubezni. Mlada imenitna, pa nesrečna pesnica Safo (Sappho), ko jo je bil po pustil nje ljubi, poskusi v svoji tugi nevarni lek, ter skoči nekje proti južnemu koncu otoka s sterme stene v globoko morje, pa — je ni več iz njega. — Nekí tovarš me živo poprašuje, kje ravno da je skočila. „Tam-le — mu urno pravim — tam-le ravno nasproti. Kaj ne vidite — saj visí še na steni kos interfata, ki ji ga je odtergal ojster zob skale pri skoku.“ — Urni ta odgovor ogreje vse družtvo, da si precej dolgo z veselimi burki kratimo čas.

Pod sv. Mauro pridemo v ozek rokav med otokoma Itako na levi in Kefalonijo na desni. Itaka, nekdanje Odisejevo kraljestvo, ki so mu Homerove pesme neumerljivi spominik, je veliko manjša od Kefalonije in vsa gorata. O koliko radostnih čutljejev obuduje ta mali otočec! Človek se vés pozabi in utopí v mikavno basnoslovje in v zgodovino nekdanjih junaških Gerkov. Meni je bilo kakor

da bi bil še zmiraj mladeneč pri 20 letih — vendar pa s tem razločkom, da nekdanj sem občudoval le neustrahljive junake v kervavih bojih, sedaj pa mi je bil oče pesništva, revni slepi Homer, ljubši in častitljiviši od vseh junakov pred Trojo in vseh ostalih pridobiteljev, ki so prav za prav bili le tolovajski razdevavci in morivci. Nekaj časa sem bil vès zamišljen v mladostne sanje in Homerove pesme — pa ko bi trenil, me zbudí nek tovarš resnobno prašaje: kje nek je stalo Odisejevo kraljevo poslopje? „Ravno za tem hribom — mu urno odvernem — glejte, kako žlahna gospá Penelope z belo ruto iz verha pahljajo! Ne vém, če nas le pozdravljajo, ali celó na kosilo vabijo. Znabiti pa tudi, da nas zoper sitne snubače na pomoč kličejo.“ — „Ktere snubače?“ praša nadalje. „Tega vam ne morem sedaj razlagati — predolgo bi bilo.“ — Tudi tega kratkega pogovora je bilo vse društvo veselo in nekteri so se prav radostno smejali.

Veliko važniša od Itake je Kefalonija, največji vseh otokov joniških. Otok ta obsega osemnajst zemljopisnih štirjaških milj in šteje čez 90,000 stanovavcov, ki so večidel izverstni brodnarji. Tla so tudi na Kefalonii kamnite in gorate, pa vendar plodne in rodovitne. Prideluje se veliko vina, olja, medú in mnogoverstnih posebno lepih vertnih sadežev; žito pa si morajo Kefalonijčani večidel kupovati. Tudi ovác in goveje živine imajo Kefalonijčani le malo, ker jim pašnikov in kerme primanjkuje. Bravsko in goveje blago v mesnice dobivajo večidel iz Morée, mleko pa in sir od koz, ki jih sémtertjé na svojih gorah precej velike čede redé. — Kar vero tiče, so Kefalonijčani razkoljniki; vendar pa je med njimi nekoliko katoličanov z lastnim škofom in s tremi meniškimi samostani.

Pod Itako vstric Kefalonije se morje na levi jako jako razširja, in tú je med Livadijo in Moréo dolgi zaliv lepantski, ki sega v serce okrajn gerških. Lepanto, nekdanj Naupaktos, sloví posebno zastran junaške zmage Juana Avstrianskega čez Turke 8. dan oktobra 1571. Turki so imeli 70 fregat in 250 galér, španjsko brodovje pa le 210 galér in še nekoliko papaževih in benečanskih galér. Terda kervava morska bitva se uname — mnogo je že ubitih na obeh stranéh — poslednjič vjameta Juan Avstrianski in Venier, poveljnik benečanski, načelnika turške vojske — in zmaga ostane kristjanom. Turki zgubé 150 brodov, in štejejo čez 15,000 mertvih.

Dalje od Kefalonije proti jugu je joniški otok Zante, nekdanj Zacynthos, o katerem Lahi pravijo: „Zante-fior di Levante“ — in ne le zavolj sroka ali soglasja, ampak po pravici, zakaj otok ta je jako jako lep. — Tudi zantiški, sedem nemških milj dolgi, štiri do pet pa široki otok je vès skalovit in gorat; prideluje pa vendar kar veliko vina in olja. Verh obilega vinskega pridelka pa posušé leto do leta še do deset milijonov funtov nekega drobnega grojzdica, ki ga tudi naše berhke Slovenke, kader potice pečejo, dobro poznajo. Žita pa ne pridelujejo zadosti, in zato gré o ževí po pet, šest in več tisuč ljudi v Moréo, da si za kake tri ali štiri mesce žita prislužijo. Tudi dobre zdrave vode in derv jim primanjkuje. Pri vsem tem mi je pa otok od deleč jako dopadel. Edino mesto otoka, ki za lepo zavetno luko ob nekem griču stoji in do 14,000 duš šteje, se imenuje tudi Zante. Razun mesta pa je na otoku še 45 vasí.

(Dalje sledí.)

O Vodnikovem godu.

Sprejmite vsi verli rodoljubje in mile rodoljubnje iskreno zahvalo za darove, ki ste jih darovali za Vodnikov spominek.

Raduje se domovina, ker uresničila se je nada, da Slovencom še bije vneto serce in živi zvest spomin za izverstne rojake, za slavo národa.

Mnogo darov se je že nabralo. Mnogo jih pa gotovo še pride; saj pogrešamo med daritelji še imena zvestih rodoljubov, ki so pripravljeni pri vsaki priložnosti biti národu v korist.

Ponavljam tedaj prošnjo, predragi rodoljubi do Vas vsih, da nabirate in pošiljate darove. Vsak naj nagovarja svoje znance in prijatelje v svojem okrožji.

Vsaki dar pride zaljubo, ali je manji ali večji. Tudi iz malega raste veliko. Vdeležite se tedaj vsi domorodci, tudi vi prosti selani, verli kmetje, da bomo reči zamogli, da „narod“ je postavil spominek prvemu svojemu pesniku, da „narod“ se zavé, da je vreden časti, ker svojega izverstnega sina pozabil ni!

Nabrane darove sprejemljem jaz. Dolžan sem tedaj povedati, da sem jih vložil v ljubljansko hranilnico, da ne ležé mertvi pri meni. Kadar pride čas, bodem s svojo skerbjo tudi ob enem položil račun.

Bliža se že veseli, imenitni god. Kmaló se bode napočil dan, ki pred sto leti je bil rojstni dan Vodnikov. Z lučjo dneva zasvetila je tudi národu luč!

Obhajati moramo tedaj dostojno ta dan. Naj Vam domorodcem bode tedaj oznanjeno, kaj da se je preskerbelo dozdej za to.

Vziduje se ravno v rojstno hišo Vodnikovo na sprednjo stran proti cesti čez 4 čevlje dolg in čez 2 čevlja visok čern kamen, iz kterega bliší v zlatih čerkah sledeči napis:

Tú se je rodil 3. svečana 1758

Valentin Vodnik

pervi slovenski pesnik.

Ostal bode ta kamen večén oznanovatelj Vodnikovega porodiša.

Skerbelo se je za to. Izročila je meni in gosp. dr. Janezu Bleiweisu verla sedanja posestnica tega doma sledeče pismo, ki se bode vpisalo v bukve zemljišne.

Pismo se glasi:

„Poslavljenje izverstnih rodoljubov je národa, posebno pa njih rodbine dolžnost.

Rodil se je Valentin Vodnik, prvi slovenski pesnik 3. svečana v Zgornji Šiški v Žibertovi hiši, ki je zdaj podpisane Urše Vodnikove last.

Ker stoletni rojstni dan Vodnikov dostojno obhajati je zastavilo mnogo rodoljubov besedo in djanje, in ker ti želijo počastiti tudi rojstno hišo Vodnikovo, privolim jaz nje imenovana lastnica v svojem in vseh svojih naslednikov imenu sledeče:

V imenovano hišo se smé vzidati na Vodnikovo čast spominek ali kamen, kakor in kamor določita gosp. dr. Janez Bleiweis in dr. Lovro Toman. Ko bi se prezidovati imela kdaj hiša, smeta imenovana gospoda ali tista oseba ali tisto društvo, ktero izvolita za nadzornika kamna, si na novič izbrati na hiši mesto za kamen pripravno.

Izdreti ne smé noben posestnik več tega kamna iz hiše.

Da pa ta spominek ostane vse prihodnje dni s hišo zvezan, privolim poslednjič, dá dasta imenovana gospoda vpisati ali intabulirati pričujoče pismo na mojo imenovano posest, ki se v zemljišnih bukvah grajščine „Leopoldsrue“ pod urb. št. 29/18 in rektf. št. 19/12 nahaja.

Vse to je moja resnična volja in želja.

Zato poterdim pismo lastnoročno in ravno tako prošene pričé.

V Zgornji Šiški 19. januarja 1858.

Sledijo podpisi.“

Al ta kamen ni Vodniku namenjeni spominek. O tem se še ni govorilo in določilo kaj dokončnega. Tudi moj predlog je bil le nasvèt. Kadar se steče enkrat toliko darov, da se zamore kaj dostojnega narediti, naj se skliče odbor umnih mož, ki imajo odločiti, kaj, kako in kam

II. razdelek. Slovesne pesmi Vodniku posvečene.

Franc Bile (iz leta 1819); Matevž Hladnik, učitelj na realki v Gorici; Leopold Kordež na Dunaji; Vojteh Kurnik v Teržiču; G. Leinmüller, zemljomerski asistent na Kerškem; Korl Melzer, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani; Miroslav (Vilher), posestnik v Senožečeh; A. Praprotnik, učitelj na Dobrovi; Blaž Šušnik; Fr. Svetličič v Sorici; Franc Verbnjak, fajmošter v Fürstenfeldu; Fr. Virk, fajmošter v Kolobjah; Tomaž Zupan, bogoslovec v Ljubljani.

III. razdelek. Mnogoverstne pesmi in sestavki:

novele, spisi o domači zgodovini, pravlice in domovinske reči, učene reči po domače pisane v jezikoslovskih zadevah, potopisje, estetični sestavki i. t. d. (takih sestavkov imam uže 50 v rokah; nekteri so prav obširni). Pisatelji so: Jožef Babnik v Ljubljani; Franc Bradaška, c. k. gimnasijski prof. v Zagrebu; Karl Dežman, muzealni kustos v Ljubljani; Alojzi Egger, c. k. gimn. profesor na Dunaji; Ludovit Germonik, c. kr. bibliotekarni vradnik v Ljubljani; Fr. Herman Hermannsthalski, c. k. ministerijalni tajnik na Dunaji; Peter Hicinger, fajmošter v Podlipi; Kajetan Hueber, fajmošter v Stari oslici; dr. V. F. Klun, profesor tergovske učilnice na Dunaji; Leopold Kordež na Dunaji; Juri Kosmač, c. k. bibliotekarni scriptor v Ljubljani; J. E. Kovačič, korar v Terstu; Ignaci žlahni Lazzarini, c. k. svetovavec pri poglavarstvu v Gradcu; Jožef Filibert žlahni Lazzarini v Reki; Franc Legat, okrajni zdravnik v Višnji gori; C. Leinmüller, zemljomerski asistent na Kerškem; Jernej Lenček, kaplan v Žireh; Jožef Levičnik v Železnikih; Franc Levstik v Ljubljani; Kamilo Mašek, učitelj muzike v Ljubljani; dr. Franc Miklošič, c. k. profesor na dunajskem vseučilišču; Franc Navratil, c. k. oficijal pri vikši dvorni sodnii; Jožef Novak, bogoslovec v Ljubljani; Janez Orešek, c. k. gimn. profesor v Celji; A. Praprotnik na Dobrovi; gospá M. Prettner v Ljubljani; Vijanski Janko (Pukmeister) v Velejskem gradu; P. Radič, doktorand filozofije na Dunaji; Janez Steska, c. k. računski svetovavec v Ljubljani; Jožef Šubic, dr. zdravništva v Celji; Davorin Terstenjak, c. k. profesor v Mariboru; Lovro Toman, dr. prava v Ljubljani; I. A. Ulepič Krainfelski, c. k. dvorni svetovavec in predsednik v Zagrebu; Vilh. Urbas, učitelj v Ljubljani; M. Valjavec, c. k. gimn. profesor v Varazdinu; dr. Korl Vesel, c. k. okrožni zdravnik v Ljubljani; Janez Zalokar, fajmošter v Ljubljani.

Zares lepa versta dobro znanih, čislanih imen! Ni treba še posebej opominjati, koliko izverstnega se lahko upa pri tacih možéh. Nadjati se je, da se bodo tersili tudi še tisti izmed „poklicanih“, ki so do zdaj izdajatelju v žalost molčali; poslali bodo, če prav kaj majhnega pa krepkega, da bi tudi oni pripomogli k spominku Vednikove slave!

Slovenski narod pa bo z obilimi naročili pokazal, da spoštuje svojega pervega pesmika, in da čisla tudi svoje učene možé, pesmike in pisatelje, ki so še živi.

(Naroča naj se pri meni, ali pa v Kleinmayrjevi in Bambergovih bukvarnici v Ljubljani. Kdor bo nabiral naročnike, dobí na deset iztisov, ako hoče, enajstega po verhu).

V Ljubljani mesca januarja 1858.

Dr. E. H. Costa.

Vražje zdravila.

1. Olovska kerv.

Večkrat že smo mislili, zakaj da imajo v Istri večidel vsi osli ušesa ali pa repe narezane, luknjaste ali pa odrezane.

Naključilo se nam je, nekega jutra ravno iz bližnjega mesta gredé, to smešno prikazen prav natanko spoznati.

Srečamo namreč nekega človeka, ki nese svetilnico (laterno) v rokah in janko čez ramo. Naravnost nam odgovorí, da — naj mu ne zamerimo — je nesel oslovske kervi k nekemu bolniku, kateri je bil strašno otečen in ga je tako silno bodlo, da mu nobena stvar ni pomagala. To kerv, okoli pol kupice, je mogel popiti z upanjem, da ga bo gotovo ozdravila. — Ene dni potlej umerje bolnik, in ubogemu oslu so zastonj rep presekali.

Ni davnej, kar je tudi en župan umerl, kterega so tudi na zadnjo uro s kervjo te poterpežljive živinice napajali.

Da bi pač oslom, kadar jim rep ali ušesa režejo, na misel prišlo, da bi take žive konjoderce saj s kopiti pozdravili ali pa jim z zobmi na stegnih pušali, da bi pomnili, kadaj so uganjali neumno vražo!

2. Živ preparan piščanec.

Drugi lek (zdravilo) take baže je: Kadar se kdo meša, da ne vé, kaj govóri, in blodi neumne reči, ujamejo piščanca, in živega po sredi od vrata čez persi preparajo, in tako razklanega z vsem drobom bolniku na glavo privežejo, dokler ne omerzne; potem ga morajo podgane pod streho pojesti. Bolnik se ozdravi, kakor od oslovske kervi!

J. Sajovec.

Nove orglje na Verhniki.

14. dan pretečenega mesca sta zdolej podpisana presojevala nove verhniške orglje na 22 spremenov, ktere je izdelal gosp. Ferdinand Malahovski v Ljubljani. Izverstno lepoglasje teh orgelj pri vseh spremenih skup zasluži očitne pohvale; lepoglasja posameznih spremenov pa ni moč dostojno popisati. Čez vse druge spremene izverstna je „vox humana“, spremen po mojstru Malahovskemu iznajden, ki tako ljubeznjivo poje, da človeka do solz omeči. Petju se ta spremen tako priliči, da mu ga v tem oziru ni para. Orglje so razdeljene v tri razdele, kterih eden spredej, dva bolj zadej ob vsaki strani okna stojé. V sredi so igravke (Claviaturen). Znotrajna in zvonajna naprava orgelj spričuje, da jih je umetnik postavil, ki je za tako delo vés sposoben, in ki zasluži, da ga očitno pohvalimo in za enake stavbe posebno priporočimo.

Gregor Rihar,
organist pri stolni ljub. cerkvi.

Franc Ser. Adamič,
učitelj v Šmartnem pri Litii.

Potovanje po zahodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

V.

24. sušca je bilo prav ugodno, jasno in toplo vreme, in veselo smo jadrili dalje proti jugu ob zahodnem primorji moreaškem ali peloponéškem. V malo urah nas pri-nese urni parobrod vštric nekdanje nesrečne Mesenije in slovečega Navarina. Je pa Navarin, ki mu Gerki Neokastro pravijo, majhno mestice, ki ne šteje žez 3000 duš, z lepo krasno lukó, ki je tolika, da ima v nji čez 1000 največjih brodov ali ladij prostora dovolj. Boljšega zavetja za brodovje nima pri vseh svojih zalivah ne Pelopones ali Morèa, ne vsa Grecija. Vhod v brodostaje je tako ozek, da ne more čez dvoje brodov naenkrat va-nje, in pred vhom jim je otok Sfagia ali Sfakteria v zavetje. Voda je tudi za največje vojniške ladje dovolj globoka, in tla so za brodovne mačke take, da ni treba nikdar boljnih. — V starem Navarinu, ki so ga v starodavnih časih Pylos imenovali, je kraljeval nekđaj modri Nestor, in luka navarinska sloví od nekđaj. Že o peloponeški vojski je bila tú med Atenčani in Špartanci kervava morská bitva v letu 425 pred Kristusovim rojstvom. Razno osodo pa je

*

imel Navarin v naših časih, namreč o ustaji in dolgi vojski Gerkov za oprosteno svoje. Leta 1821 vzame hrabri Kefaloničan Tibaldo pod Ypsilantovim poveljem Turkom mesto in luko; pa že leta 1825 dobí Ibrahim paša oboje spet v svojo oblast. Tù zedini Ibrahim lastno egiptovsko in turško brodovje; pa 20. oktobra 1827 napadejo Codrington, de Rigny in žlahni Heyden, poveljniki angležkega, francozkega in ruskega brodovja, kot kruti tolovaji, zedinjeno egiptovsko-turško brodovje, ki v zavetni luki mirno stoji, ter ga pokončajo. — Politika je skorej vselej kakor....., ki se nikdar in ničesar ne sramuje; tega krivičnega pokončanja pa se je vendar tudi politika sramovala, in nihče ga ni hotel kriv biti. Angleži so dolžili Francoze, Francozi pa Ruse. Modri vladoslavci evropejski niso spremislili, da, večje zlo odverniti, bodo mogli v kratkem razdjanim Turkom na pomoč hitéti.

Kmali potem dospemo vstrie mesta Modon, nekdanje Methone, ki pri nekem ne visokem nosu stoji. Mestice je obzidano in dobro utaborjeno, pa nekako mrtvo — žive duše ni bilo viditi ne na ozidji ne zunaj mesta.

Precej pod Modonom je na desni Sapienza, Santa Maria, Kaprera, Venetiko in mnogo mnogo drugih majhnih pustih otokov in posamesnih skal, ki iz morja sterlé, in ki utegnejo o nevihtah brodnarjem zlo nevarne biti. Zato so napravili na Sapienci visok svetilnik, da se ladje po njem ravnaajo. — Za otokom Venetiko se razširja na levi zaliv koronski, ki deleč v Moréo sega. Na levi strani zaliva stoji mestice Koron, konec zaliva pa Kalamata. Na jugo-izhodnem bregu zaliva koronskega stanujejo čversti in hrabri, pa nekako divji Majnoti, ki so nek mlajši nekdanjih Spartancov. Vseh skup je čez 50,000 duš, ki živé v 360 vaséh, deloma pa tudi v posamesnih pahištvi. Mnogo vasí smo iz parobroda dobro vidili, še več pa posamesnih čveterovoglastih stolpov, iz katerih so se Majnoti v kervavi vojski za gerško svobodnost Turkom junaško branili. Sedaj so podložni kralju gerškemu, pa menda podložni nič kaj gotovi, ker se na svojih dobro znanih tajgetskih gorah lahko puntaajo in branijo.

Ob štirih popoldne dospemo do najjužniše erti naše lepe Evrope. Ert ta je nos matapanski, ki se iz visokega hriba na enkrat zniža in skorej kot popolna planjava deleč v morje sega. Med matapanskim in severnim nosom v norveški Laponii je Evropa najširokejša.

Pod Matapanom na desni je Čerigo, narjužniši otok že mnogo omenjene ljudovlade joniške. Otok Čerigo, pri nekdanjih Gerkih Cythera, obsega le tri štirjaške milje, in je bil nekdanj veliko važniši ko dandanašnji. Zastran pripravne lege in varnih brodstaj so se shajali tù tergovavci iz Azije, iz Egipta in iz ostale Afrike, in domači so živeli v obilnosti in blaženosti, dasiravno je njih zemlja zlo skalovita. — Posebno pa je slovela Cythera v starodavnih časih slepega molikovavstva zastran Venerine službe, ki se je od tod po vsem Gerškem zaplodila. — Čerigo prideluje dandanašnji nekoliko žlahnega vina in prav dobrega žita, največ pa vertnih sadežev.

Sedaj pa prijadrano v gerško morje, ki se mu Arhipelag pravi. Ob sedmih zvečer smo že vstrie nosa Malea ali Sant-Angelo, za katerem se razprostira zaliv naupliški deleč v Moréo. — Od nosa Sant-Angelo jadramo bolj proti severo-izhodu mnogo raznih otokov na desni pustivši, pa kmali nas noč zajme, da dalje ničesa več ne vidimo.

VI.

Naslednji dan, 25. sušca, dospemo že pred sedmo uro zjutrej do otoka, ki mu Sira pravijo, in jaderni Kalkuta se ustavi v luki pred mestom, ki se tudi Sira imenuje. Otok je le majhen in svet njegov je zlo gorat in kamnit, pa rodi vendar obilo vina, smokev, olja, medú in laške volne. Mesto je bilo še pred 30 leti le revno in majhno

verh visokega hriba; o času gerške ustaje in dolge vojske za oprosteno in svobodnost pa se je jako povzdignilo in raste še dandanašnji. V starem mestu verh hriba je namreč kapucinarsk samostan pod varstvom francozskim. O ti vojski pa so razširili Francozi varstvo svoje čez vés otok, in niso dali Turkom, Gerke na otoku nikakor nadlegovati in tretji. Zato hité, življenje in premoženje si ohraniti, premožniši Gerki iz raznih krajev v Siro, in začnejo pod starim mestom pri morji o podnožji hriba novo mesto zidati, ki se čedalje bolj razširja in ki je že sedaj prvo in najvažniše kupčijsko mesto gerškega kraljestva. Mestjanov je že do blizo 40,000; pa le 5000 je katoličanov, ki v starem ali v zgornjem mestu stanujejo. Najvišje verh hriba stoji katoliška stolna cerkev in stanovališče škofovo. Pahištva imajo tù že sploh plošnjate strehe kakor dalje na izhodnem povsod.

Tù smo vidili tudi, kako čverst in živ národ so Gerki. Kakor hitro se parobrod ustavi, nas obdá cela čeda čolnov, da bi nas v mesto prepeljali. Vsak hoče biti prvi — čolnarji upijejo in se suvajo, kakor da bi se bila resnobna morská bitva unela — in le s težavo pridemo v čolne, ter odrinemo v mesto.

Ker je bil ravno praznik Matere božje, se podamo precej v cerkev k službi božji. Pa v spodnjem mestu je imela le še vélika ali péta maša biti, in nobenemu izmed nas niso dali več maševati. Zato gremo precej dalje v zgornje mesto. Ko sem mesto iz parobroda ogledoval, se mi je zdelo, kakor da bi bilo vse mesto zedinjeno; sedaj pa sem vidil, da med spodnjim in zgornjim mestom je precej velik, skalovit in pust prostor. Jako vroče je že bilo, posebno na tem praznem prostoru, vendar prisopihamo malo po malem v revno katoliško mestice in v stolno cerkev verh hriba, za katerem imajo mestjani v nekem skalovji vrelec hladne dobre vode. — Po doveršeni službi božji se vernemo ravno o poldne v spodnje ali novo mesto, pa solnce je tako pripekalo, da smo se vsi silno potili, in nek šaljivec je djal, da zastran pokore mu ni treba dalje v obljubljeni deželo hoditi, ker ga je pot že tù dobro očistil in opral. — Ko se na velikem tergu pred neko kavarnico ohladimo, se podamo na parobrod „Vorwärts“, ker je bil „Kalkuta“ iz Sire naravnost v Carigrad namenjen.

Ob štirih popoldne odrineta iz Sire oba parobroda — „Vorwärts“ se bolj na desno, „Kalkuta“ pa bolj na levo deržaje. — Ko vidim, da zaliv eginaski na levi, in pot v Pirej za seboj puščamo, se mi je milo storilo, dasiravno sem dobro vedil, da nismo v Atene namenjeni. Serčno rad bi bil namreč vidil glavno mesto gerško — mesto, ki je nekdanj pri vsi lahkornosti stanovavcov svojih bilo sedež izverstne omike, visoke učenosti in čeravno revne, vendar častitljive človeške modrosti, in mnogoverstnih, ali prav reči, vseh človeških umetnost, ki so se od tod po vsi Evropi širile. Res! da dandanašnji je mesto le revno in čez tri četerti manjše ko nekdanj; toda nahajajo se v njem še mnogi ostanjki nekdanje krasnosti. Najraje pa bi bil vidil zanimivo sodnišče areopagiško, kjer sta pred sodbo stala dva možaka, ki ju visoko častim in spoštujem, in kakoršnih je svet še malo imel, namreč modri Sokrates in sv. Pavel. — Sokrates, najmodrejši učitelj djanskega modroslovja, je bil tù, kakor ti je znano, leta 400 pred Kristusom po krivici k smerti obsojen. Polpetéro stoletje pozneje pride sv. Pavel v Atene (act. Apost. C.XVII.), ter začne oznanovati Sina božjega in ustajenje mrtvih. Atenčani so bili še zmiraj enaki; družega jim ni bilo mar, ko kaj novega čuti in pripovedovati. Celó nekteri Epikurejci in Stojčani so radi poslušali sv. Pavla in se ž njim pogovarjali, čeravno za nauke njegove niso marali veliko. Nekteri so djali: „Kaj nek pravi ta besedež?“ — nekteri pa: „Kakor se kaže, je oznanovavec novih bogov“ — in zato ga tirajo v Areopag. Pavel pa stoječ vsred Areopaga pravi: „Možje Atenčani! Iz vsega vidim, da ste, kar vero

„tiče, še skorej preveč iskreni; zakaj ko sem memo gredeč „podobe bogov vaših ogledoval, sem našel tudi altar, na katerem je napis: Neznane mu Bogu. Kar tedaj nevedši „častite, vam jez oznanujem. Bog, ki je vstvaril svet in „vse kar je na njem; — On, ker je gospod nebes in zemlje, „ne stanuje v tempeljnih z rokami storjenih. Tudi se mu „ne streže s človeškimi rokami, kakor da bi česa potreboval, ker on daja vsem življenje in dihanje in vse; in je „storil, da iz enega vès človeški rod po vsi zemlji stanuje, „in je njih stanovanju odmiril čase in meje, da iščejo „Boga, če bi ga kje otipali ali našli, čeravno ni deleč od „vsakega nas; zakaj v Njem živimo, v Njem se gibljemo „in smo, kakor so djali tudi nekteri pesnikov vaših. Rod „njegov smo namreč. Ker smo tedej rod Božji, ne smemo „misliti, da bitje Božje je podobno zlatu ali srebru ali „kamnu, ki se upodoblja po umetnosti in misli človeški. — „In Bog je sicer čase te nevednosti pregledal; sedaj pa „oznanuje ljudem, da naj vsi povsod pokoro delajo, ker je „določil dan, o katerem bo sodil svet po pravici po možu, „ki ga je v to določil, in v tem je dal spričo vsem ljudem, „ker ga je obudil od mertvih.“ — Tako je učil sveti Pavel Atenčane v Areopagu spoznati Boga Očeta, stvarnika nebes in zemlje, in edinorojenega Boga Sina, Gospoda našega, ki bo sodil po pravici o določenem dnevu vès rod človeški — in ga niso obsodili, ampak nekteri so se posmehovali, nekteri pa so djali: „O tem te bomo še enkrat slišali.“ — To sodnišče viditi me je jako jako mikalo, pa ni bilo mogoče.

V tem derví „Vorwärts“ jaderno naprej, in še prej ko se začne mračiti, smo med otoki Delos in Mikone na desni, in Tino ali Tenos na levi.

(Dalje sledí.)

Zgodovinske drobtinice.

O početku Kostromanoviča, terdnjave v Slavonii.

Národna pripoved.

V krasni posavski ravnini na Viru je stala še pred postankom Kostromanoviča prijetna pastirska kočica, v kateri so bivali štiri osebe, mož in žena s svojima otrokama, dečkom in deklico. Ubogi starši bili so delavci in pastirji; oče pa še zraven ribič in lovec, mati pridna predica in marljiva gospodinja. Mnogo sta si prizadjala, marsikaj odtergala in dostikrat obrisala kervavi znoj z upadenih lic, preden sta jih zredila in spravila k delu, sina h konju in orožju, hčer pa k preslici in šivanki.

Pridno začneta staršem pomagati in njim olajševati delo.

Oče umre. Zdaj je mogel prevzeti sin mesto očetovo, in njegova sestra, ravno v cvetečih letih svoje starosti je morala namesto njega goniti živino na pašo, loviti ž njim vred ribe po Viru in Savi, kopati, kositi in razne druge dela opravljati.

Nekega jutra zopet žene goveda in ovce na pašo: ko se napasejo, in se, ker so topli žarki solnca silno pripekali, prežvekljaje v hladno senco uležajo, se vsede tudi ona pod košato lipo in jame prestí kodeljo, ktero je seboj prinesla. Da ji pa čas nagleje mine, začne popevati mično pesem pastirsko, ktero so jo mati še kot majhno deklico naučili; tako mično in budljivo je prepevala, da se je zdelo, kot bi ji slavci iz bližnje dobrave odpevali.

Ravno ta dan se zgodi, da je neki gospodič, sin bogatega plemiča, v tem kraju lovil. Ko začuje miljene glase pevajoče deklice, hití proti onemu kraju, od kterege so glasi odmevali. Pridši k mestu, zapazi prosto deklico v belo oblečeno z lepim vencem na glavi, spletenim iz krasnih poljskih cvetlic. Ko ona gospoda zagleda, ki se ji bliža, ustane hipoma; približavši se k nji, dolgo z začudenjem stojí pred njo in zdi se mu, ko bi gledal vilo dobravsko. Na pozdrav mu ona prijazno odgovorí in rudečica jo polije

po vsem obrazu, da si ni upala povzdigniti očí, marveč je gledala v travo in začela zopet prestí.

Mladi plemič dolgo stojí, kot da bi bil okamnel in k tlam prirastel. Sam ne vé zakaj stojí, molčí in li dalje ne loví? Nemirne misli mu blodijo po glavi. Po dolgem molčanji vendar slednjič spregovorí: „Zašel sem v ti dobravi in zló sem se utrudil; bi mi li hotla ti pokazati pot do kake kočice, kjer bi se mogel nekoliko oddahniti in odpočiti?“ „Iz serca rada“ — mu ponižno odgovorí; „saj je tudi ne dalje od tod stanovanje mojih staršev, in ne dvomim, da Vam bodo mati moja radi postregli, ker do zdaj še nobeden ni bil spoden s praga hišice naše.“

S temi besedami pelje deklica plemiča po znani stezi proti domu. Gredé jo izpraša vse, kar zvediti od nje in njenih staršev mu je bilo skerb. Pa njegovo serce ni bilo mirno in pokojno, dokler ji ne naznani, da si jo je zvolil za nevesto. Deklica plaha omolkne; mislila je, da ta mladi gospod govori le norčevaje, ker se ni mogla nadjati, da bi on, bogati plemič, ki ima na zbiranje bogatih in gosposkih, uzel njo siroto in ubogo dekle za ženo.

Mati mlade Savice (Sabine) — tako je bilo deklici ime — sprejme gostoljubno mladega gospoda in ga kar more s sirom, mlekom, medom in kozarcom merzle vode postreže.

Kmali začne siliti in nadlegovati mater, naj mu udá svojo hčerko Savico; ona pa se izgovarja, ga spomni velike različnosti njegovega in njenega stanú, in mu pové, da hčere svoje ni izredila za gospodstvo.

Na prvi mahljej ne pade hrast, v prvem nategljeji ne napolni se steklenica, tako tudi tabart plemič ni nič opravil, marveč se je mogel z žalostnim sercom proti domu napotiti. Čez nekoliko dni zopet pride in ponavlja poprejšno prošnjo. Zopet nič ne opravi, ker Savica se ni dala omečiti, da bi zapustila mater in dom svoj.

Kdor iše, najde; kdor prosi, dobí in kdor terka, se mu odprè. Tudi pregovorí plemič očeta, da mu dovoli zidati v onem kraju grajščino; starko pa omečí, da mu udá edino hčer Savico.

Tako je mladi plemič po imenu Kostromanovič na malem polotoku Virskem sozidal grad, iz kterege je polagoma terdnjava se naredila, v katerem je prebival srečni plemič s svojo ženko, bivšo pasterico, in v katerem je tudi že star, s celo svojo družino kri prelil, borivši se z ukretnim sovražnikom za dom in slobodo svojega naroda.

Razpadla je stara sila orožja in vse, kar povzdiguje smertonosno orožje, ležalo bo kdaj v razvalinah. Mi pa, gledé one ostanjke starinske sklenimo, da nam biti hoče ono um, kar so bili našim prededom okovi, da zapustimo večji spominke dušne izobraženosti, ki bodo terpeli na veke, in se razširili od unukov do unukov.

Po ilirskem Gr. Krek.

Národne stvari.

Pirni običaji ali ženitvanske navade v horvaškem primorju okrog Bakra.

Po Susaniču od Kobeta.

(Konec.)

Pokehdob se tû sestre z brati ne delijo, zato se jim primerna oprava dati in pir veršiti mora. Kakoršen pir se prvi sestri naredi, tak se tudi ostalim napravlja. Ako bi pa porodniki zbog kakega uzroka kateri hčeri pira napraviti ne hteli, bi morali po vinodolski postavi ji ga plačati v gotovem dnarji. Kadar pir veršiti nakanijo, po trikratnem cerkvenem ozovu tri dneve pred pirom pozove vsaka stranka obilnosti prihodnega pira primerno število rodbine in prijateljev, zakaj, ko bi pozneje koga povabili, ne samo da ne bi prišel, ampak bi tudi jako bil razžaljen. Pri vabilu je treba pozornosti velike; če ktere rodovine eno koleno po-

menu: „thun“, kakor: „to nič ne dé; to mi težko dé; to mi je težko délo.“ Govori se pa tudi užé: „to nič ne déne; to mi težko déne; to mi je težko djalo“, ali gotovo je prvo stárje in bolje.

(Dalje sledí.)

Potovanje po zahodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

VII.

26. dan sušca smo že zgodej zgodej vštric zahodnega primorja male Azije, ki se ji dan današnji tudi Natolia pravi. Kmali pridervi urni „Vorwärts“ v široki in do deset nemških milj dolgi zaliv smirniški. Ob sedmih smo že v zavetji pred Smirno, ki jo Turki Izmir imenujejo. Smirna je bila že v starodavnih časih eno najlepših mest male Azije, toda v raznih dôbah je imela tudi razno osodo. Zgodej že jo razdenejo Lidčani — in 400 let je v svojih razvalinah le majhen terg. Aleksander macedonski jo spet sozida in v kratkem se povzdigne v središče kupčije in bogastva. Tergovci in drugi raznih narodov se shajajo v bogatem mestu, in mnogoverstne umetnosti dosežejo malo po malem visoko stopnjo, in obilo naljudena Smirna prihaja čedalje lepša in šteje že mnogo krasnih spominikov zidarske in podobarske umetnosti. Pozneje nepokojni časi pa jo pripravijo spet v nič, in v 13. stoletji je ni več drugega kot razvaline in podertine. Pa sreča se ji spet prismselja; celó pod vlado nemarnih in lenobnih Turkov — pač čudna osoda! — celó pod vlado turško, pravim, se Smirna spet povzdigne in je dan današnji prvo in najbogatejše kupčijsko mesto cele male Azije.

Smirna stoji krasno ob širokem morji in se razširja na južni strani do srednje visokega hriba in nekoliko tudi po njem, izhodna in severna stran mesta pa stoji na lepi ravnini. Verh omenjenega hriba je sila velik, pa že na pol podert grad ali tabor iz srednje dôbe, z eno besedo, lega mesta je krasna.

Mesto šteje dan današnji do 170,000 stanovavcov raznih narodov, in se delí po narodih v razne oddelke. Vsak narod ima lasten oddelk. Največ je Turkov in Gerkov, obojih skup do 100,000, potem Judov in Jermencov (Armenecov), najmanj pa Evropejcov, ki jim na izhodnem sploh Franki pravijo. — Pri vsi svoji krasni legi pa mi ni Smirna vendar nič kaj dopadla. Ulice so večidel le ozke, ostudno umazane in polne nekih samosvojnih ali prostih psov, ki nimajo gospodarjev in ki se noč in dan okrog potepajo ali po dnevi lenobno na solncu leže. Tudi psi imajo lastne ulice in oddelke mesta, in gorjé psu, ki se iz svoje ulice v ptujo priklati. Ko bi trenil, se vzdignejo vsi domači zoper njega, in ga podijo in šavsajo, dokler ga iz svoje lastnine ne spravijo. Pa prav imajo — gostov jim ni treba, ker morajo sami menda večkrat hudo stradati. Spervega se mi je nad temi lenobnimi, večidel medlimi psi merzelo, pozneje pa sem spoznal, da so mestom na izhodnem velika dobrota. Čudno je, da pri toliki množici popolnoma zanemarnjenih psov ni na izhodnem vendar nikdar od stekline nič slišati. — Tudi tlak je slab in pohištva so zavolj potresov večidel lesene in nizke, k večem na dvoje postropje.

Ker smo se imeli v Smirni spet na drugi parobrod preseliti, ki se je iz Carigrada pričakoval, nam je ostajalo časa dovolj, ne le mesto na vse strani, ampak tudi bližnjo mestno okolico dobro ogledati. Zato si najmemo 27. dan sušca zjutrej oslov in jahamo proti izhodu iz mesta, pa pri karavanskem mostu, ki se po karavanah, ki iz notranje Natolije ali male Azije večidel po njem v mesto prihajajo, tako zove, se obrnemo na desno proti jugu. Na levi kake tri ure od mesta se nam kažejo visoki hribi,

odrastki tavrskih gorá, še polni snega. — Čez kake pol ure dospemo do nekega samostana gerških menihov, ki se mu „pri svetem Eliju“ pravi — še toliko dalje pa do lepega vodovoda rimskega, ki je čez globoke prepade prederzno speljan. Pred in za tem vodovodom je nekoliko mlinov, ki jih voda goni, in ti so edini vodni mlini, ki sem jih na izhodnem vidil. Drugot, kodar sem hodil, imajo le mline na sapo, v obljubljeni deželi pa še zmiraj kakor v starodavnih časih mline, ki jih z mezgí gonijo. — Za nekem mlinom je tu med visokim skalovjem majhna jama, ki ji „Homerova jama“ pravijo; terdijo, da je oče pesništva svoje neumerljive pesme v nji zlagal — Smirna je namreč že tako stara, da se za čast, da je Homerova domovina, od nekdanj čversto poganja.

VIII.

Razun v poprejšnem listu omenjenega vodovoda ni v Smirni nobenega spominka iz nekdanjih časov. Še spomin se ni ohranil, kje je prvi smirnaški škof sveti Polikarp mučen bil. Sred hriba, na katerem velik grad stoji, kakor sem zgorej opomnil, kažejo nek bel kamen, poleg ktereга samotna cipresa raste, in pravijo, da pri tem kamnu je sveti mučenec smert storil. Pa to ni popolnoma dokazano. Bolj se je ohranila povest o mučenju. Sveti Polikarp je bil učenc sv. aposteljna Janeza, in je poznal še mnogo drugih, ki so Gospoda osebno poznali. Mestni poglavar rimski, se vé da malikovavec, ga dá vjeti in na oslu ritnisko po mestu tirati, ter ga čaka z veliko množico molikovavcov in Judov v gledišču. Ko mu ga pripeljejo, mu pravi: „Zasramuj Kristusa in spustil te bom.“ Urno odgovori Polikarp: „Osem-deset in šest let mu služim, in nikdar mi ni nič žalega storil, kako bi ga mogel sedaj zasramovati — njega, kralja mojega, ki me je odrešil? Kristjan sem, in če se hočeš kristjanskega nauka naučiti, določi mi dan, in rad te bom učil.“ Na to mu pravi mestni poglavar: „Pregovori ljudstvo.“ Sveti Polikarp pa odverne: „S teboj imam govoriti, zakaj učili so nas, da spoštujemo spodobno gosposke, ki jih je Bog postavil. Ljudstvo to pa ni vredno v mojih očéh, da bi sé pred njim zagovarjal.“ Poglavar pravi dalje: „Zverinam te dam vreči, če se ne premisliš.“ Polikarp pa odverne mirno: „Naj pridejo“ — „Sožgati te dam, pravi poglavar, če za zverine ne maraš.“ Polikarp pa nasproti: „Z ognjem mi žugaš, ki en hip žgè, pa kmali ugasne; ognja prihodne sodbe pa — ognja, ki je nepobožnim v večno kazen pripravljen, ne poznaš. Pa kaj čakaš, daj donesti, kar ti je drago?“ Na to okliče sodni klicar trikrat zaporedoma: „Polikarp je obstal, da je kristjan.“ In vse ljudstvo zavpije: „Naj se živ sožge.“

Germada se napravi, Polikarp sleče suknjo, in rabelj ga hoče h kolu privezati, pa mučenec mu pravi: „Le pusti me prostega; tisti, ki mi dá ogenj terpeti, mi bo dal tudi moč, brez vaših žeblicev in vezí na germadi stati.“ Na to povzdigne sveti starček oči proti nebu in moli tako-le: „Gospod, vsegamogočni Bog, Oče tvojega ljubeznivega in blagoslovljenega Sina Jezusa Kristusa, po katerem smo te spoznali, Bog angeljev, močí, sleherne stvari in vsega naroda pravičnih, ki pred obličjem tvojim živé, hvalim te, da mi ta dan in to uro milostljivo daruješ, da se med mučence tvoje štejem, da čašo (kelih) Kristusovo pijem, da z dušo in telesom v neustrahljivosti svetega Duha ustanem v večno življenje. Sprejmi me danes, o Bog vse pravice, ko prijetno daritev med Svetnike svoje, kakor si prej sklenil, kakor si mi razodel, in kakor sedaj spolnuješ. Zato se ti zahvaljujem za vse, častim in povzdigujem te z večnim in nebeškim Kristusom vred. Ž Njim in s svetim Duhom naj ti bode čast sedaj in vekoma. Amen.“

Germada se zapali; plamen se vzdiguje in razvija okrog glave svetnikove; mučenec je kakor zlato in srebro, ki se v ognju skuša, in dober duh se razširja iz njega.

Ko pa hudobneži vidijo, da ga ogenj ne sožge, ukažejo rabeljnu, da naj ga z mečem prebode — Rabelj uboga — in iz starčkovih žil teče toliko kervi, da ogenj ugasne.

Nato pravijo Judje poglavarju, da naj nikar ne dajo Polikarpovega trupla kristjanom, ker bi utegnili od Križanega odstopiti in namesto njega Polikarpa moliti. Kristjani pa živo odgovarjajo: „Vi ne veste, da ne moremo od Kristusa nikdar odstopiti in koga drugega moliti. Zakaj Njega molimo ko Sina Božjega, mučence pa le častimo, in po pravici, ko učence in posnemovavce Kristusove zavolj ne navadne ljubezni, ki so jo Gospodu in kralju svojemu skazovali, kosti njegove, ki so dragoceniši od zlata in biserov, pravijo dalje, hočemo pobrati in jih na spodobnem kraji hraniti, kjer se bomo po milosti božji shajali, spomin smerti njegove obhajati, da se spominjamo tistih, ki so se pred nami bojevali, in se pripravljamo na boje, ki nas še čakajo.“

To se je godilo v letu 166 po Kristusovem rojstvu in je nam katoličanom pač lepa spričba, da Svetnike in njih blažene ostanjke spodobno častivši nismo molikovavci, kakor nam protestantje očitajo. Pa se vé, da vsaka reč ima svojo mero.

Mnogo let pred Polikarpovo smertjo pripeljejo v Smirno svetega Ignacija, škofa antijohiškega, ki so ga v Rim k smerti peljali. Cesar Trajan ga je bil v Antiohii k smerti obsodil rekoč: „Ignacija, ki terdi, da Križanega v sebi nosi, naj vojaki vklenejo in v Rim peljejo, da ga, ljudstvu v radost in kratek čas, zverine raztergajo.“ — Iz Smirne piše Ignaci raznim cerkvam ljubeznivo podučne liste, ki so se do današnjega dne ohranili, in mnogi škofje in kristjani ga tu obiščejo. — Vojaki pa so ž njim terdo ravnali, ker sam toži: „Od Sirije do Rima se bojujem z zverinami na morji in na suhem, noč in dan zvezan, z deseterimi leopardi ali risi, to je, vojaki, ki me varujejo, in ki so toliko hujski, kolikor jim več dobrega storiš.“ — Vés nadušen ljubezni do Kristusa pride v Rim, in ko leve ali oroslane že rijoveti sliši, pravi serčno in veselo: „Pšenica Kristusova sem, treba je, da me zobje zverin somelejo, da čist kruh bodem.“

(Dalje sledi.)

Slovesnosti,

obhajane v spomin stoletnega rojstnega dneva Valentina Vodnika, očeta slov. pesništva.

Svečnica leta 1858 ni prazno ime v zgodбини slovenskega naroda, in tá je obhajal tudi tá god s svestim nadjanjem, da ga naši vnuki ne bodo pozabili obhajati dostojno, kadar pride stoletnica druga. Mora pa tudi se serce oživiti in pomladiti vsakemu, kdor ljubi svoj dom in svojo narodnost. Perva dolžnost je, ktere se je znebil slovenski narod čez toliko in toliko stoletij in je plačal le še nekoliko njemu, komur se ima zahvaliti za to, da je bil prvi budnik narodnega duha in prvi vodnik k Parnasu, kamor so doslej še vsi narodi hodili, si lovorovih vencov slave in ponosnosti iskat. Ponašati pa se smemo v vsakem obzeru, da se je slovenski narod pokazal vrednega obhajati njega, kateri nas je prvi budil in vodil. Čez sto let še le ga spoznava, čisla, časti, venča narod; — pozno, pa vendar ne še prepozno!

Bolj ko se je bližala Svečnica, bolj se je ljudstvo pogovarjalo in popraševalo: Kaj bo li v Šiški pri Žibertu? Ena pa je serca vsih zedinila v želji: Bog daj ta dan lepo vreme!

Bati se je bilo res, da bo to upanje po vodi splavalo. Svečnično jutro je precej snega prineslo in do poslednjih ur pred začetjem slovesnost je še vedno sneg padal. Pa kakor če bi bila narava sama hotla še lepo belo cvetje v vence vplesti njemu, komur so vse slovesnosti veljale — se je v odločeni uri zvedrilo in razjasnilo.

Ob tretji uri popoldan je bilo pri Žibertu v Šiški že vse polno ljudi vsih stanov. Slaba pot je bila; pa peš jih je priromala lepa množica vsacega spola, mladih in starih; kočija je priderdrala za kočijo s gospodo iz Ljubljane, in kdor je prišel ali pripeljal se, je obstal pred hišo Žibertovo, ogledoval kinče in vence, in tu je zvedel, da se obhaja spomin stoletnega rojstnega dneva budnika in vodnika slovenskega, in če tega ni vedil ali ni hotel vediti, ga je kmalo ogrelo, kar je v tem hipu vidil in slišal.

„Prostora! prostora! gospod deželni poglavar se pripeljejo!“ Po teh besedah je množica potihnila; odbrani gospodje, in namreč gosp. predsednik c. k. deželne sodnije žl. Još, gosp. predsednik c. k. kmetijske družbe, F. Terpinec, gosp. predsednik kupčijske in obertnijske odbornice, L. K. Lukman, gosp. predstojnik ljubljanske mestne gosposke J. Gutman, in mnogo drugih, so stopili h kočiji gospoda deželnega poglavarja, kateri so z gosp. grofom Hohenwarth-om od gosp. dr. L. Tomana spodobno sprejeti šli na vert Žibertove hiše, kjer jih je gospod dr. L. Toman s sledečim govorom pozdravil:

„Naj blagovolijo Vaša Ekscelencija, pripustiti meni kot namestovavcu Vodnikovih častiteljev, da se Vam serčno, iskreno zahvalim, da poslavite s svojo nazočnostjo današnjo slovesnost in ji tako najlepši venec podaste.“

„Danes obhajamo god duševne moči, stoletni rojstni dan moža, kateri nam je prvi razodel sladkost, krepost in bogastvo slovenskega jezika v svojih neumerljivih pesmih in jezikoslovnih delih in ga tako posvečil kot občno blago vsih duš naroda.“

„Od tistihmal, zlasti naše dni, se je naš jezik bolj oblikal kakor pred v stoletjih, da! vzdignil se je na stopnjo, da se je čuditi.“

„Za to urno napredovanje se imamo zahvaliti modrim, umetnost in učenost vsacega naroda velike občne domovine pospešujočim postavam Njegovega Veličastva, našega premilostivega Cesarja in Gospoda.“

„Naj mi tedaj blagovoljno pripusté, Vaša Ekscelencia, z vsemi Slovenci soglasno zreči, da bomo za to terdno in neganljivo zvestost in vdanost do cesarja in domovine ohranili in jo vselej za svojo najsvetejšo dolžnost spoznali.“

Na to so Njih Ekscelencija odgovorili sledeče:

„Da tudi jez se morem udeležiti prelepe slovesnosti, ktero danes obhajate tukaj, me ravno tako veseli, kakor si to tudi štejem v čast.“

„Slavni pesnik — kakor sam v eni svojih prelepih pesmih poje („ne sina, ne hčere“ itd.) ni sicer mislil, da mu gré kak drug spominek, kakor edini ta, da narod prepéva pesmi njegove, ki so mu segle tako globoko v serce. Al mi gotovo spolnemo le pobožno dolžnost, ako na večer tistega dneva, na katerem je pred sto leti Modriča svojega ljubljenca v zibelki tak prijazno in tak milo pozdravila ter ga navdahnila z vsemi tistimi darovi, s katerimi nas je pozneje tako serčno razveselil, mu postavimo v njegovi rojstni hiši spominek preserčne hvaležnosti svoje. Naj kamen ta naslednikom našim bode priča, kako visoko smo čislali in ljubili pesnika, kateri — kakor mu je že ime njegovo prerok bilo — je svoji domovini in njegovim pevcom bil po svojih krasnih in nadušivnih pesmih ravno tako ljubljani kakor slavljani vodnik v polni in pravi pomembi besede!“

Da te besede — s katerimi nam prečastiti gosp. deželni poglavar niso hotli le samo kaj lepega reči, ampak ki so žive priče, kako dobro so znane in priljubljene prezvišenemu Gospodu pesmi našega Vodnika — so unele serca vseh pričujočih, ni nam treba še le praviti; nadušeni klic „Živio ljubljani naš poglavar!“ se je razlegal okoli Žibertove hiše, ki je danes doživela stvarí, kakoršnih še nikoli ni bilo.

„Živio! živio!“ je donelo iz sto in sto ginjenih sere prezvišenemu gospodu poglavarju, in še močneje so se

Pesem „Veršac“ kaže te podobe:

1. Na Veršacu doli sedi,
Neznani svet se teb odpre.
2. Na Veršacu stoj in sedi,
Neznani svet se teb odpre.
3. Na Veršac mi stop in sedi,
Neznani svet se teb odpre.
4. Na Veršac stopivši sedi,
Neznani svet se teb odpre.

Pozneje čase se mnogokrat kaže, da je Vodnik kakor Ravnikar rad rabil deležje preteklega časa s komcom ši; sicer ga omeni tudi v pismenosti (str. 78).

Pri tacih različnostih bi bila izbira v časih nekoliko dvomljiva. Pri „zadovoljnem Krajncu“ bi jez vzel zadnjo, pri „Dramilu“ drugo, in pri „Veršacu“ tretjo podobo; ker te se kažejo nar bolj lične. Vendar: Vsak ima svojo misel; in gorje! blezo izdajavcu, že zdaj se mu v oči meče mojster-skaza.“ Kar jez vem o izdaji starih pesnikov mnogih jezikov, še vem iz ust rajncega. Gosp. Matija Čopa, ki je bil o tej reči gotovo „mojster“; vem tudi nekoliko še iz poznejega branja. Greškega Homer-a so iz raztresenih rapsodij sestavili v sedanji obliki poznejši slovničarji, mnogo spada na Aleksandrijske pretresovavce („Zoil“ je zmed teh dobro znan); v tej misli se snidajo močno še današnji jezikoslovci ali filologi. Virgilija je po Avgustovem povelji kmalo po smerti izdal Vari, po verhu ga je popravil; verstic ni preuredil, ne nepopolnih izveršil; vendar nektera oblika je poprava poznejših rimskih slovničarjev ali gramatkarjev. Kar se tiče starih italijanskih pesnikov, še dobro pomnim, da je pravil gosp. Čop od tega, da so italijanski jezikoslovci pri prvih tiskanih izdajah rabili svojo popravljavno roko; veliko sicer niso mogli pridelovati; Dante na pr. je ravno prvi mogočni izobrazovavec sedanje italijanščine, vendar dobra kritična izdaja se še pogreša (Wetzer u. Welte Encyclopädie III. str. 40); Tasso pa je živel že v dneh izobraženega lepega jezika, in je ravno mojster italijanščine nar bolj sloveč. V taki primeri, menim, bi ne bilo pregrešno, se Vodnika dotakniti, če se naše male stvarice smejo primerjati velikim delom družih narodov („si parva licet componere magnis.“) Pomniti se mora namreč, da se naš slovenski jezik še ni toliko spremenil od nekdanj; vzemi kdo pesmi, ki jih že Primatež Trubar imenuje l. 1567 stare slovenske pesmi, in glej, koliko malo bo imel preurejati, če je le pesniška mera prava. Vodnik je bil pa vendar drugačen mojster, mojster slovenskega jezika, in nove oblike njegove lastnije ne bodo prestvarile, če mu jih tudi kdo posili; oblike so oblike, kakor je novi pravopis le novi pravopis, Vodnik ostane pa Vodnik; drugač bi ne smeli še novega pravopisa rabiti. Jez pa v popravah pismenosti vendar še nahajam opombo z olovnikom pisano, ravno tako: „Ob recht: cena, čapa, čunja?“

Potovanje po zahodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

IX.

Še le 28. sušca pridervi parobrod „Adria“ iz Carigrada, in proti večeru odrinemo na njem iz Smirne in napredovamo veselo potovanje ob zahodnem primorji male Azije proti jugu med sporadskimi ali raztrošenimi otoki. Pervega teh otokov, ki se mu Skio pravi in ki od nekdanj slovi, da je „najbogatejši in najkrasniši otok na morji, pustimo ponoči za seboj. Naslednje jutro smo že zgođej zgođej vstric nekdanjega slovečega Efeza — nekdanjega, pravim, zakaj dan današnji je tu le še revna vas, ki se ji Aja-Soluk pravi. — Mnogo mnogo spominov

in resnobnih misel se mi je mešalo tu na enkrat po glavi. Kako čudno vlada previdnost Božja, in kako minljivo je vse posvetno! Efežčani, njih oholost, njih sebičnost, njih blagostanje, njih bogastvo in — krasni Dianini tempelj — vse vse je zginilo! Tempeljnov podertine so le še zavetje potepúhom in tolovajem. Ime hudobnega častilakomneža, ki je tempelj zapalil, pa se je pri vsem prizadevanji modrega joniškega svetovavstva, ga pripraviti v pozabljivost, vendar le ohranilo. Herostratovo ime je znano še dandanašnji. Nasproti pa je ime Aja-Soluk gerdo popačeno in pokvarjeno. Svetega aposteljna Janeza, ki je s prečisto Devico Marijo dolgo časa v Efezu živel in kakor zročilo pripoveduje, tudi tu umerl, so imenovali svetega bogoslovca ali „Hagion Theologon“, in od tod je današnje ime Aja-Soluk.

Ob sedmih smo že vstric otoka Samos, ki mu Turki Sussam-Abassi pravijo. Na desni pa imamo Forni in Ikarijo ali Nikarijo, in dalje proti jugu mravlinčje otoke. Samos je gorat, pa vendar rodoviten otok. Prideluje se na njem obilo žita, olja, vina, laške volne in svile.

Pod južnim koncom otoka samoskega je stalo nekdanj sloveče mesto Milet, za Efezom in Smirno najvažniše in najbogatejšje v mali Azii. — Tu se spomnim, da je tudi sveti Pavel nekdanj tod potoval in v Miletu od starašinov efeške cerkve milo in ganljivo slovo jemal. Sveti Pavel se je bil namreč v Jeruzalem namenil, in ker je želel o bin-kostih že tam biti, ni hotel v Efez jadrati, da bi ga kaj v Azii ne zaderžalo; ampak jadrat je ob samoskem otoku v Milet. Sem pokličje starašine cerkve efeške, in ko pridejo, jim milo pravi: „Veste od pervega dne, ko sem v Azijo prišel, kako sem vselej z vami ravnal, da sem služil Gospodu z vso ponižnostjo in s solzami in skušnjavami, ki so se mi godile — po zalezovanji Judov: kako nisem ničesa prideržal, kar je v prid, da bi vam ne bil oznanoval, in vas učil očitno in po hišah, oznanovaje judom in nevernikom pokoro v Boga in vero v Gospoda našega Jezusa Kristusa. In glejte, sedaj grém — gnan od Duha — v Jeruzalem, in ne vém, kaj se mi bo tam godilo: razun kar mi sveti Duh po vsih mestih pričuje rekoč, da me v Jeruzalemu železje in bridkosti čakajo: pa nič tega se ne bojim, in življenja svojega ne cenim više od sebe, da le doveršim tek svoj in službo besede, ki sem jo prejel od Gospoda Jezusa, da oznanujem evangelje milosti božje. — In glejte, sedaj vém, da obličja mojega ne bote več vidili — nobeden izmed vas, med kterimi sem hodil in kraljestvo božje oznanoval: zato vas danes na pričo vzamem, da sem čist kervi vseh; kajti nisem se umikal, da bi vam ne oznanoval vse volje Božje. Glejte tedaj na-se in vso čedo, v kteri vas je sveti Duh postavil škofo (vladike), vladati cerkev Božjo, ki jo je s kervjo svojo pridobil. Vém, da po odhodu mojem bodo prišli med vas zgrabljivi volkovi, ki ne bodo čedi zanašali. In celó izmed vas bodo ustali možje, ki bodo govorili napčne reči, da bi vlekli učence za seboj. Zato čujte in v spominu ohranite, da tri leta nisem nehal noč in dan vsakega izmed vas s solzami opominjati. In sedaj vas priporočujem Bogu in besedi milosti Njegove, ki je mogočen, boljšati vas in vam dati dedšino med vsemi posvečenimi. Nikogar srebra in zlata, ali oblačila nisem želel, kakor sami veste; zakaj česar je meni in tem, ki so z menoj, treba bilo, so te roke pridobivale. Vse sem vam pokazal, da tako delaje je treba slabe sprejemati in besed Gospoda Jezusa se spominjati, ker je sam rekel: Veliko bolje je dajati ko prejemati. In ko je to izgovoril, je pokleknil in z njimi vsemi molil. Vsi pa so zagnali velik jok, in so Pavla objemali in poljubovali. Najbolj pa so bili žalostni zavolj besede, ki jo je rekel, da obličja njegovega ne bodo več vidili. — In so ga spremili do barke.“

Naša barka pa nas nese jaderno naprej, in kmali se nam prikaže na desni sloveči otok Pathmos, ki ga je

Gospodov ljubljencec, apostelj Janez, s svojim terdim prognanstvom posvetil. Po nemilem mučenju pri nekkih vratih Rima, ki pa ni aposteljno kar nobene bolečine in škode storilo, mu določi kruti cesar Domician ta otok v prognanstvo, in tu je pisal blagi starček z mladostnim nadušenjem zanimivo skrivno razodenje. Dasiravno je bil otok precej deleč na desni, smo vendar dobro vidili verh visokega hriba, pri kterega podnožji je apostelj v neki jami bival, samostan — „pri sv. Janezu.“ — Otok ta, ki ga dandanašnji *Palmoz* imenujejo, je le majhen in meri na okrog kakih 8—10 ur. Podnebje je zdravo, zemlja pa je suha in neplodna.

V tem okrožji so bile nekdej v lepih azijskih okrajnah tiste sedmere cerkve ali kristjanske občine (*Efez*, *Smirna*, *Sardes*, *Pergam*, *Tiatira*, *Filadelfia* in *Laodicea*), ki jih sveti Janez navoduje v skrivnem razodenju in kterih vladike deloma hvali, deloma pa terdo svarí in graja. Na primer, škofu cerkve efeške piše apostelj: „Vém dela tvoje, in trud in poterpežljivost tvojo, in „da ne moreš terpeti hudobnih, in da si skusil tiste, ki „pravijo, da so aposteljni, pa niso, in si našel, da so lažniki: in da imaš poterpljenje, in si terpel zavolj imena „mojega in nisi obnemagal. Imam pa zoper tebe, da si prvo „ljubezen svojo popustil. Spomni se tedaj, od kod si padel, „in delaj pokoro in delaj perve dela. Če pa ne, bom prišel „hitro k tebi, in bom premaknil svečnik tvoj iz mesta nje- „govega, ako ne boš pokore delal. Imaš pa to, da sovražiš „dela Nikolajčanov, ki jih tudi jaz sovražim.“

Terdeje govori škofu ali vladiku sardeškemu: „Vém „dela tvoje, da sluješ, da živiš, pa si mertev. Čuj in po- „terduj drugo, ki je imelo umreti. Kajti ne najdem del „tvojih popolnih pred Bogom svojem. Pomisli tedaj, kako „si prejel in slišal, in derži in delaj pokoro. Ako tedaj ne „boš čul, bom prišel k tebi kakor tat, in ne boš vedil, „ktero uro pridem k tebi.“

Naj terdejše pa kara *Laodicejčane*, ker pravi: Vém „dela tvoje, da nisi ne merzel ne gorak: O da bi bil merzel „ali gorak! Ker si pa mlačen, in ne gorak, bom jel plju- „vati te iz ust svojih; ker praviš: Bogat sem in premožen, „in nikogar ne potrebujem: in ne veš, da si reven, si- „romak, ubožen, slep in nag.“

(Dalje sledi.)

Slovésnosti,

*obhajane v spomin stoletnega rojstnega dneva
Valentina Vodnika, očeta slov. pesništva.*

(Dalje in konec.)

Černa noč je svoje tamne krila že razprostrela in ne zvezdice ni bilo viditi skozi snežne oblake. Tem več je pa sijala s svitlimi žarki jasna zvezda v sercih vseh — radost, radost užgana od domorodnega duha. Kar so začele švigati lučice okrog *Žibertove hiše* in kmalo so bile vse okna s svitlimi lampicami ovenčane, okrog z *lovorjevim vencom* obdanega spominskega kamna se je vila svitla kita lesketočih lučic, in krajnski deželni gerb nad kamnom je ponosno čul nad svetišem domorodnosti. Raznobarvne bandera na hiši in na maji pred hišo so veselo ferfrale v nočnem zraku, in ko je bengaljski plamen z rudečo svojo blišobno obličje okolico, je stotero „živio!“ in vriskanje donelo iz nadušenih sere. In drevesa na vertu, v zimsko krasoto oblečene, so z nekako ponosostjo na straži stale v krasni svitlobi. Zeleni venci iz smerekovih vejic spleteni so prepregali ohišje kakor v znamenje živega upanja, da se serca Slovincov ne bodo ohladile, in transparent na levi steni hiše z besedami: „Ne hčere ne sine“ i. t. d. je bil podlaga družega s krasno izrezano čerko *V*, v kateri je bila letna št. 1758 z znamenji vere, upanja in ljubezni iz-

rezana; danica nad vsem tem je delala ta transparent tako ličen kakor pomenljiv.

Lučice še niso bile vse prižgane, se je že nabralo na vertu mnogo mnogo *Šiškar*skih mož in mladenčev, kteri so iz lastnega nagiba začeli prepevati narodne pesmi, med kterimi jim je zlasti *Vodnikova* „Ne hčere ne sina“ kaj gladko iz serca odmevala. Ž njimi so se nekaj časa ljubljanski pevci, večidel učenci, v petji verstili.

Veselje vseh se je pa še bolj unelo, ko so *Šiškarji* zvezdli, da so jim častiti gospod predsednik c. k. kmetijske družbe, *F. Terpinč*, pred svojim odhodom vina kupili, da bi tudi oni slavni spomin svojega rojaka veselo obhajali, kar se je tudi pretečeno nedeljo zgodilo, ker se to na *Svečnice* dan zavoljo prevelike množice ljubljanskih gostov ni dalo storiti. Pohvaliti moramo *Šišenčane*, ki so marsikterokrat terčnili s kozarci na zdravje častitega gospoda darovavca, zavoljo njih rednega in treznega obnašanja o tej priložnosti.

Unanji razsvečavi ohišja primerno je bila rojstna *Vodnikova* stanica olepšana in razsvitljena. Vratim ravno nasproti je visela v zlatem oklepu in z *lovorjevim vencom* opletena *Vodnikova* podoba med dvema svetilnikoma; na levi steni ste visele na sredi tudi krasno ovenčane podobi presvitlega cesarja in presvitle cesarice, in na tej kakor vsih družih stenah so bile obešene podobe krajnskih nôšinj.

V tem ko se je na vertu in v spodnjih stanicah vse radovalo, so se zbrali v zgornji stanici častitelji rajnega očeta slovenskega pesništva, in so njegov slavni spominj z domorodnim prepevanjem, iskrenimi govori in serčnimi zdravicami obhajali, in se v njih tudi novejih pervakov slovenskega pesništva, *Prešerna* in *Koseski-ta* spominjali. Kar naenkrat so zadoneli gromeči živio! živio! in ploskanje in vriskanje je klicalo vse iz hiše, gledat, kaj je. In, o radost! lična podoba *Vodnikova* je sijala v transparentu vsem na steni hiše na vertu, ktero je talijanski slikar, gospod *Mellè* nalašč za ta večer napravil. Serčno sprejet je ostal naš gost.

Ure dneva so se začele iztekati in večji del gostov je šel, opominjevanju nature pokorn, počivat; tisti pa, ki so še ostali, so čakali ure, o kteri se je rodil mojster pevcov.

O pol treh zjutraj 3. februarja so se zbrali v *Vodnikovi* rojstni stanici, s slovesnimi govori in branjem *Vodnikovih* pesem pričakovaje trenutka, v kterem je Slovenka v prosti kmečki hiši prvega slovenskega pevca rodila, kterega je *Modrica* s povelji povila, ki so ga *Vile* na *Parnasu* tkale, in položila v zlato zibelko, ktero je *Poezija* s svojimi darovi rahlo postlala. — Dobre kapljice dolenskih vinogradov so ogrevale serca pričujočih, ko pa je ura tri odbila, se vzdigne gosp. dr. *Toman*, nalije kozarec, vstane in reče po krepkem govoru:

Šel visoko pit Savico,
Sladkih pesmi hladni vir;
Mojstru pevcov na zdravico —
Nej mu teče ta požir!

In izpraznivši kozarec je pristavil: „Da pa nihče ne oskruni več te posode, naj se razletí za vselej v drobne kosce!“ — kar se je tudi zgodilo.

Z ginjenim sercom so ogledovali milo podobo *Vodnikovo*, in vsak en listek z njegovega *lovorjevega* venca v spomin si odtergavši so se poslovili od mesta, ktero se je vsakemu tako priljubilo, in vernili so se z radostnim, pa vendar težkim sercom vsak na svoj dom. *Žibertovi* sosedje pa so še drugo jutro obhajali židane volje dan, kakoršnega še ni ne *Šiška* ne slovenska zemlja nikjer doživela!

Drugo narodno veselje nam je bilo pripravljeno v petek 5. februarja zvečer v ljubljanskem gledišču. Osnoval je namreč gospod dr. *Toman* besedo na čast stoletnega rojstnega dneva *Valentina Vodnika*, po načertu v „*Novicah*“ od 3. februarja naznanjenem.

zaklad našega jezika v oblikah, besedah in prigorih; posebno je proti hervaški meji čezdalje čisteji. Kako lepa je tudi notranjščina po nekterih krajih! Tam naj bi se učili pisarji, kjer se imajo kaj, in kar se tam bolj prav rabi, to je gotovo tudi vredno, da se tako piše, ko bi vesoljni svet zavpil, da ne. Kader se našemu književnemu jeziku dajó pravila, nam je Dolencia in Notranjca na pričo poklicati, in kar ona dva poterdita, mora veljati več ko gorenska svojeglavnost. *) Vuk uči — in res je tako — da v jeziku, dokler nima še književnosti, dokler nima še za terdno ugotovljene slovnice, ni nobena beseda provincializem, da je le prav narejena iz domače korenike. Slovenec nima še književnosti; naša slovnica tudi ni še prav za terdno ugotovljena; od skladovanja se nam skoraj še le komaj sanja: toraj ne moremo reči: to in to je provincializem; pa ako je kaj med nami vredno tega imena, gotovo ga je gorenski „š“ namesti „šč“, ker to je nasprotno vsemu slovanstvu!

8. Gerdo grešimo v sestavah, zlagaje po nemški navadi ime (hauptwort) z imenom v ime tako, da ostajete razun vezne čerke „o“ obé besedi pri starem, na priliko „parobrod, parovoz, parosklada, slavohram, psalmopevec, drevored, verozakon, polnomesec, polomesec, kolodvor itd.“ Bodi gotov, da vselej dereš jezik, kader koli sestavljaš ime z neglagolskim imenom v ime (drevored, verozakon); ali tudi ime s tacim glagolskim imenom, ki je v ravno tem pomenu navadno samo zase, v ime, (slavohram, psalmopevec).

Vse to verhovatimo proti svojstvu preubozega jezika večidel tako slabo, da največi jezikov modrostnik brez pojasnila dostikrat še ne ve, kaj bi se rado povedalo. „Kolodvor“ je res okrogla, sama na sebi lepa beseda, pa vender napek zložena. Slišal sem kmeta, ki bere „Novice“, kako se je neukretno pripravljal, preden mu je prišla iz ust, pa še zmirom na robe izgovorjena. Morda bi se boljše reklo: „voznica?“ Saj tudi pravimo: „senica, kolarnica, drevarnica i. t. d.“ Posebno takrat človeka spreleti jeza, kader bere take besede, ki se slišijo vsak dan vsaka posebej, pokvarjene po novopisateljski rabi, na pr. „v malotravnu, velikoserpanu i. t. d.“ Prečudo je, da še nihče ni pisal: „sirovomaslenoposodobroč!“ Vsaj brez potrebe naj bi ne sestavljal, kdor še za potrebo ne zná! Ravno tako nepotrebno je zverženo tudi: „polnomesec, polomesec.“ Vprašanje: kako bomo pa djali: „der halbmond kämpfte mit dem kreuze?“ Odgovor: „Turci so se bojevali s kristjani.“ Vedno prepevajo Serbje turške boje, pa še noben slepec se ni oglasil o polomescu, in nikdar se ne bo, dokler bo prosti Serb prosto serbski mislil in govoril. Moramo li vedno prenašati ptuje misli od čerke do čerke iz ptujih besed?! Kdaj se bomo prepričali mi Slovenci, da pisatelj, preden vzame peró med palec in kazavec, mora znati misliti v jeziku, ako ga hoče pisati?

Kako dela pa kmet, ki nemškega ne govori, kader mu je treba imena takej reči, kterej daje Nemeec sestavljeno besedo? Poslušajmo ga! Nemeec veli: „wagenrad, mühlstein“, — a Slovenec: „kolo pri vozu, mlinski kamen“; pa ne: „vozokolo, mlinokamen“ po novi skazonavadi! Nemeec govori dalje: „windmühle“, naš kmet pa: „veternik**), veterni malen, malen na sapo, na veter“; Serbje po nekterih krajih pravijo tudi: „vetrogonja.“

*) Šembrano hude litanije nam Gorencom bere gospod pisatelj! Pa naj bo! Saj res nismo celó brez vse krivde. Vred.

***) „Veternik“ ni: „diebsschlüssel“, kakor ima gospod Drobnič v besednjaku; ampak diebsschlüssel je „vetrih“ iz nemškega: dietrich. Pis.

Potovanje po izhodnem *) ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

X.

Še memo raznih drugih otokov (Lipsó, Leró, Kalimno i. t. d.) dervimo naprej in prijadramo o poldne v lep rokav med otokom Stankio na desni, in med nekdanjimi mesti Knidom in Halikarnasom v mali Azii na levi. Kako me je veselilo ta otok viditi, Ti dragi prijatelj ne morem dopovedati. Stankio je namreč otok, ki so ga nekdej Kos ali Koos imenovali. Hipokrat, oče zdravniške znanosti, in Apél, slikar neumerljive slave, sta se rodila tukaj. Na tem lepem rodovitnem otoku so tkali nekidaj tudi nekakošno svilnato tančico, ki je slovela deleč okrog. Tudi vino kosko so nekdanji Gerki visoko čislali. — Krasen kinč je bil nekdej otoku Eskulapjev tempelj in pa čudovita lepa Venerina slika, ki jo je bil Apél svoji domovini daroval. Cesar August jo je pozneje v Rim odnesel, pa je Kosčanom za njo sto talentov davka odpustil.

Pa tudi na levi me je lep zaliv in aziatski breg jako mikal, dasiravno ni tod več kakor je nekdej bilo. Lepemu koskemu otoku ravno nasproti je stalo nekdej na lepi ravnini krasno mesto Halikarnas, sedež kraljev nekdanje Karije. Čudovito lep mertvašk spominek, ki ga je bila slavno znana kraljica Artemizia umerlemu možu Mavzoleju omislila, in ki so ga zato „Mavzolej“ imenovali, in mnogo krasnih tempeljev in drugih poslopij ga je kinčilo. Še večji kinč pa je mestu, da je rodilo nekoliko izverstnih možakov. Herodot, oče dogodivščine, in Divnici zgodovinar, in drugi Dionizi godboslovec, ki je o Hadrianovih časih zgodovino godbe ali muzike spisal, in mnogi drugi so bili tu rojeni. — Pa kakor sem rekel, tod ni več kakor je nekdej bilo. Kjer je stal nekdej krasni Halikarnas, je sedaj le revno nesnažno selo, ki mu Turki Budron ali Bodru pravijo.

Dalje proti jugu vstric koskega otoka je stalo nekdej še drugo bogato in mogočno mesto z imenom Knid ali Gnid, ki je slovelo posebno po Praksiteljevem umotvoru, krasni Venerini podobi iz belega marmorja, ki ji ga ni bilo in menda ji ga ne bo para na svetu. Bila je nek kakor živa in družega ji ni manjkalo ko besede. Iz dalnjih krajev so hodili ptujci nek nalaš jo gledat in neki prenapetnež se je bil celó zaljubil va-njo! — Sedaj pa se skorej več ne pozná, kje je sloveče mesto stalo.

Proti štirim po poldne ugledamo otok Rodi, nekdej Rhodos, pa do mesta tega imena smo imeli še dobre štiri ure. Še le po osmih zvečer v temi dospemo pred mesto. Rodiški otok — dvě milji od južnega brega male Azije med Cipro in Kreto ali Kandijo v sredzemeljskem morji — je osem nemških milj dolg in tri milje širok, ter meri 21 štirjaških milj. Od nekdej že slovi otok ta zavolj lepote in rodovitnosti svoje in zavolj lepega zdravega podnebja, kar je še vse, kakor je nekdej bilo, in vendar ni Rodi več, kar je nekdej bil, zakaj pod nemarno turško vlado nima nič pravega vspeha, in vse gré rakovo pot. V starodavnih časih je bil krasen otok mogočna ljudovlada, ki jo je brodnitvo in kupčija bogatila. Rodiščani so bili zvedeni in pogumni brodnarji. Atenčani in Spartanci, Macedonjčani in Rimljani so iskali zaveze ž njimi. Vès otok je bil dobro in skerbno obdelan kakor lep vert in obilo naljuden — in Rodiščani so pošiljali uselišča v Sicilijo, v Italijo in celó na Španjsko. Pri svojem velikem bogastvu so kinčili otočani glavno mesto svoje z mnogoverstnimi

*) V napisu gospod M. Vernetovega potovanja se je vrnila gerda pomota; v dosedanjih listih je namreč: „Potovanje po zahodnem“ namesti „po izhodnem.“ Dalje mora v 2. listu v 20. versti od zgoraj namesti „kadar smo se tje peljali“ stati „kodar smo se“ i. t. d. in v 3. listu, v 12. versti stoji „Tegnoda“ namesti „Tegnosa.“

umotvori, ki so po vsem Gerškem sloveli, in zavolj katerih so tudi premožni Rimljani radi tje zahajali. Celó luko okinčijo Rodiščani kakih 200 let pred Kristusom z orjaškim kolosom, neko čudo veliko, do 70 vatlov visoko človeško podobo iz brona, ki je, kakor se pripoveduje, nad uhom v luko na dvéh skalah z eno nogo na ti, z drugo na uni strani stala, v roki pa morski svetilnik nosila, da so barke z razpetimi jadri ji med nogami lahko tudi ponoči sèmtertjè jadrane. — Pa zavidljiva osoda je vse spremenila. Kolos ali omenjena bronasta podoba je stala le 56 let. Rodiški otok je namreč potresom podveržen — in strašen potres podere orjaško podobo in bronasti kosi ležé več stoletij okrog. Cesar Vespazian zedini do takrat samostalno rodiško ljudovlado z rimsko državo; pa leta 672 si podveržejo Arabčani krasni otok, in blagostanje začne naglo pojemati. Kmalu pa se spet nekoliko povzdigne, ko se verli, iz Palestine pregnani Joanitarji po pregnanih Arabčanih v letu 1320 lepega otoka polasté. Odslej je Rodi 200 let prav za prav otok kristjanskih romarjev v obljubljeni deželi. — Leta 1522 pa sklène Soliman II., car turški, viteze rodiške pregnati, in se, naj veljá kar hoče, važnega otoka polastiti. Z grozovito vojsko pride nad junaške viteze, zgubi mnogo mnogo najhrabejših vojakov, pa vendar ne neha, dokler mu vitezi 26. decembra 1522 otoka ne odstopijo. Pregnanim vitezom podelji Karol V., car nemški, v letu 1530 Malto, in zato se imenujejo Joanitarji sedaj — vitezi malteški, kakor so se prej vitezi rodiški imenovali. Rodi pa začne spet zdihovati pod vlado turško in hirati.

30. sušca se podamo ob sedmih zjutrej iz parobroda v mesto, ki stoji ob in na nekem majhnem griču. Ozidje je močno in terdno, in tudi poslopja v mestu so lepo in terdno zidane. V gosposki ali viteški ulici je viditi še mnogo gerbov, ki nekdanje pohištva junaških vitezov kinčijo. Zgornji del mesta pa je zgol podertina, ker je lansko leto strela v smodnišče udarila in tak stres napravila, da je vse razpadlo. Le s težavo smo lazili po razvalinah do neke vse razpočene turške mosée. Spodnje mesto ob morji pa ni veliko poškodovano.

Malo po malem ogledamo vse mesto in tudi bližnjo mestno okolico, ki jo visoke palme lepo kinčijo. Stanovavcom, ki jih utegne do 10,000 biti, se vidi, da pod turškem jarmom živé. Ves, nekdanj toliko naljuden otok šteje dandanašnji javalne 30—35,000 stanovavcov, ki so večidel Turki in Judje.

XI.

Okolj štirih popoldne odrinemo dalje, pa ne jadramo o primorji male Azije kakor romarji preteklega leta, ki so iz luke rodiške v Mertino, kakih šest ur pod Tarsom, kjer je bil sv. Pavel rojen, in dalje v Skanderum (Alexandrette) in v Latakijo, in — od tod še le v Cipro jadrani, ampak zavijemo precej bolj na desno v široko morje proti Cipri. Pri vsem tem pa se nam kažejo do terdne noči osnežene tavrške gore, ki svoje odrastke po vsi Natolii razširjajo. — Poslednji dan sušca pa ne vidimo skorej do desete ure zjutrej družega ko nebo in vodo. Pa mahoma se nam prikaže otok cipriški, in še pred poldnem pridervi jadrna „Adria“ vstric njega; pa je tolik, da smo celo popoldne ob južnem bregu naprej dervili in vendar še le o polnoči pred Larnako dospeli. — Dolg je otok cipriški od zahoda proti izhodu 33 zemljopisnih milj, širok pa 16, in obsežek njegov méri 343 štirjaških milj. Po vsi dolgosti otoka se vleče visoka gora, ktere najvišji verh proti izhodu je sloveči Olimp, na katerem je stal nekdanj zanimiv Venerin tempelj, ki se mu ni smela nikdar nobena ženska bližati. — Otok ta je nenavadno rodoviten in že nekdanji narodi so ga zavolj čudovite plodnosti in zavolj ugodnega podnebja visoko čislali. — Plodnost je ohranil, podnebje pa se je po nemarnosti in lenobi turški jako spremenilo in pokvarilo. Napravili so se namreč sèm ter tje

veliki močirji in smerdljive luže, ki zrak kvarijo. Tudi je nek na cipriškem otoku poleti vročina veliko večja ko v družih bližnjih okrajnah, pozimi pa nasproti večji mraz, in ker tu le poredkoma dežuje, se posušé poleti vsi potoki in vse rečice, ki tla namakajo, razun ene same. Pri vsem tem je otok, kakor sem že opomnil, nenavadno rodoviten, in pride-luje se na njem kar mnogo izverstnega žita, posebno pšenice in ječmena, mnogo svile, laške volne, olja, vina, rožičev in družega sadja. Posebno dobro pa se sponašajo vertni sadeži vsake verste. — Nekdaj so se kopale tu tudi razne kovine, in nekdanji narodi so hodili sem posebno po baker. Ali jih dandanašnji še kaj kopljejo, mi ni znano. — Cipriani pa imajo tudi lepe senožeti in spašnike, in zato je živinoreja tu na višji stopnji ko na joniških in gerških otokih. — Da so bili Cipriani nekdanj premožni in bogati, je pri toliki rodovitnosti zemlje pač naravno. Vès otok je bil poln lepih, obilo naljudenih mest. Mesta Paphos, Amathusia, Aphrodisium in Salamis so slovele deleč okrog — posebno Paphos (Pafos) zavolj gerde sladnosti, s katero so Venero častili. Pod turškim jarmom pa se je ne samo blagostanje, ampak tudi število stanovavcov jako zmanjšalo, in vès otok jih šteje le še do 120,000.

Pervo zgodovino otoka cipriškega zakriva tema starodavnih časov. Spervega je bil otok najberže razdeljen med več kraljičev, ki so vsak v svoji okrajni samostalno vladali; v letu 550 pred Krist. pa se ga polasti Amasis, kralj egiptovski. Ko si pa divji nori Kambiz Egipt podverže, pride tudi otok cipriški pod perzijansko oblast, pa je imel menda vendar še lastne kralje, ki so Perzijanom le davk plačevali. — Perzijanom ga vzame pozneje Cimon, pa vsled mirú Antalcidovega ga dobé Perzijani kmali spet v roke. Aleksander Véliki ga oprostí za vselej jarma perzijanskega, pa po Aleksandrovi smerti si ga podverže Ptolomej Lagov, ki je bil po omenjenem velikem pridobitlji egiptovsko kraljestvo podedoval. Vendar pa je imel otok cipriški odslej večkrat lastne kralje, toda iz kraljeve egiptovske rodbine. — 58 let pred Krist. se ga polasté poslednjič siloviti Rimljani. — Po razdelitvi rimske države pride pod izhodno carstvo, in dobí spet lastne, toda od carov bizantinskih odvisne vladarje carske kervi. Komen I. pa se odpové oblasti bizantinski, ter se povzdigne v samostalnega kralja, in rodbina njegova vlada do leta 1191. V tem letu pa dá Rihard, oroslonovo serce, kralj angleški, kraljestvo cipriško rodbini Lusignanov. — Ko pa možko pokolenje Lusignanov odumré, prevzame vlado Jakob, nek postranski Lusignan, ki je bil z Benečanko Katarino Kornarovo oženjen. Jakob umerje brez otrok, in lepo kraljestvo ostane vdovi Katarini, ki ga leta 1473 rojakom svojim, mogočnim Benečanom zapustí. Sto let so Benečani v mirnem posestvu kraljestva, pa leta 1571 jim ga vzame Amurat III., car turški, dasiravno ga junaški Bragadin čversto in hrabro brani. — Od takrat že zdihuje in hira krasni otok pod jarmom turškim.

(Dalje sledí.)

Vsi štirje letni časi na enem kupu.

Podobarji in malarji pogostoma umetniško sestavljajo štiri letne dôbe: spomlad, poletje, jesen in zimo, da se ž njimi zalšajo krasne sobe; natora jih pa navadno pod našim obnebjem tako vreduje v svoji prostorni dvorani, da se versti dôba za dôbo.

Na Kočevskem pa je kaplanija, ktera v zapadu mejí na Kostel, in ktero, če se ne motim, Kostelci zovejo *Zdihovo* *), kjer sem pred nekimi leti mesca kimovca

*) Res človek, kadar s Kostela čez jark po sternem bregu gré na Zdihovo, se potí in diha, da je kaj; vendar mislim, da Zdihovo ima svojo korenino v besedi „vzdigovati“ in ne v „zdihati.“ Ime „Oberskril“, ki bi imelo „Zdihovo“ pomeniti, je pa gotovo na pol slovensko. Pis.

2. Jemljemo prilog z imenom, kakor: „mlinski kamen, kuhinjska dekla, kravja dekla i. t. d.“ Časi izpuščamo ime, ter govorimo sam prilog, vzlasti pri osebah ženskega spola, na pr. „kuhinjska, kravja, hišna i. t. d.“

3. Iz korenike ali stebela narejamo s končnicami ime, na pr. „veternik, volár, konjár.“

4. Delamo tudi Slovani sostave. Ali nimamo besed: „kolo voz, kolovrat itd?“ Kdo pravi, da niso dobre? Serb ima poleg stotine družih: „bogomolja“ (bethaus).

Ako bi dans ta dan kdo prišel k našemu pisatelju, in rekel mu: brate! „bethaus, windmühle, spinnrad“, lej tega nimamo Slovenci; kako se bo to djalo v sestavljenih besedah? za terdno sem prepričan, da bi mu odgovoril: „molitvodom, vetromlin, predokolo.“ Zdaj pa pogledjmo, kako si jih je naredil sam jezik, in primerimo jih z nemškimi!

„Bethaus“ ima v sebi dve misli (begriffe): moliti in hiša (djanje in mesto); vsa beseda znači tedaj hišo, kjer se moli (namreč: Bog). Tudi „bogomolja“ ima dve misli: Bog in moliti; vsa beseda znači naredbo nalašč zato, da se Bog moli. Nemec si Boga le misli, pa ga ne imenuje; a Slovan si ga misli in tudi imenuje; zato pa mesta ne imenuje, ampak le misli si ga. „Spinnrad“ ima tudi v sebi dve misli: presti in kolo; tedaj: kolo za predenje. „Kolovrat“ ima ravno tako dve misli: kolo in vertiti se, to je: orodje, ki dela s kolesnim vertenjem. Res je takega orodja mnogo, zato je „spinnrad“ boljše od naše besede; vendar pa kolo ne more presti, preden se vertí. Misel, katero Nemec veže h kolesu, vidimo, da je še le nasledek tiste, ki jo veže Slovenec. Ravno tako je „windmühle in vetrogonja.“

Iz tega se učimo: ako nočemo, da bi se našemu jeziku godila krivica, ne smemo vselej sloveniti nemških sestavljenk od čerke do čerke; ampak vzame naj se misel (begriff), ki je gotovo in nerazvezljivo zedinjena z nemško besedo, akoravno je Nemec ni zaznamoval v sestavi, ker si jo mora človek misliti pred tim, kar dopoveduje nemška beseda, ali pa morda še le pozneje. Namesti: „parobrod“ bi se lahko naredilo: „parogon“, ali tudi: „parogonja“ po serbski besedi: „vetrogonja.“ — Dalje se učimo, da naj se ogiblje sestavljanja, kdor nima jezika pod košem.

Slovan se derži pravil, kader sestavlja, in sicer:

I. veže, to je med besedi, iz katerih nareja sostavo, deva po terdih soglasnicah vezno čerko „o“, po ozkih „e.“*) V tem greše skoraj vsi naši književni možje; celó slovárji pišejo: „svojoglav, življenjopis, možomorivka i. t. d.“ Pa uže stari Slovenec je djalo: „licemer“ (heuchler), ker nekdanj je bila tudi soglasnica „c“ skozi in skozi ozka;**) in še dan današnji vsa dolenska stran različno govori: „svojoglav, močerad, konjedirec, Mišedolci (ljudje iz Mišjega dola), Kerčepoljci (ljudje iz Kerškega polja), Kožemal (osebino ime) i. t. d. Tega se lahko preveri, kdor hoče poslušati. (Dal. sl.)

Kako Slovenci kruh čislajo.

Starodavni Slovani so hleb ali kruh zló čislali in to je ostalo še do današnjega dné. Sploh vsi Slovani ga še časté enako. Ako na Čehih kak gost v hišo pride, je prvo, da

se pritakne: „n“, (ker: „e“ je uže pri glagolu), in potem je: „želen, hrepenen.“ Nepotrebni pogrešek je kriv nepotrebne opombe; zato naj se ne zameri, da premlevam reči, ktere bi pač moral vediti sleherni pisatelj, pa jih vendar ne vé.

*) Ozke soglasnice so: „č, š, šč, ž, j, lj, nj.“

**) Ne rekel bi dvakrat, da nisem v Laščah slišal poleg: „loncovezec“, tudi: „loncevezec.“ Tam je soglasnica „c“ v nekterih namerah še ozka. Sploh govore: „mencév, koscév sem prosil; na sejmu je bilo malo kupcév.“

mu gospodinja postreže s kruhom in soljo, potem še le s čim drugim. Česka národna prislovica pravi: „Kdo se s chlebem ne srownává, nesrownává se i s lidmi.“ Tudi pri nas Jugoslovanih je ta običaj navaden. Ako v pošteno hišo slovenskega kmeta stopiš, dobiš kmalo kruha in ne smeš se ga braniti; gorjé, sicer bi se zameril zlo zlo; zakaj kruh je „božji dar“, kakor se v obče imenuje. Ako ima kmet vina ali pa tolceka, ga dobiš tú namesto soli. Miza, na katero se „božji dar“ podklada in jé, je snažna, belovnita in mora vedno čista biti. Dobro še pomnim iz detčjih let, kako so me mati ali oče učili kruh čislati. Preden so mi ga vrezali, so vedno sv. križ naredili čez-nj; če mi je drobtina padla na tla, sem jo mogel pobrati in nisem je smel popred v usta djati, da sem jo kušnil. Po drobtinah stopati Bog ne daj! Ko bi bil, če tudi nevedoma, kaj takega storil, pokusil bi bil šibo! Rekli so mi večkrat roditelji: „Kdor kruha ne jé in po njemu tepta, ni vreden, da se drobtinica mu dá!“ Pravili so mi, da vérne duše v vicah jokajo, ako človek po kruhu teptá in da to je silen greh! Pripoveduje se, da je nekdo stopil na drobtino kruha ošabno, in da je ta tako okriknila, da je oglušel in do smerti gluh ostal! — Drobtine se morajo vedno spravljati in potem ali putam dati ali pa sožgati. Če pri hiši kruha ni, kadar kdo pride, se gospodinja jame izgovarjati in gosta za zamero prositi, da nima kruha, kajti ga še le bode jutro pekla. In včasih grejo k sosedu po kruha pri taki priložnosti. Komu kruha ne dati je gerdo, in potem sosed posmehljivo pravi: „Še kruha mu ni dal!“ Braniti pa kruha se, je tudi gerdo in vzeti ga mora gost, naj je kruh še tako čern in špicast ovsenjak, sicer ni pošten človek! — V obče je pri vsih Slovanih kruh ali hleb najvažniši, naj boljši in nar dražji dar nebeški, kterege med vsem nar bolj obrajtajo in čislajo. Kako se veseli kmet in njegova družina božičnih ali pa velikonočnih praznikov, kadar si boljšega kruha, namreč belega ali hleba — speče! Tudi ob ženitbah ima bolji kruh kot drugekrati, zato se jih pa veseli! — Naš štirski Slovenec posebno vince pod pipo in kruhek v mizi nar bolj čisla! Vijanski Janko.

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857. *)

Spisal Mihael Verne.

XII.

Cipriški otok je domovina svetega Barnaba, ki se je s sv. Pavlom in s sv. Janezom, ki mu je bilo tudi Marko ime, prvi jako prizadeval, še mlado vero Kristusovo med rojaki svojimi razširiti in ustanoviti. Djanje Aposteljnov (XIII. 123) nam pripoveduje tako-le:

„V cerkvi pa, ki je bila v Antiohii, so bili preroki in učitelji, med kterimi je bil Barnaba in Simon, ki se je „Černi zovel, in Luci Cirenejčan in Manahen, ki je „sodojenček četertnega oblastnika Heroda, in Pavel. Ko „so pa v opravilu Gospodovem bili in se postili, jim je „sveti Duh rekel: Odločite mi Savla in Barnaba k delu, „za katero sem ju odbral. — Tedaj so se postili in molili, „in roke na nju pokladali, in ju pustili. In ona poslana od „svetega Duha, gresta v Selevcijo, in od tam jadrata v „Cipro; in ko sta v Salamino prišla, sta oznanovala besedo „božjo v sinagogah (ali v shodnicah) judovskih. Imela sta „pa tudi Janeza v pomoč. In ko sta vés otok obhodila „noter do Pafa, sta našla nekega čarovnika, krivega pre- „roka, Juda, ki mu je bilo ime Bar-Jezu. Bil je s Ser- „gijem Pavlom, deželnem poglavarjem, pametnem možem. „Ta je poslal po Barnaba in Savla, in je želel slišati „besedo božjo. Ustavljaj pa se jima je Elimas, čarovnik

*) V poslednjih Novicah beri v X. listu „Potovanja“ v 26 verst Dionizi namesti Divnici.

„(tako namreč se tolmači ime njegovo) iskaje odverniti de-
 „želnega poglavarja od vere. Sa vi pa, ki se imenuje tudi
 „Pavel, poln svetega Duha, ga je pogledal, in djal: O
 „polni vseh zvijač in vsega kovarstva in hudičev, sovražnik
 „vse pravice, ali ne nehaš prevračati pravih poti Gospo-
 „dovih? In glej, sedaj pride roka Gospodova čez-te, in
 „boš slep, in ne boš vidil solnca nekaj časa. In zdajci je
 „padel na-nj mrak in tema, in tapaje okrog je iskal, kdo
 „bi mu roko podal. Ker je tedaj deželni poglavar vidil,
 „kar se je bilo zgodilo, je veroval in se čudil nad naukom
 „Gospodovem. In ko so se Pavel in tisti, ki so ž njim bili,
 „od Pafa peljali, so prišli v Perge v Pamfilii. Janez pa
 „se je ločil od njih in se vernil v Jeruzalem.“

Sv. Barnaba pa se je vernil menda še večkrat domú,
 in milost božja ni bila prazna v njem. Pa tudi umerl je
 sv. Barnaba v domovini svoji. V sedmem letu krute Ne-
 ronove vlade si je pridobil namreč slavni venec mučencov
 z junaškim pogumom. Pod cesarjem Zenonom se je našlo
 na otoku cipriškem truplo njegovo z Evangeljem sv. Ma-
 tevža, ki si ga je bil iskreni mučenec z lastno roko prepisal.

Ker smo bili, kakor sem ti zgorej pravil, pred Lar-
 nako ponoči dospeli, smo šli še le naslednje jutro — 1.
 aprila, po sedmih v mesto, ki na grobih starodavnega mesta
 „Cithium“ stoji in se ravno zato Larnaka imenuje,
 kakor bi se v našem jeziku grobišče imenovalo. Cithium
 je bilo eno najstarejših mest na svetu, ker ga je bil že
 Cetim, Noetovega sina Jafeta vnuk, osnoval in utemeljil.

Larnaka stoji na ravnem pri morji, in je dan današnji
 prvo kupčijsko mestice cipriškega otoka. Pri vsem tem pa
 je vendar revno. Le malo pohištev je iz kamnja zidanih,
 ker se kamnje le deleč proč dobiva in ker je zato predrago.
 Hiše in graje vertov so večidel iz blata ali iz nekakošne
 belkaste ilovice, ki jo s slamo mešajo. Eno narlepših po-
 slopj je franciškanski samostan z lepo cerkvo, ki so si ga
 menihi po mnogih protivnostih in zaderžkih še ni davno
 večidel s pomočjo pobožnih Avstrianov sozidali. — Tudi
 neke nune, sestre sv. Jožefa, imajo tu lep terden samo-
 stan z učilnico za žensko mladost.

Mestna okolica je precej prijetna, in lepo visoke palme
 jo kinčijo. Posebno čversto pa raste tod pod milim nebom
 kakt ali Faraonova smokev.

Nikozia, glavno mesto cipriškega otoka je proti se-
 verji v notranjem kakih šest do sedem ur od Larnake.

Po poldne so se valovi pri najlepšem vremenu na
 bregu jako lomili, in nek tovarš se jih je tako bal, da se
 ni dal dolgo časa nikakor pregovoriti, da bi bil v čoln
 skočil. Poslednjič mu pravim, da Adria bo ob svojem času
 odrinila, naj se vernemo ali ne. To je pomagalo — na en-
 krat skoči z nekakšno smešno serčnostjo v čoln, in kmali
 smo spet na parobrodu.

Ob petih po poldne odrinemo od otoka cipriškega, ter
 jadramo proti Bejrutu, Mersino na levi pustivši.

XIII.

Drugi dan aprila se nam prikažejo že zgodej visoki,
 osneženi verhi krasnega Libana, in proti sedmi uri zjutrej
 tudi mesto Bejrut, ki stoji o podnožji lepega zelenega griča.
 Bejrut — nekdanjim Gerkom in Rimljanom Berythus, v
 svetem pismu pa Berothab — je sila staro mesto, ki so
 ga najberže nekdanji pridni Fenicjani osnovali in uteme-
 ljili. Pa prva zgodovina starodavnega mesta nam je popol-
 noma neznana, in se še le nekoliko razjasne, ko Bejrut
 mogočnim Rimljanom v roke pride. — O Avgustovih časih
 napravijo Rimljani tu lastno uselišče, in ga imenujejo
 „Felix Augusta.“ Ta sprememba imena pa ne ubrani,
 da bi se staro ime Berit, ki se sčasoma v Bejrut spremeni,
 ne ohranilo. — Pod Rimljani je mesto tako cvetelo, da je
 bilo radost vladarjem in učenim, in na vsem izhodnem ga
 ni bilo, če smem tako reči, slavnišega vseučilišča od bej-
 rutskega. Od vseh strani so hodili ukaželjni mladenči v

Bejrut, se posebno pravoslovja učiti, in Justinian ime-
 nuje Bejrut mater in rediteljco postav. — Pri vsem tem pa
 je vendar čudno, da so si poslednji kralji judovski za
 olepšanje in blagostanje mesta toliko prizadevali, dasiravno
 ni bilo pod njih oblastjo, ampak pod oblastjo rimskega po-
 glavarja Sirije, ki je v Antiohii stanoval. Kralj Herod
 — tisti, ki je dal o Kristusovem rojstvu v Betlehemu ne-
 dolžne otročiče pomoriti — olepša Bejrut s krasnim tem-
 peljnom, pa oskrni v ravno tem mestu spomin svoj s
 krutim nečloveškim djanjem, s tem namreč, da zatoži
 lastna sina Aleksandra in Aristobula, ki jima je
 lepa, pa nesrečna Marianamati bila, kot zarotnika zoper
 oblast in življenje svoje, in da ne neha, dokler ju rimski
 deželni poglavar k smerti ne obsodi. — Več še ko Herod
 sta storila kralja judovska Agripa, oče in sin, v olep-
 šanje bejrutskega mesta, da bi Rimljane udanosti in zve-
 stobe svoje prepričala. Lastne podložne sta derla, da sta
 bila v stanu, ptuje mesto kinčiti in se Rimljanom prilizo-
 vati. Krasne gledišča in občne kopele so bile priče nju
 zapravljive darljivosti. In ker so tudi Rimljani mesto lep-
 šali in povzdigovali, kolikor so vedli in znali, ni čudo, da
 je bil Bejrut kmali najlepše mesto v celi Sirii.

Ko se je imel serd božji čez bogomorivni Jeruzalem
 razliti, in ko je že Vespazian z vojsko nad nehvaležno
 mesto šel, je pribežalo mnogo mnogo kristjanov, ki so se
 nemili osodi zaverženega mesta umaknili, iz Jeruzalema v
 Bejrut, in mesto je rastlo čedalje bolj tudi v pravi veri in
 pobožnosti. — Lepo podnebje in ugodnosti mesta privabijo
 v Bejrut tudi slavnega Tita, ko je bil po dolgem in tež-
 kem trudu terdovratno jeruzalemsko mesto vzel in popol-
 noma razdjal, in tu je počival in se radoval skorej celo
 zimo. Vse to pripoveduje Jožef Flavi, ki je bil Vespazi-
 anov jetnik in Titov tolmač, in ki je še le po dokon-
 čani vojski v Bejrutu svojo prostost spet zadobil.

Od takrat pa slovi Bejrut bolj po nesreči kot po bla-
 ženosti svoji. Perva velika strašna nesreča zadene mesto
 leta 566 po Krist. — namreč grozovit potres, ki krasno
 mesto popolnoma razruši in podere. Pa starodavna slava in
 prelepa lega pomaga mestu kmali spet kviško, toda sedaj je
 le senca poprejšnega, je le navadno mesto brez vse kras-
 nosti, in nima več družega ko nekdanjo slavo. Ko ga pa
 Saraceni, kakor vso Sirijo, pod svoj terdi jarm spravijo,
 pride tudi ob-njo. Pod Križanci pa se spet nekoliko po-
 vzdigne, pa ne za dolgo. Po dveh mescih terde oblege ga
 vzamejo hrabri Križanci pod Balduinom I. 25. aprila 1104,
 pobijejo mnogo Saracenov, in začnejo mesto razširjati in
 lepšati. Kristjanska vera začne spet lepo cvesti in razne
 cerkve se spet sozidajo, med drugimi tudi stolna cerkev
 sv. Ivana, ki še stoji, ki je pa dan današnji mahome-
 danska mošća. Prerokovi nasledovci so le altarje iz nje
 spravili, sicer pa jo pustili, kakoršna je bila. Celó kropivni
 kamen je še v nji. Družega spominika pa ni iz teh časov.

Križanci pa ne gospodujejo dolgo, in Bejrut je eno
 prvih mest, ki jim jih velikodušni Saladin po sloveči
 bitvi pri Tiberiadi spet vzame, in sedaj postane Bejrut
 glavno mesto vseh okrajin Sirijanskih. Saraceni ga jako
 uterdijo in otaboré, in hranijo v njem vso vojniško pripravo,
 vjete kristjane, čuda veliko živeža in svoje naropano bo-
 gastvo. Pa leta 1196 jim ga vzamejo spet Križanci, opro-
 stijo s to zmago 8000 kristjanov in dobé toliko živeža, da
 ga je bilo vsem stanovavcom za tri leta zadosti.

Al osoda mesta bejrutskega se noče še ustanoviti. Ko
 Križanci v Sirii obnemagajo in njih gospodovanje na iz-
 hodnem že pojema, pride Bejrut spet Saracenom v roke.
 — Okolj leta 1517 se ga polasté Turki, pa mesto spre-
 meni le gospodarja, ne jarma. — Boljša sreča se mu
 smehlja, ko se Fiker-Edin, knez ali emir Druzov, okolj
 leta 1612 zoper Turke spunta in jim verh nekterih
 družih mest tudi Bejrut vzame. Fiker-Edin si resnobno
 prizadeva, osodo svojih podložnih zljajšati in posebno Bejrut

povzdigniti in olepšati, pa kaj pomaga, ker ga Amurat IV. v kratkem spet potlači. — Leta 1831 se spunta zoper cara turškega tudi Mehemed-Ali, namestnik v Egiptu, in sin njegov, Ibrahim Paša, si podverže malo po malem celo Sirijo. — Že se kaže v Bejrutu in v okrajnah sirijanskih vspeh boljše, redne vlade egiptovske, pa na enkrat se vzdignejo leta 1840 nekatere evropske vlade zoper Egipčane, in jih prisilijo v Egipt se vrniti. Pri tem početju se je tudi brodnštvo naše avstrijsko čversto ponašalo! Francozi pa se niso te slave udeležili, kakor nekoliko let prej žalostne slave pri Navarinu.

(Dalje sledi.)

Nekaj v svarilo roditeljem.

Ljube Novice! izvolite vverstiti ta sostavek med svoje — pa ga nesite po široki Slovenii mogočno trobečega na ušesa roditeljem, da jih saj žalostne dogodbe zdramijo in zbudé, ker ne zamorejo mili opomini in prošnje prijazne odpreti njih oči! — Prijazno je plavalo včeraj (dan pusta) sonce na obnebi jasnomodrem, in vpiralo svoje žarke v belo odejo, ktera pokriva zemljo in klisurine naše. Dozdeva mi se, da je previdnost božja zato dopustila soncu ta dan toliko svitlo sijati, da ljudstvo zraven svojih ajdovskih zabav in veselic ložej zagleda prepada nesreče, ki mu za herbtom grozi. Ali ljudje, posebno pa očetje in matere velikih burk in iger omamljeni in opiti, nimajo moči odgorniti zastora, ki je zakrival nesrečo sledečo: Uže sonce zahaja, toda prezgodej za veseli ljud naš zadnje trake molí, ko da bi hotlo reči: „srečno! jutri se vsi ne vidimo več.“ Skakanja, dirjanja, metanja, nametovanja s snegom, smeha itd. so siti. Nekaj vendar še pogrešajo, peté jih še serbé. Dva akoravno že dovelj ostarela zakonska neka moč silovita vleče na plés, krepko se jej ne ustavita — gresta. Žena vkljub otroku, ki ga nosi pod sercom uže več mescov, gré, in se ne spomni dolžnost do otrok, ki jih je porodila. Mož, ko dom zapušča, ne vidi švigajočega plemena na ognjišču in ne spominja se več punce 4 let stare, ktero je samo zapustil kraj ognja, ker sta uže bila na plesišču misel njega in duh. Kaj se doma zgodi med tem, ko ona dva v kerčmi rajata, plešeta in uživata veselice posvetnih? Dekleta nedolžnega oblačilo se, žalibog! užge plemena švigajočega okoli sebe, in dete se počasi peče!! — Neskerbna roditelja pozno v noči domu pridša ugledata ljubeznivo hčerko vso pečeno in malo živo, počneta nje rane polivati s solzami bridkimi; toda že prepozno, ker duša, sedeča že na jeziku, je danes okoli desetih uzdignila se na svojih nedolžnih perutih, in odplavala k Stvarniku svojemu tožit očeta in mater.

F. R. Gradiški.

O vučjem pastiru.

Narodne pripovedke iz okolice Varaždinske.

Prinesek za slovensko mitologijo.

Nabral M. Kračmanov.

Na Kranjskem je znano, da hudič polhe na pašo goni. Med Slovenci, ki stanujejo okoli Varaždina, je vera, da imajo živali svoje pastirje, postavim volkovi, ribe, tice; in marsikaj si o tem pripovedujejo. Že sem v lanskim „Novicah“ v 57. listu na 227. strani eno od volčjega pastirja povedal, in ker utegne ta stvar spet nekoliko v slovensko mitologijo segati, mislim, da ni od več, ako še povem kar sem znova zvedil od volčjega pastirja.

1. Jeden put bil je jeden jager pak je hodil pazit zveri. Išel je na jeden hrast a pod ov hrast su hodili vuki i žjimi skup vučji pastir. Gda su išli pastir je išel prvi a oni za njim. Gda su tam došli onda veli vučji pastir jagru: čuješ, hodi dole. On se ni vufal i niti ni išel. Onda mu veli: hodi, drugač te ove moje zveri pojedu. Onda je

išel, i gda je došel s hrasta veli mu vučji pastir: vezda kaj očes rajši, jeli češ biti to kaj sem ja bil sedem let, ili da te ove zveri pojedu? On je rekel da če biti rajši to kaj je on bil. Onda mu je rekel pastir: prekopicni se kroz ov obruč. On se je prekopicnul i vuk je postál, a vuki so vikali: živio, novoga pastira smo dobili kojemu budemo purane krali. I tak su ga radi imeli. Neg vu zimi je bil tak gladen da je dimo hodil na gnoj jest one glive, kaj su po gnoju rasle i kupanje je hodil lizat. A domači su ga opstrelali i tukli kajti nisu znali da je on. Neg gda je sedem let izminulo on je došel, i pitali su ga, da gde si bil tak dugo? Onda jim je 'se povedal kak je bil i kak su ga oni bili. Onda su napravili gosti, su pili i jeli, a ja sem bil ozad za pečjum, nit su se na me ogledali; neg sem jim pol purane zel i v torbicu del i tak sem ga pojel.

2. Jeden put su bili konjari na paši, pak su bili i po noči takaj, pak su vidli saku noč da ogenj gori, a ognjišča ni bilo gda su gledali. Onda je jeden izmed njih bil pak je rekel da bude išel ovu noč na hrast gledat kaj je to. On je išel na hrast pak dojde jeden klapasti vuk pak se čez jeden obruč tri put prekopicne a stari dedek postane, a vuki dojdu za njim, a koj je prvi došel on je donesl jednu gusku i dal mu ju je; on ju je spekel i meso je pojel, a kosti je dal vukom. Gda su to pojeli onda jim odlučal kaj bu koj dobil ovo leto. Jednomu veli: ti buš dobil kravu; tak je rekel i drugim 'sakomu njegovo. Onda naj zajednemu je rekel: ti pak buš dobil ovo kaj je na ovem hrastu. A ov deček je vre bil od straha ves črn. Onda su 'si odišli, a ov, koj je toga dečka dobil, je ostal i potkapal je ov hrast da, gda hrast podkoplje bu deček dol opal i da ga bude pojel, neg samo da do dana to včini. Neg dan je nastal i pastiri su došli i vuka stirali a dečka su na kla zeli. I ov deček je doma odišel i jedno leto ni nikam vun iz doma išel, neg samo vukol hiže je išel. Gda je leto dan prošlo išel je s pastiri po noči na pašu. Onda su pastiri pospali, vuk je došel i njega pograbil i pojel ga je.

3. Jen put je bil jen vučji pastir i on je nad sedem vukov bil. Išel je jen put po selih mleka prosit i dojde vu selu k jedni ženski i prosi ju za mleko kajti on rad mleko jede. I ta žena mu ne štela mleka dati. On reče: dobro dobro, vre buš se ti zmislila komu si ne štela mleka dati. I žena si je mislila, kaj bi ti, zmazanec, mleko jel. I ti vučji pastir neče taki vuka poslati, neg tak za nekuliko let pošle da zakole tele ili kravu, žrebe, dete ili kaj god od one hiže. Onda su ženski drugi ljudi rekli: to ti je pravo vučji pastir bil, ti buš nesrečna. I onda je ta žena strahu bila kaj je ne njemu mleka dala. I za nekaj časa odnesel je vuk jedno svinče koje su šteli zaklati si, i onda su vre imeli nikaj kaj bi klali. — Ti vučji pastir zapovedal je vukom kam koji mora iti. Jednomu je rekel da naj ide korenja (korenin) kopat, drugomu da naj ide po onoga in onoga človeka, tretjomu drugo, četvrtomu pak drugo, pak petomu drugo, i tak dalje. Ako pak ono nemre zaklati, pošle ga drugam gde more si zaklati i pojesti. — Ti vučji pastir bil je ves rezdrapan tak, da su 'se krpe doli visele.

Slovenske humoreske.

Po narodnih pravlicah spisal Vicko Dragan.

II.

Verbovčani so prebrisane glave. Naj povem kakšno od njih.

Po Verbovškem germovji raste dosti divjega hmela. Neki Verbovčan, kteri je križem svet obhodil, jim svetuje, naj varijo pivo (ol), ker imajo dosti hmela. Piva ni nobeden še pil. Kakšna pijača pa je to? vsi ga barajo. Diši kakor konjšica, in mislim, da hmel v konjšici zavreti dajo. „To pa vendar ni mogoče“ — rečejo stari sosed Ropotar.

Namesti priloga se jemlje časi tudi kaka druga beseda, njemu sorodna, kakor:

- α) Glagolova korenika z imenom v prilog, redko v ime, na pr. „vertoglav, klapouh = von herabhängenden ohren (Lašč.), stermoglav, ¹⁾ serborit, mencorit (Lašč.), motoroga“ (nekako motovilo, pa tudi les, ki je zanj pri zvonu privezana verv).
- β) Deležje (mittelform) preteklega časa terpivnega naklona z imenom v prilog, na pr. „vitorog = von gewundenen hörnern (srb.), zvitorep = schlau, durchtrieben (Lašč.)
- γ) Deležje zdanjega časa z imenom v prilog, na pr. „cvetečeličen“ (Preš.)
- δ) Zaima: „sam“ ²⁾ z imenom v prilog, na pr. „samovoljen, samokolen“ = einräderig; te prvotne sostave pri nas ni slišati, ampak navadna je le beseda iz nje narejena: „samokolnica“ = schubkarren.
- ε) Zaima: „svoj“ z imenom v prilog; večidel ima pritiklino: „n“, pa ne vselej, na pr.: „svoje glav in svojevoljen.“
- ζ) Číslo (zahlwort) z imenom v prilog, pa tudi v ime. Za prilog se jemlje večidel, pa tudi ne vselej, prilepek: „n“, še celó: „ast“, za ime časi: „a“, tudi: „ec“, na pr. „enólik = gleich gross (Lašč.), dvadneven, triletén, samook = einäugig, samorog, samorogast = einhörnig (samorogasta in samoroga krava, Lašč.), Triglav, trinog, stanoga = tausendfüssel), Staglav = centiceps (staročesko osebino ime), stoklas, po Dolenskem tudi: stéklas, šestogubec, šestoper = von sechs blättern (srb.), šestokríl = von sechs flügeln (srb.), pa tudi: šestokrilen, samorog (ime), pa tudi: samoroga in samorogec“ = einhorn (Lašč.)

Nobene sostave niso tako negotove, kakor te: v slovenskem nimajo nekatere nič veznice; nekatere jemlje: „o“; beseda: „stanoga“ pa ima srednji spol množnega števila, kar je bilo menda starim Slovencem vselej navada, kader so delali sostave s čislom „sto.“ Serbje devajo: „o“, pa tudi „e“, na pr. „trostruk = dreifach, troleten, tregodišnjé“ (vino); primeri naše: „stéklas!“

(Dalje sledi.)

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XIV.

Dan današnji nima Bejrut, razun lepe lege ob zelenem griču, nobene nekdanjih slovečih krasnost več, in ne bo menda nikdar več, kar je nekda bil, ker mu zavetne, varne luke manjka. Če je količkaj vetra na morji, se ne more skorej v mesto. To pa je kupčii, ki ga bogatí, velika zadrega. — Naša „Adria“ pridervi kmali po sedmih zjutrej pred mesto v lepem vremenu (ne nevihte ne viharja ni bilo in še skorej vetra ne, dasiravno je nekdo po časnikih razglasil, da smo bili v veliki nevarnosti!) — in se ustavi v odpertem morji daleč od mesta, pred katerim se valovi lepo lomijo in penijo. Kmali obdajo parobrod Arabčani s svojimi čolni, da bi nas v mesto prepeljali, in tu vidim pervikrat, kako živ in čverst narod so Arabčani. Vse upije in kriči in se suva okrog „Adrie“ hujše

ko Gerki v Siri. In dasiravno vidijo, da se nihče v mesto ne napravlja, se vendar dolgo časa ne dajo odpraviti. — Proti enajsti uri se naveličamo mesto le od deleč gledati, in se napravimo v mesto — pa le štirje, vsem drugim je bilo morje prehudo. — Mesto, ki šteje blizo 4000 duš, je res lepo, pa le azijsko, ne evropsko mesto. Ulice so sploh ozke in ostudno umazane, pohištva pa so terdne. Tudi tlak je boljši ko v Smirni, in človek ni vsak hip v nevarnosti si polomiti noge, dasiravno je v ozkih ulicah sém ter tjé velika gnječa, ker se vse — psi, veljudi (kamele), konji, mezgi in ljudje raznih narodov po njih mešajo. Še v lepem, z blagom vsake verste obilo naloženem bazaru, ki mi je narbolj dopadel, je malo snage. — Verh griča nad mestom stoji lepa velika vojašnica ali kasarna, ki sem jo tudi ogledal. Nek nižji častnik mi jo je prav prijazno skazoval. — Mestna okolica je jako plodna in polna lepih vertov in pristav z mnogoverstnim drevjem; le na jugo-zahodni strani je obširna puščava drobnega rumenkastega peska, ki skorej do mesta sega. Posebno je okrog mesta mnogo lepega murvenega drevja.

Ko mesto ogledam, grém še čez pol ure deleč do kraja, kjer je, kakor se pripoveduje, sv. Juri zmaja umoril. — Sveti Juri je v jutrovih deželah povsod v veliki časti, in skorej bi djal, prvi in narvečji svetnik. Od kod pa omenjena pripovedka izhaja, Ti ne vém povedati. Pripoveduje se, da nekdanji tukajšni molikovavci so žertovali neki gerdi pošasti, grozovitemu zmaju, vsako leto kakošno dekle, — da ob času sv. Jurja je bila določena v to žertev kraljeva hči — da pa junaški vojak, sv. Juri, je zmaja umoril in kraljičino gotove smerti rešil. Al to diši preveč po basnoslovni Andromedi in po Perzeju — in čeravno je gotovo, da so molikovavci v starodavnih časih molikom sémtertjé tudi ljudi, posebno nedolžne otroke in lepe dekleta žertovali, je nasproti tudi gotovo, da ob času sv. Jurja ni bilo v teh že dobro omikanih krajih več takih vraž in hudobnih neumnost. Kar je tedaj resničnega v ti povesti, je menda le to, da neka kraljičina, ali prav za prav cesarica Aleksandra, vidši svetega mučenca Jurja kreposti in čudeže, se je s pomočjo božjo zmaja peklenškega oprostila, ker je praznost in nečimernost molikovavskih vraž spoznala in se kristjanske vere poprijela, rekši: „Bog svetega Jurja, pomagaj mi, ker le ti si edini vsega-mogočni Bog.“

Ker sem zgorej opomnil, da v mestu bejrutskem je kristjanska vera že zgođej lepo in čversto cvetela, hočem opomniti tudi čudovite prigodbe z nekim svetim razpelom, ki nam jo sv. Atanazi pripoveduje. Judov — pravi omenjeni pisatelj — je bilo takrat (okoli leta 240 po Krist.) mnogo v Bejrutu. Neki kristjan, ki je stanoval poleg neke sinagoge ali shodnice judovske, je pri postelji na steni imel razpelo. Ko pa popustí stanovališe, ki mu je premajhno bilo, ga vzame neki Jud v najem. Kmali potem povabi Jud nekatere svojih prijatlov na kosilo; pa nekdo izmed njih zapazi podobo Odrešenika našega, ki jo je bil kristjan na steni pozabil, in se čez novega stanovavca tako razserdi, da ga celó zatoži pri poglavarji duhovnov ali rabinov judovskih. Ker zavoljo tega ustane velik hrup, se podajo rabini in starašine judovski v hišo, vzamejo razpelo ter pravijo: Očetje naši so tega Kristusa zasramovali — storimo kakor oni. Nato pljujejo na razpelo in mu delajo nečast in sramoto, kakor se je o pravem terpljenji Kristusovem godilo. Ko mu pa stran prebodejo, teče iz lesenega razpela voda in kerv. Vjamejo jo v neko posodo, ter pravijo: Ker nasledovavci Kristusovi terdijo, da je delal čudeže vsake verste, nesimo posodo s kervjo in vodo v shodnico in poškropimo bolnike, in če je res, kar se o Kristusu pripoveduje, bodo ozdravili. — Ko jo v sinagogo prinesejo, stori v resnici mnogo čudežev na hromih, slepih, gobovih in drugih mnogoverstnih bolnikih. Judje to vidši se kesajo svoje pregrehe, prosijo odpušenja, se resnično sprebernejo, se dajo

¹⁾ „Sterm“ je prav za prav korenika, vzeta glagolu: stermeti; pa zdaj je uže prilog. Pis.

²⁾ Beseda „sam“ je časi číslo, časi pa zaima; v obeh pomenih se jako rada sostavlja. Pis.

kerstiti in postanejo verni kristjani, sinagogo ali shodnico svojo pa predelajo v kristjansko cerkev, in jo posveče Spasitelju ali Zveličarju Nebeškemu. — Pervi posestniki tega svetega razpela so bili nek Gamaliel, svetovavec ali starašina judovski, sveti Pavel, sveti Jakob in še drugi. Dan današnji pa se menda ne vé, kam je prešlo to čudodelno razpelo.

XV.

Naslednji dan, 3. aprila, so bili valovi manjši in morje pokojniše. Zato se podajo tovarši v Bejrut, jaz pa ostanem na parobrodu, ter ogledujem od deleč sloveči Liban ali Libanon, ki sem ga tolikokrat povzdigovali in čislali slišal, in ki sedaj v vsem svojem veličanstvu stoji pred menoj. — Liban pa ni kak posamesen hrib, ampak je odrastek gore tavrške, velika in visoka gora, ki se tudi sama v razne odrastke deli. Pa le zahodni odrastek, ki nekdanjo Fenicijo na izhodni strani obdaja in od ostale Sirije deli, se imenuje Liban; daljemu odrastku pa, ki se bolj proti jugo-izhodu vleče, pravijo Antilibanon. — Liban se vleče od severja proti jugu do blizo nekdanjega slovečega Tira, kjer se malo po malem znižuje in v planjavi zgubi. Liban je, kakor pravim, odrastek gore tavrške in se vleče deleč od severja, pa še le 16 milj nad mestom Tripoli dobí ime Liban; kako ga pa dalje proti severju imenujejo, mi ni znano. — Med obema odrastikoma, Libanom in Antilibanom, se razprostira velika lepa in rodovitna dolina ali ravnina, ki so jo nekdanj votlo Sirijo (Coelesyria) imenovali.

Liban je visoka, pa ne sterma gora, ker se hrib za hribom le malo po malem kviško vzdiguje, tako, da se dá gora v čvetero različnih opasij razdeliti. Tla prvega opasja rodé in dajajo obilo žita in mnogoverstnega sadja. Drugo opasje je kamnito in polno golega skalovja, in se dá le sémtertjé obdelovati. Tretje opasje pa je raj libanski. Tu je v milem podnebju, dasiravno je hrib že jako visok, vse polno mnogoverstnega drevja, lepih vertov, dobro obdelanih njiv in hladnih studencov, ki se v potoke stekajo in zemljo namakajo. Četerto opasje pa obsega visoke verhe krasne libanske gore — najvišji meri 9600 čevljev — ki so pa pri vsi svoji visokosti vendar še dobro obraščeni, pa tudi polni ledú in snega. V prvem in tretjem opasji se pride luje posebno veliko lepe svile in žlahnega olja in vina, ki mu Lahi „vino d'oro del monte Libano“ — zlato libansko vino — pravijo.

Ni se tedaj čuditi, da gora libanska že od nekdanj toliko slovi, da jo sveto pismo tolikokrat v misel jemlje, in da preroki prilike svoje po nji posnemajo. Kako bi ne bili preroki in pesniki ljudstva božjega, ki so ta krasni hrib pred očmi imeli, Boga za ta umotvor njegov hvalili in povzdigovali, vidši na vsakem griču tisuč in tisuč visokih, ko sveče ravnih palmovih dreves, ki se čez pomarančne in oljkne gaje in lepe vinograde vzdigujejo! Že Mojzes (L. V. C. III. 24, 25.) moli: „Gospod Bog, jel si kazati služabniku svojemu veličanstvo svoje in mogočno roko svojo, „zakaj ni ga družega Boga ne v nebesih, ne na zemlji, „ki bi bil v stanu delati dela tvoje, ali se meriti z mogočnostjo tvojo. Daj mi tedaj, da grém in vidim deželo dobro „in plodno unikraj Jordana, izverstno goro Libanon.“ — 71. psalm pravi o Kristusu in njegovem kraljestvu na zemlji: „Terdnost njegova bo na zemlji v visočinah hribov, „in sad njegov bo povzdignjen še verh Libana.“ — V visoki pesmi (cap. IV. & V.) pravi ženin nevesti svoji: „Duh obleke tvoje je kakor duh Libanov in vert tvoj „kakor studenec živih vod, ki naglo iz Libana tečejo.“ — O krasnosti in kinču neveste Kristusove pa prerokuje Izaija (cap. 35, 2.): „Cvetela bo kakor limbarji; cvetela „bo in veselo stala v vsi radosti in v veselji; zakaj dana „ji je krasnost Libanova, kinč Karmelov in Saronov; „vidili bodo veličanstvo Gospodovo, kinč Boga našega.“

V starodavnih časih pa je slovel Liban tudi zastran svojih krasnih cedrov, katerih les je, tako reči, nestrohljiv. Pridni Feničijani so si tesali iz njih brodove ali barke, in mnogo mnogo jih je porabil tudi Salomon, ko je Bogu tempelj, sebi pa kraljevo poslopje zidal in stavil. Trideset tisuč delavcov je imel deloma na Libanu v gojzdu, da so les sekali in tesali, deloma pa drugot, da so napravljeni les v Jeruzalem spravljali. — Pozneje so imeli tudi kralji egiptovski Ptolomejeve rodbine marsikakošen terd boj s kralji sirijskimi, da bi Liban in sirijske gojzde v roke dobili, ker v Egiptu ni lesa za brodovje. — Dasiravno pa se je cedrov gojzd na Libanu malo po malem posekal in zaterl, se nahaja vendar še dan današnji na gori libanski, toda le v enem samem kraji, še nekoliko cedrovega drevja. Kakih sedem ur od mesta Tripoli stoji še okolj 400 cedrovih dreves, med katerimi jih je dvanajst do petnajst sila starih. Nekteri celó terdijo, da so še iz Salomonovih časov; al to je težko verjeti, zakaj ko bi to bilo, bi bile te drevesa že blizo 2900 let stare; to pa utegne vendar preveč biti. — Največi ceder, ki se še vidi, je visok do 300 čevljev, njegove spodnje veje so dolge po 50 čevljev in še čez; deblo njegovo pa meri na okrog ali na obsežek do 40 čevljev. To je pač debelost, da je kaj. Zato primerja David (psalm 36. 35—36.) veliko, pa le dozdevno blaženost in srečo hudobnih libanskim cedrom rekoč: „Vidil sem hudobneža visoko povzdignjenega kakor cedre na Libanu. In šel sem memo, in ni ga več bilo, in iskal sem ga, in ni bilo najti kraja, kjer je bival.“

(Dalje sledi.)

Pisma o Slovencih in Slovenkah.

IV.

Kaj delaš? me prašáš in mi očituješ, da tako dolgo Ti ne pišem. Čuj, preljubi moj! Tvoje poslednje pismo mi je prece serce pobilo, da nisem si ga dolgo mogel okrevati. Že sem menil vse upanje na prihodnost slovenskega duha po Dravi v černo morje poslati, ko me hipoma iz tožnega mojega sveta zdrami stari oče Vodnik. Z Veršaca se mi je pokazala njegova éterična podoba. Kakor silen velikan je stal v beli haljini, okoli glave solnčni svetli blesk, v desnici pa deržeč žezlo duševenega kraljestva; v levici je imel sreberno liro. Žezlo položivši na visoki Triglav zapoje milo pesem, da viri slovenskih gor in valovi bistre Save so postajati začeli in poslušati pesem prvega pesnika slovenskega. In glasila se je ta pesem:

Zdravo! bratje po Slovenskem,
Po Dolenskem in Gorenskem,
Po prijaznih štirskih gričih,
Po pečnatem Korotanu,
Zdravo! bratje kraj Adrije!
Moj duh še med Vami žije.
Naprej! naprej! sini dragi,
Le slavite v novi zmagi
Ljubo svojo domovino.
Kar duh stvarja, to edino
Ma obstanek na vse veke!

In éterična podoba zgine spred oči in harmoniška pesem se odmeva po vseh štirih straneh drage Slovenije, in nisem bil sam, kateri je gledal podobo in slišal pesem, temoč bilo jih je več — zvestih bratov in sodelavcov na rodovitnem polju slovenstva.

In pritekkel je dan stoletnice, in tudi duh Ljubljancanov in Ljubljancank se je zavedel, da je pokolenja slovenskega, in praznovali so god dušne moči z nadušnostjo, da nam v daljini je serce poskakovalo kakor radostno nedolžno dete pred nježno materjo, ktera ljubemu detetu hitro ne podeli milega dara.

In sedaj, ko zvesti sinovi iz vseh krajev sveta pošiljajo po svojih močeh velikodušne prineske za spominek

razbijal, zato ker je imel po navadi slab plug. Znajdba plugov s pljužno dilo spada, kakor zgodovinske poročila naznanjajo, v 16. stoletje, ki jih je najpervi Friesbah popisal. Pozneje so orali po južni Nemčiji in Italii le ponoči, da je vlažnost in toščoba v zemlji ostala in da ni vprežene živine solnce prepekalo. V letu 1760 je nek angležk urar, Smal po imenu, sedajni zboljšani sukavni plug našel, ki ga Thaer očeta sukavnih plugov imenuje. Po tem plugu so jeli pozneje pluge po vseh deželah zboljševati. Že pred njim so bili v Flandrii in Brabantu plugi jako zboljšani, po katerih je Schwerz pozneje svoj sloveči plug napravil, kakoršnega tudi v Ljubljani imamo na kmetijskem vertu na Poljanah.

Cesarske komisije

za dognanje odkupljenja in uravnanja zemljišnih bremen na Krajskem.

Slavna c. k. dež. komisija je z razglasom od 3. marca 1858 oznanila tri krajne komisije za izvršenje odkupljenja in uravnanja zemljišnih bremen na Krajskem, in sicer:

za Notrajnsko v Postojni; vodja ji je gospod Florian Konšek, c. k. okrajni predstojnik;

za Gorenško v Radoljci; vodja ji je gosp. Karol baron Aichelburg, c. k. okrajni predstojnik, in

za Dolensko v Kočevji; vodja ji je g. Avgust žlahni Fladung, c. k. okrajni predstojnik.

Zvédenci, kateri bodo vsaki krajni komisii pridani, se bodo pozneje naznanili.

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XVI.

Na slovečem Libanu stanujeta dva različna naroda, namreč Maroniti in Druzi. Oboji so zanimivi, pa škoda, da nam je njih zgodovina le malo znana. Maronite imajo nekteri za ostanjke prvih kristjanov sirijskih, ki so o času krutega preganjanja v te samotne hribe zbežali in se tu ohranili; nekteri pa za mlajše poznejih kristjanov, ki so se, ko so Saraceni in Turki kristjanske okrajne napadali in nemilo vse morili, kar se ni hotlo spreobrniti k njih mahomedanski veri, v te kraje umaknili, da bi ohranili življenje in vero. Tudi pristavljajo, da Maroniti niso svoje katoliške vere nikdar z nobenim krivoverstvom in nobenim razkoljništvom oskrunili, ampak da so od nekdej vedno pravi katoličani. — Nekte i pa terdijo nasproti, da Maroniti so le mlajši neke posebne stranke enovoljcov ali monotelitov, ki so v 7. stoletji cerkev božjo na izhodnem s krivoverstvom svojim tergali. Ko je namreč, tako pripovedujejo, leta 713 poslednji podpiravec enovoljcov, cesar Filipik Bardanes umerl, začne naslednjik njegov cesar Anastazi II. enovoljce hudo zatirati. Mnogi se umaknejo na goro libansko, in ker morejo napade protivnikov svojih vedno odbijati, in pozneje tudi Turkom, divjim kervolokom, neprenehoma se braniti, postanejo hrabro vojaško ljudstvo, ki se je samosvojno ohranilo v državnem in cerkvenem obziru. — Pa naj si bo že to ali uno, gotovo je vendar, da Maroniti spoznajo saj od leta 1182 rimskega papeža za poglavarja cerkve in za namestnika Gospodovega na zemlji, in da so dan današnji pravi katoličani, toda z nekterimi predpravkami, na primer, da sveto mašo v nekdanjem sirijskem jeziku, ostale obrede pa v sedanjem arabskem opravljajo, da njih duhovni se smejo žentiti kakor greški i. t. d.

Tudi glede njih imena so se učeni že mnogo pričkali. Vsi terdijo enoglasno, da se po nekem Maronu ali Ma-

rumu imenujejo Maroniti; gledé tega Maruma ali Marona pa niso vsi ene misli. Nekteri pravijo, da Maron je bil patrijarh antioški, ki se je z mnogimi pravovernimi kristjani razsajanju in preganjanju nekkih terdovratnih krivovercov na Liban umaknil in tu pravo katoliško vero uterdil; nekteri pa pravijo nasproti, da Maron je bil le reven pobožen puščavnik, ki se je še le po velikih zaslugah za vero in cerkev na Libanu o kervavih napadih turških k patriarski časti povzdignil. Pa čemu so taki prepiri? Gotovo je, da Maron, po katerem se vès narod imenuje, je mogel možak mnogih zaslug biti; drugač bi se ne bilo celo ljudstvo njegovega imena poprijelo.

Marum ali Maron se useli v nekem samostanu, ki ga je bil cesar Teodozi na Libanu v neki dolini z imenom Kanabin že davno prej sozidal, in od takrat je Kanabin središče Maronitov ali kristjanov libanskih.

Ko so se pred kakimi 800 leti križanske vojske začele, se ni v Evropi o teh kristjanih še nič vedilo, in prvi križanci se jako čudijo, ko na krasni libanski gori toliko pobožnih kristjanov najdejo. Maroniti jih bratinsko sprejmejo, jim donašajo živeža in jim kažejo pot na dalji hoji. Tri poti jim naznanjajo: prvo, ki pelje čez Damask, ki je pa najdaljša; drugo čez visoke gore libanske in antilibanske, ki je pa sila težavna; tretjo ob morji, ki je pa polna prepadov in sotesk in zlo nevarna, ker v soteskah tudi majhno kerdelce Turkov lahko pokoučá celo vojsko. Pri vsem tem jim svetovajo, se poslednje deržati — in hrabri križanci jih ubogajo.

Po velikih težavah in mnogih zgubah premagajo križanci malo po malem vse napotke, derejo pred Jeruzalem, ga vzamejo, si podveržejo v kratkem veči del svete dežele in napravijo kraljestvo jeruzalemsko, ki pa komaj 200 let stoji, potem pa spet razpade in še današnji dan pod terdim turškim jarmom zdihuje. — Po razpadu kraljestva jeruzalemskega začnejo Turki Maronite spet hudo stiskati. Veliko tisuč jih pomoré, pa verli junaški kristjani libanski, polni vere in zaupanja v Boga, se jim vendar ubranijo. Le nekoliko davka jim plačujejo, sicer pa živé in se vladajo po svojih starodavnih navadah.

Maroniti so se sčasoma jako narastli, in njih okrajna, ki meri le kakih 56 štirjaških milj, je močno naljudena. Nekteri terdijo, da dandanašnji je Maronitov blizo 300,000 duš, — pa kdo je v stanu v teh krajih, kjer ni ne zapisnikov ne rednega popisovanja, kaj gotovega zvediti? — Redí jih poljedelstvo, oljo-, vino- in sviloreja. Ljudstvo je zmerno, pridno in delavno, dobro in pobožno; vsaka vas ima lastno cerkev. Pa dasiravno je vès narod res pobožen, je v ti majhni okrajni vendar preveč duhovnov, zakaj verh patriarha v Kanobinu imajo Maroniti še osem škofov, čez 1200 svetovnih duhovnikov in do 1700 menihov in nun, ki živijo v raznih samostanih. To je, naj kdo reče kar hoče, za tako majhno okrajno veliko preveč, posebno ker so nekteri zlo zarobljeni in zlo nevedni. Mnogi mnogi duhovni so pa tudi, menda ravno zato, ker jih je preveč, zlo ubogi in revni, in si morajo s terdim delom živež pridobivati kakor revni hlapci. Tudi sem vidil nektere vse raztergane in umazane po Jeruzalemu beračiti.

XVII.

Sosedje Maronitov na južnem Libanu in skor na vsem Antilibanu so Druzi, o katerih zgodovini tudi nič gotovega ne vémo. Najberže so se uselili na teh hribih enakočasno z Maroniti in iz enakega uzroka, namreč umaknivši se kervavim napadom Saracenov in Turkov. Njih okrajna ni večja od okrajne Maronitov, in tudi njih število bi utegnulo enako ali le malo manjše biti. So pa Druzi, ne Beduini, kakor nekteri terdijo, ampak zarodniki nekdanjih sirijskih molikvavcov, ki so luči nebeških nauk Kristusovih oči in serca terdovratno zapirali. Zato sedé pa tudi njih zarodniki še dan današnji v temi in v senci smerti

— in to je največji razloček med njimi in med vernimi požnimi Maroniti; zakaj tudi Druzi so hrabri branitelji domovine svoje, pridni in delavni kmetovavei, umni vino- in svilorejei in večidel tudi pošteni in prijazni ljudje, pri vsem tem pa vendar veliko divjiji od Maronitov, ker jih vera pači. O njih veri pa ni lahko kaj gotovega povedati, ker svoje verske in bogočastne običaje skerbno skrivajo in se večidel le ponoči shajajo. Gotovo je le, da Druzi so molikvavci, in pa edinega pravega Boga še ne poznajo. Kakošne norosti in nespodobnosti pa v svojih ponočnih shodih uganjajo, menda nihče ne vé.

Pri vsi ti različnosti vere in lastnih šeg, in dasiravno so se bili Druzi v prvi polovici 17. stoletja pod emirom ali knezom Fiker-Edinom tako povzdignili, da so ne samo Maronite zatirali, ampak tudi mogočne Turke strašili in stiskali, sta živela vendar ta dva imenitna naroda več stoletij mirno skup, večkrat celo zedinjena v brambo domovine zoper občne sovražnike — in lepi plodni Liban jima je bil raj. — Pa raj in vsa blaženost zgine, ko si leta 1831 Ibrahim-Paša Sirijo podverže in tudi Maronite in Druze podjarmi. Res, da Sirijanom, ki so bili že davno brez reda, brez postav in brez vse vlade, je bilo jarma treba, drugač bi se ne bili redni vladi in postavam lahko udali; pokojnim in pohlevnim Maronitom pa je bil egiptovski jarm preterd. Zato ustaneta mahoma vés Liban in Antiliban kakor en mož in pa otreseta jarm terdega Egipčana. — Čast in slavo oprostena sirijskih okrajin pripisujejo Angleži edino le sebi; pa gotovo se smé prašati: ali niso hrabri Maroniti in Druzi za to oprosteno več storili, ko vsi unanji pomagači z Avstrijani vred. Smé se pa tudi prašati: ali je pregnanje Egipčanov iz Sirije res tolika sreča, kakor se nam pripoveduje. Ibrahim je bil res terd, in za Libančane je bil njegov jarm pretežek, pa v ostalih sirijskih okrajinah se kaže vspeh Ibrahimove vredene vlade še dan današnji in pri marsikteri napčenosti sedanje turške vlade tožijo tudi najpriprostiši ljudje, da Ibrahima manjka.

Mnogo mnogo lepih krajev in vasí sem vidil na Libanu iz „Adrije“ tudi z golimi očmi. Nekega kraja pa nisem vidil, dasiravno bi ga bil rad. Ta kraj, ki mu Joni pravijo, je dve uri od mesta bejrutskega pri morji o podnožji Libana, kjer se hrib nekako zavija in nekoliko od morja oddaljšuje. Temu Libanovemu voglu pravijo domači „Ras Nebi-Jones“, to je, Prerok Jonov hrib, in pripovedujejo, da v tem ovinku je riba skesanega preroka spet iz sebe na suho dala. — Bog pošlje namreč preroka Jona Ninivičane k pokori opominjat; pa prerok se boji, da bi ga samopašni in razujzdani Ninivičani za krivega preroka ne imeli in mu ne verovali. Zato sklene bežati in Bogu uhitati. V Jafi — po suhem štiri dni hoda od „Ras Nobi-Jones“ — se podá na neko barko, ki je bila v Tartés, ali kakor sedaj pravimo, na Španjsko namenjena. Barka odrine v široko morje, Bog pa pošlje strašen vihar čez-njo. Silovito morje razsaja, da je strah in groza, in barka je v grozoviti nevarnosti. Mornarji ali brodniki se trudijo na vso moč, da bi barko brodoloma obvarovali. Ker pa vse nič ne pomaga, in ker niso še nikdar tolike nevihte vidili, mislijo v svoji molikovavski nevednosti, da more med njimi kak velik hudobnež biti, ki je bogove razserdil, njih pa v toliko nevarnost pripravil. Vsi ene misli sklenejo srečkati ali vadjati, in po vadjanju zvediti, kdo je ta hudobnež. Vadjala zadene Jona, in nesrečni prerok pové brodnikom odkritoserčno, da on je res velik grešnik, ker je hotel Bogu uhitati, in da nevihta je zavolj njegove pregrehe ustala. „Da ne poginete — pristavlja — verzite me v morje, in umirilo se bo.“ Brodnarjem, dasiravno so bili molikovavci, se nesrečni prerok vendar smili, in na vso moč si prizadevajo, ga kje na suho djati — pa ni mogoče. Poslednjič ga veržejo vendar le v morje, in zdajci se upokojí. Bog pa, ki noče smerti grešnika, ampak da naj se spokorí in živí,

pošlje neko veliko ribo, ki preroka živega požrè. Tri dni in tri noči je prerok v ribjem trebuhu, in molí in kliče s potertim in skesanim sercom k Bogu Gospodu svojemu:

„V svoji bridkosti kličem v Gospoda, in vslisiva me.
Grobni iz trebuha ženem svoj glas, o Gospod! in ti ga slišiš!
Sunil si me v brezen, v sredo morjev, zatop me obdaja.
Vse tvoje kernice in tvoji valovi gredo čez me!
Pahnjen sem, pravim, spred tvojih oči,
Kaj, ko bi vidil tvojo sveto vežo še kedaj!
Zaveznile so me do duše vodé,
Odeva me brezen, terstje se mi zapleta nad glavo.
Pogreznil sem se pod hribov stopale,
Navekomaj mi je zapahnjena zemlja!
Pa otel od pogube, Gospod moj Bog! boš moje življenje.
Ker omaguje duša moja v meni, zdaj mislim v Gospoda,
Dohaja, dohaja k tebi v tvojo sveto vežo molitev.
Kdor se na prazne merčesa zanaša, se vana svoje božje pomoči:
Jaz pa ti bom daroval še z glasno hvalo;
Obljube, ktere sem storil, t' opravljal.
Po tebi, Gospod, vsa pride blagost!“

Tako živo in goreče moli in zdihuje Jona v ribnem trebuhu. O, da bi pač vsak človek, ki ga bridkosti tarejo, tako iskreno molil k Bogu svojemu! — Tretji dan dá riba na omenjenem kraji preroka poboljšane spet iz sebe na suho. —

Da so v sredzemeljskem morji, posebno pa v teh krajih, in tudi v našem Kvarneru take ribe, ki lahko celega človeka požrejo, je gotovo. In kdo se prederzne terditi, da Bog ni dovolj mogočen, človeka tri dni tudi v trebuhu ribe živega ohraniti?

(Dalje sledi.)

O vučjem pastiru.

Narodne pripovedke iz okolice Varaždinske.

Prinesek za slovensko mitologijo.

Nabral M. Kračmanov.

(Konec.)

6. Tako je bil jen soldat. Ov je išel dimo kaj je do-sluzil cara. Misleči da more predi dimo dojtí išel je i po noči. Kad jedenkrat ide po noči gremelo je i bliskalo tak da ne bilo moči skorom nikam iti. On misli: nemrem tude spavati na dešču, da bi samo mogel barem dojtí pod koj hrast ali koji hiži. Ide dalje, i kad se na jen put zasveti, začudi se misleč da kaj je to. Ali kad opadne jedno pero zlato razveseli se i pobere ga. Onda počne se na jenkrat svetiti i dojde pred njega jedna mlada devojka, pa veli da naj ji da ovo pero koje je našel. A on ji odgovori da ne dá. Ona moli, ali on ne dá dok napokon ne reče ona da če biti njegova žena. On ju odvede k svoji kući. Dogodi se da mu jedenkrat donese obed na livadu, i kad je zaspal na njenom krilu, zeme ona ključ od ladice pa ostavi njega spečeg i odlazi dimo. Zeme iz ladice pero i odletela je na stekleno goru. Posle kad se je prebudil vidi da nje nema. Ide iskat ključa od ladice, nema ga. Ide iskat dimo morda ga je doma pozabil. Vidi da njema ni ključa ne žene. Onda stopram se je zmislil da je ona rekla da je od steklene gore. Zato zeme mesa i baril vina i išel ju je iskat. On ide ide po jedni šumi tak da celi dan ni mogel iz šume iziti, neg vu večer vidi jednoga ognja dalko i dalko. On ide 'se po malo k onomu ognju. Kad je vre došel blizo ognja vidil je jednoga starca. Ne ufa se k ognju iti dok ga ognja stavec ne pita: Kaj ti, krščanska duša, ovud iščeš? On pun straha odgovori da išče si ženu koja mu se izneverila i odišla na stekleno goru, a on ne zna gde je ta gora. Stavec mu veli naj pri njem ostane da se naspi, v jutro vre dozove svoje sluge, morti koj zna za tu goru. I doista, ov ostane pri njem. Dá mu stavec večeru i zaspí pri njem. V jutro gospodar dozove vre v zorji svoje sluge miševe, kaj su njega 'si verno čekali, i tuliko jih je došlo da jeden drugega je jahal. Gospodar jednoga za drugim pita, jeli koj znade za stekleno goru,

θεοτόκος (strsl.), voj(e)voda, knjigonoša = briefträger (srb.), glasonoša (srb.), ručkonoša (srb.), vodonoša (srb.), kravajnoša¹⁾ (srb.), bogomolja (srb.), srdobolja = kuga (srb.), vetrogonja (srb.), bratoljubje (Preš.), červojedina, volkostečina“ = ein versammlungsort liederlicher personen (Lašč.)

Iz tega delamo, časi celó brez prvotnih sostav, priloge, sestavljene iz imena in glagolove korenike s pilepkom: „n“; tudi tukaj se topé soglasnice, na pr. „glavobolno (vreme, vino), gromonosn (Koseski), glasonosen (staročeski), zlatonosn = goldführend (strčsk.), blagodejen = hold (strčsk.), čudotvoren, pravdozvesten = das recht bestimmend (strčsk.), pravdodaten = das recht gebend (strčsk.), slavodaten (te sostave nisem bral nikjer, pa Koseski je praviloma naredil iz nje: slavodatka = hymne), kolovozen, carostaven²⁾ (srb.), vratolomen = halsbrecherisch (srb.), bogomolen = gern betend (Lašč.), bogoslužn = fromm (Lašč.), bogougoden³⁾ = gottgefällig (srb.), gromopočen (Kos.) kervomočen.“⁴⁾

(Dalje sledi.)

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XVIII.

3. aprila ob šestih popoldne odrine „Adria“ spred Bejruta. Žal mi je bilo, da smo zvečer odrinili, ker sem serčno želel, še nekoliko nekdanje sloveče Fenicije viditi, pa ni bilo pomagati. Res, da Fenicija je le majhna, pešena in nič kaj rodovitna deželica, pa narod njeni je meni eno najimenitnejših, najvažnijših ljudstev nekdanjih časov.

Še prej ko Izraeljci v obljubljeni deželo, pridejo verli, pridni in delavni Feničijani od rudečega morja, in se nasele v ti majhni okrajni med sredzemeljskim morjem in visokim Libanom. Njih nova domovina meri na dolgost le kakih 25 do 28, na širokost pa 5 do 8 milj.

Da v tako majhni, kamniti in pešeni okrajni ni bilo veliko opraviti s poljedelstvom, vsak lahko vidi. Zato se poprimejo umni Feničijani précej poštene in mirne kupčije in umnega obertništva, in sv. pismo jih imenuje zato Kananejce, to je, tergovce ali kupčevavce. Kmalí so v mirni prijazni zavezi z bližnjimi sosedi, in malo po malem z vsemi národi takrat znanega sveta, in kar jim ne more majhna nerodovitna domovina dajati, si pridobivajo z umno pridno delavnostjo in kupčijo. Nikdar jim ne pride na misel, da bi se s silo razširjali, in kar kaplje kervi ne prelijejo, da bi si kakošno ljudstvo podvergli, ampak, ko se domá preveč ljudi naraste, pošiljajo uselitve na vse kraje, in ni je menda v sredzemeljskem morji okrajne, v kateri bi kakošne feničijanske naselitve ne bilo. Čez 300 se jih lahko

našteje, in med njimi je bila ena, ki se je v treh dolgih in kervavih vojskah celó z mogočnimi silovitimi Rimljani merila in ošabni Rim, toliko da ne, pogubila.

Po vseh okrajnah so kupovali in prodajali razno blago, in so ga prepeljevali na brodovih svojih v vse kraje, kjer je bilo tega ali unega bolj treba. Se vé, da so pri svojem trudu veliko dobička imeli in si v kratkem velike bogatije pridobili. Najvažnije pa je bilo, da so umeli razne znanosti, umetnije in rokodelstva, ki so jih tú pa tam pri raznih narodih nahajali, si prisvojevati in sebi v prid obračati. In kolikor bolj so v znanostih in umetnostih napredovali, toliko več koristnega in potrebnega so tudi sami znajdovali. Znajdli so, na primer, lepo umetnost steklo (glaž) in iz njega mnogoverstno posodo delati, sukno in drugo tkanino kaj krasno barvati i. t. d. Kakor so si pa ptuje znanosti prisvojevali, tako so tudi lastne znajdbe po svetu razširjali, in smé se reči, da Feničijani so bili po svojem brodnístvu in po umni kupčiji svoji mnogim mnogim narodom pravi blagoslov božji.

Da so si pri tolikem bogastvu tudi velike in zale mesta stavili in zidali, ne bo menda nihče dvomil. Njih najstarejše mesto — Sidon — je že stalo, ko je Jakob s svojimi sinovi v obljubljeni deželi še pastirčeval. Dolgo pozneje, pa vendar še 240 let pred kraljem Salomonom, osnovajo in utemeljijo drugo krasno mesto z imenom Tir, ki naglo in tako čversto raste in napredova, da celó Sidon za seboj pustí. Mesta rastejo in se vzdigujejo eno za drugim, in ob času največje slave in blaženosti Feničijanov, od leta 1000 — 600 pred Krist. je bilo, tako reči, celo primorje eno samo krasno mesto.

Pa tudi ta dolga dôba sreče in blagostanja začne pojemati in umirati kakor vse na svetu. Zaveza Feničijanov z bližnjimi Izraeljci, ki so se večidel nespametno vedli, in njih veliko bogastvo jim nakoplje veliko nesrečo. Okolj leta 730 pr. Krist. pridejo mogočni Asirijani, ki se z Izraeljci vojskujejo, v deželo, in kralj njih, Salmanasar, vzame Tir, ter odpelje z Izraeljci tudi mnogo Feničijanov, v asirsko sužnost. — Še hujše napade, kakošnih 130 let pozneje, Nebukadnecar, kralj babilonski, ošaben in terd pridobitelj, Jude in Feničijane, ter razdene Jeruzalem in pelje obe ljudstvi v babilonsko sužnost. Tira pa ne more nikakor vzeti, ampak je prisiljen po trinajstletni oblegi sramotno kopita pobrati. — Pozneje pride Fenicija Perzijanom, potem Macedonjcom in poslednjic Rimljanom v roke.

Pri teh tolikih spremembah zvine, se vé da, bogastvo in sreča. Dandanašnji je Tir le še revno selo z imenom Sur, in ne šteje čez 2000 duš. Sidon pa se je pod imenom Sajda bolje ohranil. Sajda je res da majhno, toda precej premožno mestice z lepo dobro obdelano okolico, ki je polna žlahnega drevja. Pa — kaj Ti toliko pripovedujem, saj nisem vidil ne Sajde ne Sura!

Naslednje jutro — 4. aprila, ob šestih zjutrej smo bili že deleč pod Ako ali Akro, tedaj vstric nizkega palestinskega primorja, in proti deseti uri pridervimo pred Jafó.

XIX.

Od Tersta do Jafe smo se vozili celih 225 ur, in vsako uro smo prešli saj deset mornarskih milj, tedaj vkup 2250 milj. V Jafi pa je bilo za sedaj konec potovanja po morji.

V Jafi pridejo avstrijski začasni konzul Damiani, verli frančiškan pater Andrej, rojen Čeh, in pa gospod Endlicher, ki sta nam bila iz Jeruzalema naproti prišla, na parobrod po nas, in že ob desetih se pripeljemo v mesto. Konzul Damiani je čverst Arabčan, prijazen in postrežljiv mož, in prav dobro nam je djalo, ko nas je v velik, z avstrijsko zastavo okinčani čoln sprejel.

(trebuh); gotovo namesti: „črevobolnik“; saj tudi pravimo: „to vino je bolnoglavo in glavobolno.“ Tacih sprememb je dovolj celó v nesostavljenih besedah, na pr. „človek je pijan; pa tudi vino je pijano“ = berauschend. „Človek je lakom, pa tudi blago je lakomo“ = leicht absatz findend. Pis.

¹⁾ „Knjigonoša, vodonoša“ i. t. d. značijo osebe moškega in ženskega spola. Pis.

²⁾ Bere se: „knjige starostavne in carostavne“ (gesetzbücher); gotovo je le zadnje izvirno. Prosti Serbje sami več ne vedo, kaj je ta beseda; poslušaj: „uzeše knjige carostavne, i čatiše (iz njih?) velike molitve.“ Pis.

³⁾ Bral sem temu na lik v naših starih pridigah: „bogoneroden, bogonerodnost“ (gottlos, gottlosigkeit). Pis.

⁴⁾ Ti prilogi bi imeli stati precej za sostavljenimi imeni s čisto glagolovo koreniko; ali tudi sostavljena imena s pilepkí spadajo tje kaj. Pis.

Jafa, nekdanj Jope, stoji na veliki živi steni, ki iz krasne ravnine nekoliko v morje sterli. Mesto se vdiguje od morja do verh stene kaj veličastno, in ko bi bilo znotraj tako lepo in snažno, kakor se na morji kaže, bi bilo res lepo mesto. Al znotraj je Jafa le revna, ulice so ozke in umazane, polne psov in nesnage, z eno besedo, Jafa je le navadno izhodno mesto. Štiri dni sem bil s tremi tovarši tam, vse mesto in vse ulice sem obhodil, pa nič lepega našel. Mesto je obzidano; pa ozidje je le revno, in stavim, da naši hrabri vojaki bi ga v dveh urah gotovo vzeli. Jafa ima ene same vrata na izhodni strani proti Ramlam in Jeruzalemu, in tu še le, zunaj mesta, se začnja krasnost Jafe.

Jafa ali Jope je eno najstarejših mest na svetu. Pomponi Mela (I. 11.) pravi v svojem zemljopisu: „Jope ante diluvium, ut ferunt, condita“ — to je, mesto Jope je bilo, kakor pravijo, pred potopom sozidano; in nekteri terdijo celó, da Noe je tu barko delal. Tega pa menda ne bo nihče spričal. Noetu ni bilo treba barke ravno pri morji delati, ker je imela določeni namen, ljudi k pokori opominjati in o potopu Noetovo rodbino smerti oteti. Če dalje od morja vsred velikih narodov se je delala, ložej se je omejnjeni namen dosegel. Raji tedaj potegnem s tistimi, ki terdijo, da jo je Jafet, Noetov sin, osnoval in utemeljil. Stara, jako stara je gotovo. Že prerok Jona se je v Jafi na morje podal, ko je hotel Bogu uiti; in ko je Salomon čez 1000 let pred Krist. Bogu tempelj stavil, so mu Tirci cedrov les v Jafu vozili.

Lahko se vé, da je Jafa pri toliki starosti v raznih časih tudi razno osodo imela, posebno ker je bila Jeruzalemu najbližje brodišče, in ker se je sveto mesto od tod najložej napadalo. Že v starodavnih časih je bila sila mogočna, in Strabon (XVI. 2.) pripoveduje, da je, če je treba bilo, lahko 40,000 oroženih mož na noge spravila. Takrat je imela gotovo marsikak terd boj in kervavo bitvo, in je najberže večkrat zmagala, večkrat pa tudi tepena bila. Nikjer pa se ne bere, da bi jo bil kdo kedaj oistreje kaznoval, ko Juda Makabejev (II. Mac. XII. 2.) za grozoviti umor dvestoterih Judov. Jafčani povabijo namreč Jude, ki so med njimi stanovali, na barke svoje. Judje se ne nadjajo nič hudega, ter pridejo radovoljni, Jafčani pa odrinejo od kraja v morje in jih potopé vse do zadnjega. Makabejec, ki je bil ravno Antioha Svetlega, ali marveč Lisija, vojskovodja njegovega, tako hudo otepel, da je bil prisiljen mir storiti, se vzdigne s svojo četo nad Jafčane, nemilo smert rojakov svojih maševat. Pride ponoči, zapali in sožge barke pred mestom in pomori mestnjanov kolikor jih more.

Veliko pozneje, ko so se Judje že zoper Rimljane puntali, razdene in pogubi Jafu rimski deželni poglavar Cesti, pomori na enkrat 8400 mestnjanov, oropa mesto in ga zapali. Pri vsem tem se Jafa spet povzdigne, toda ni več tako krasna in mogočna kot prej. — Tudi križanci vzamejo Jafu, in ker jim je zavolj lege svoje jako važna, jo otaboré in uterdijo, pa ne zadosti, da bi je ne bil Saladin leta 1200 vzel in večidel pogubil. — Ko pa cesar Friderik in Sultan Melek-Edin v letu 1229 na deset let pomirje storita, se Jafa spet popravi in sozida, pa brez terdnjave in ozidja. Leta 1250 pride Ludevik Sveti, kralj francozki s svojimi križanci v Palestino, ter biva nekaj časa v Jafi. Blagodušni kralj razširja revno, že tolikokrat razdjano mesto, ga lepša in obdaja z novim ozidjem. Novo ozidje pa stoji le šestnajst let, zakaj leta 1266 pride Bendokar, sultan egiptovski, ter ga razruši, in razdene skorej vse mesto, in od takrat ni Jafa več terdnjava. — 533 let pozneje zadene Jafu spet nova nesreča. Bonaparte pridervi namreč s svojimi zmagovavnimi kerdeli iz Egipta v Palestino, se polasti 7. sušca Jafe in razsaja v revnem mestu, da je bilo joj. K sreči se ne more terdi sabljar v Palestini dolgo deržati. Pozneje

je razsajal po vseh evropskih okrajnah — tu pa ga ustavi ena sama terdnjava — sloveča Akra, in grozovita kuga ga prisili, se naglo v Egipt verniti.

(Dalje sledi.)

Ozir po svetu.

Bosna in Hercegovina.

Od nekoliko časa pišu neslavenske novine časteje o serbsko-slovenskom narodu, posebno o Bosni in Hercegovini, o Černigori in kneževini Serbiji. Nekteri pišu dosti jasno in pravično o teh naših kristjanskih bratih, nekteri pišu pak tako nepriljudno in nepravično, tako sovražno o teh usmiljenja vrednih kristjanih, da ne veš, ali takomu pisarju manjka v glavi razuma ali v sercu poštenosti.

Koliko kristjani pravoverni (kotolički) i pravoslavni (iztočne cerkve) v Turčiji, posebno v Bosni i Hercegovini terpé, to se ne more opisati. Oni terpé, kakor kamen na potu. Po pravici se more reči, da toliko ne terpi noben narod v Evropi, kolikor je terpel i ješče terpi serbski narod v Bosni i Hercegovini: zato se tudi pravi: „tužna, žalostna Bosna.“ On terpi tursko nasilje uže čez 400 let, terpi — pa se čversto derži častnoga križa, svete vere kristjanske. Tu je vés narod pravi mučenik, kristjanskoga usmiljenja i velikoga spoštovanja vreden. Skoz 400 let je ta narod mnogo, premnogo prestal, malo je mu v tem dolgom času pricvetélo rožic sreče i veselja — Bosna i Hercegovina ni bila za kristjane srečna, obljubljena dežela, ni plavala v mleku i medu — pa prečasto je zaplavala v solzah i kervi kristjanski. V teh pokrajinah je bilo žalostno vseгда, kar polomesec tu vlada: pa tako okrutno i kervavo življenje ješče nikdar ni bilo, kakor sada od leta 1856. V Bosni i Hercegovini kristjan ne more nikakor živeti, kakor je sada tamošnje življenje. Tam prose kristjani ali od sultana milosti ali pa od Boga smerti. Narod se tam s smertjo bori.

Kako je le to, da nekte novinarje ni sram, te usmiljenja i spoštovanja vredne kristjane, kateri se smertjo bore i za milost prose, v novinah pred svetom černiti, krivično jih ogovarjati, vsakojako hudobne namene jim podtikati i po babje jih obrekovati?

Spodobi se, da tudi mi Slovenci progovorimo nekaku besedu o Bosni i Hercegovini — i to besedu pravično in priljudnu.

Bosna i Hercegovina ste dve prijetni i krasni deželi v Turčiji, pa neverjetno zanemarjeni, opustošeni i zdvijani, kakor vse pokrajine turske. Mejite na našu Dalmaciju, na vojensku granico, na kneževinu Serbiju i na Černogoru. Samo na južno-izhodni strani se deržite te dve deželi po vozkom rukavu ostalih dežel turskih.

Bosna je bila izvirno serbska pokrajina tako imenovana od reke Bosne. Okolo leta 1080 se omenja prvo-krat župan — to je toliko kakor po slovensko knez — bosanski.

Leta 1138 je dal vladar serbski — veliki župan Beli Uroš županiju bosansku Vladislavu unuku svojemu.

Pozneje se je imenovala Bosna vojvodina i je prišla pod višju oblast vogersku. Leta 1154 je bil Boris, Kolo-manov sin, vojvoda bosanski.

Leta 1169 je pridobil Bosnu spet veliki župan i kralj serbski, Štefan Nemanja, praoče serbske kraljevske i cesarske rodovine, i je ustanovil v nji svojega bana, namestnika.

Od leta 1180 do 1204 je vladal v Bosni mogočni ban Kulin, za njim Ninoslav i več drugih. Toti bani i vojvode su se vladali obično, kakor samostalni vladarji.

Potle su se terkali za Bosnu Madjari, i leta 1261 je njih ban Kotroman založil mesto Bosnasarai.

s a moderžec = monarch, samostvoritelj" = on, ki se je sam ustvaril (strsl.); toda le-ta gotovo ni jeziku po godi, ker je silo dolga.

D.

V to versto spada:

a) Ime, tudi prilog z glagolom v nedoločivniku v glagol, čigar pomen je potlej povikšan, bodi si v dobro ali v slabo, na pr. „blagosloviti, slavosloviti = hochpreisen (rus.), gostoniliti = zwitschern; plappern wie kinder (Lašč.), blagovoliti, bogosprijeti = komu roko podati pri slovesu; ali pa, kader se pride iz daljnih krajev domú (Lašč.); *) dragoceniti.“ Slišal sem celó: „strahopezdeti“ (***) (Lašč. — sit venia verbo!)

Delamo tudi iz tih imena in priloge, kakor: „blagoslov, dragocen“ i. t. d. Kaže, da bi nekaj bilo tudi v navadi: „blagodariti, (blagoroditi?), volkosnedati“, morda tudi: „rogoviti“, ker se govore prilogi in imena: „blagodaren = dankbar (srb.), volkosnedež = habgieriger (Lašč.), blagodar, rogovila“; ali morda so pa le-te besede narejene brezi prvotne sestave, kakor je tudi serbska: „dragokup“ = der theuer gekaufte.

Opomba. Bere se celo ime z deležjem preteklega časa ter pivnega naklona v ime, na pr. „kuroglašenje, kuropenje“ (hahnensang), oboje staroslovenski; zadnja se nahaja tudi v posvetnih pismih, kamor je najberže prišla iz cerkve, in sodil bi, da to ni po domače zloženo, ker je nekam dolgo, in „glašenje“ in „penje“ navadno zunaj sostav. Res, da Rusi imajo in staroslovenske cerkvene knjige vse polno tacih in še mnogo mnogo daljih; toda pri njih in pri starih Slovencih mora človek varovati se, da ga ne prevari, ker te je mnogokrat gerščina zapeljala iz pravega pota, Ruse pa stara slovenščina in nemščina; primeri barbarsko besedo: „nočleg“ = nachtlager, herberge (rus.)! Lepše pak je in gotovo jeziku po volji, ako se ime sestavi z deležjem preteklega časa delavnega naklona v ime; kaj da tacih je le malo, na pr. „letorasl“ (namesti: „letorastl“, strsl.), to je: mladika na veji ali terti, kolikor je zraste v enem letu. Ravno tako je tudi zložen slovenski priimek: „Mesosněl.“

(Dalje sledi.)

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XX.

Opomnil sem že zgorej, da vsa lepota in krasnost Jafe je le zunaj mesta. Krasnost ta pa so prelepi drevesni verti v lepi ravnini. Tù je vse polno sadúnosnega drevja in mnogoverstnih sadežev, največ pa je pomarančnega, lemoninega, granatnega in palmovega drevja. Ponosno se kaže tù še dandanašnji nekdanja visoko čislana rodovitnost „obljubljene“ ali „svete“ dežele, in človek se čudi, kako more na taki zemlji vse tako čversto rasti. Je namreč tako pešena, da človek le težko okrog hodi. Ograjeni so verti s kaktom, ki mu „Faraonova“ ali „indiška smokva“ pravijo, in vsaki vert ima svoje pohišstvo in velik globok vodnjak dobre hladne vode, ki je nikdar ne zmanjka, dasiravno je, verte dan za dnevom namakaje, veliko porabijo, in dasiravno ni v teh krajih od zgodnje spomladi do pozne jeseni

skorej nikdar dežja. Tla namakati so razpeljane po vseh vertih nalaš napravljene in dobro uglajene ilove grapice; vodo iz vodnjaka pa vzdiguje veliko, umetno napravljeno kolo, ki ga mezeg ali kakošno drugo živinče goni. — Pa vse te krasnosti, ki je ni v celi Sirii enake, razun okrog Damaska, vseh teh lepih bogatih vertov bi ne bil vidil, ako bi se s tremi tovarši — z gosp. Frider. Kunstmanom, profesorjem na vseučelišču monakovskem, z Janezom Gersterjem, verlim Virtsberščanom, in Jož. Kerndl-jem, mladim pobožnim Moravcom — ne bil iz Jeruzalema v Jafo vernil. Zakaj ko smo 4. dan aprila ob desetih pred poldnem v Jafo dospeli, ni bilo nikomur družega mar, ko le naprej v Jeruzalem hiteti.

V Jafi, ki so jo pa takrat še Jope imenovali, je stanoval nekaj časa tudi sveti Peter. V mestu Jope je bila namreč neka kristjanka z imenom Tabita — po gerško Dorkas, po slovensko pa serna — polna dobrih del in milošinj, ki jih je delila. (Act. Apost. IX. 36.) „Pri godi se pa tiste dni, da zbolí in umerje, in ko jo umijejo, jo položé v zgornjo izbo. — Ker je pa Lida blizo Jope, slišijo, da je Peter tam, ter pošljejo dva moža k njemu, in prosijo: Naj se ti ne toži do nas priti. Peter pa vstane in gré z njima. In ko pride, ga peljejo v zgornjo izbo, in vse vdove ga obstopijo in mu kažejo jokaje sukne in oblačila, ki jim jih je Dorka delala. Peter pa izžene vse, vèn, poklekne in moli, in obervivši se proti umerli pravi: „Tabita, ustani! Ona pa odpre oči, in ko Petra vidi, sede pokonci. On pa ji podá rokó in jo vzdigne. In ko svete, in vdove pokliče, jim jo živo zroči. Razglasi se pa to po vsem Jope, in mnogo jih je verovalo v Gospoda. Zgodilo pa se je, da Peter se je mudil mnogo dni v Jopi pri Simonu, nekem usnarji.“ — Kje je pa strojbarjeva hiša stala, mi ni vedil nihče prav povedati. Tudi frančiškani niso prepričani, da je stala kjer sedaj njih samostan stoji.

Dasiravno pa je sv. Peter v Jafi ali Jopi resnično velik čudež storil, se mi vendar še zanimiviše zdí, da je še le tù po posebni prikazni spoznal, da Bog je oče vseh narodov, da zveličanje je vsem namenjeno in da je tedaj treba evangelje vsem oznanovati. Nobenemu judu, tudi takim možem ne, kakoršen je sv. Peter bil, ni šlo v glavo, da bi mogel človek, ki ni Abrahamovega rodú, Bogu dopasti. Zapopadki, ki se jih človek v prvi mladosti navzame, so pač jaki, in le s težavo se človek nad-nje povzdigne! — Prikazen pa je bila ta-le (Act. Apost. X.): „Okoli šeste ure gré Peter verh hiše molit. Ko je pa lačen, hoče jesti. In ko mu napravljajo, se zamakne — in vidi nebo odperto, in neko posodo dol priti kakor velik pert, ki je bil na čveterih voglih od neba na zemljo spuščén, in v katerem so bile vse čveteronogate in lazijoče zemeljske živali in ptice spod neba. In glas pride do njega: Vstani Peter, zakoli in jej. Peter pa pravi: „Nikar, Gospod, zakaj nikdar še nisem nič nagnjusnega in nečistega jedel.“ In glas pride v drugič do njega: „Kar je Bog očistil, ne imenuj ti nagnjusno.“ To pa se je trikrat zgodilo: in zdajci je bila posoda spet v nebo vzeta. In ko je Peter sam pri sebi premišljeval, kaj bi prikazen, ki jo je vidil, pomenila: glej možje, ki jih je Korneli poslal, prašajo po Simonovi hiši, in stojé pred vratmi. In klicavši prašajo, če ne stanuje tù Simon s perimkom Peter. Ko pa Peter na prikazen misli, mu Duh pravi: „Glej trije možje, te iščejo: vstani tedaj, stopi doli in pojdi z njimi, zakaj jaz sem jih poslal.“ — Na to še le gré Peter h Korneliju, ki je bil res da molikovavec, pa pošten, pravičen in bogaboječ mož, verl vojašk stotnik v Cezareji.

V Jafi sem vidil tudi nekega Santona ali Svetaka — edinega na vsi poti. Ime to izhaja od laške besede „santo“; kako pa se je med Turki in Arabčani na izhodnem zaplodilo, mi ni znano. So pa taki Santoni vertoglavni prenapetneži, ki vsi umazani in razcapani, velikokrat pa tudi popolnoma nagi brez dela okrog hodijo, na

*) Tudi v Koritkovi zbirki ima ena pesmica naslov: „bogosprijemanje.“ Starec iz Loškega potoka mi je pravil, da je to nekdanje Dolenkam navadno pozdravljanje, ktero popisuje Valvazor. Pis.

**) Ali pa morda: „straha“, to je: od straha? Pis.

stroške in v škodo pametnih in poštenih ljudi živé, ter menijo, da s tem Bogu ugajajo in da večni raj jim ne bo odšel. — V Damasku je nek več takih vertoglavih lenúhov. — Santon, ki sem ga v Jafi dva dni zaporedoma vidil, je bil prvi dan popolnoma nag, drugi dan pa je imel saj nekak zavitek okrog ledij. Nekdaj je imelo ljudstvo take nesramne norce v veliki časti. V vsako hišo so smeli iti in so se obnašali v vsem — v vsem, pravim, kot gospodarji; dan današnji pa so tudi Turki oči saj toliko že odperli, da za take vertoglavce več toliko ne marajo; in že marsikak pameten gospodar zadervi Santona, ki mu v hišo pride, pred vrata.

XXI.

V Jafi ni bilo, kakor Ti pravim, nikomur družega mar, ko le naprej v Jeruzalem hiteti, in že o poltreh po poldne odrinem v veliki vročini na konjih iz mesta. Precej dolgo jahamo po lepi, pa jako pešeni poti med zgorej omenjenimi jafiškimi verti; na enkrat pa nam stopi pred oči cela velika planjava saronška, ki se razširja od morja do hribov judovskih in efrajmskih. Planjava saronška je v resnici lepa in plodna, in je bila nekdanj krasni delež Danovega rodú, ki ga pa ni nikdar v miru vžival, ker je bil starodavna domovina Filistejcov, ki niso hotli lastine svoje novodošlim ptujcom nikakor odstopiti. — Dan današnji je krasna ravnina, nekdanj polna radostnih delavnih stanovavcov in lepih prijaznih sel in mest, pa le malo naljudena. Od Jafe do Rame, cele štiri ure, ni viditi ne pohištva ne kočé. Zato je pa tudi rodovitna planjava zlo zanemarjena. Res da se vidijo tam pa tam še nekteri lepi gaji oljknega drevja in tudi precej obširni kosi obdelanega polja, pa kaj je to proti temu, kar je nekdanj in kar bi še lahko bilo.

Nekteri romarji in popotniki pripovedujejo veliko o jastrobih in šakalih, kakor da bi jih bila še dandanašnji vsa planjava polna kakor v starodavnih Samsonovih časih. Ne rečem, da šakalov ni več v ti veliki ravnini, ker je gotovo, da se sèm ter tje še nahajajo, toda jaz nisem kar enega vidil, dasiravno sem se skerbno okrog oziral. — Filistejcom polja in zrele žetve popaliti, jih je Samson nekdanj 300 živih nalovil, sedaj pa jih ni najberže v celi Palestini toliko. Pa dan današnji bi jih bilo tudi 10 — 20 zadosti, vse žito med Jafo in Ramo požgati.

Ta lepa planjava pa mi je bila vendar zlo težavna. Čez tri ure sem že srečno jahal; na enkrat mi začne kri v glavo vreti, da se nisem mogel dalje po koncu deržati. Preveč sem bil oblečen, in vročina dneva me je bila vsega prevzela. Ko me pa vročina prevzame, nisem več za nič — in ko bi bilo do Rame le še eno samo uro dalje hodá, bi menda ne bil mogel več tje priti. O mraku dospem vendar, dasiravno s težavo, do omenjenega mestica, pred frančiškanski samostan, in menihi sprejmejo celo društvo prav prijazno. — V obljubljeni deželi so frančiškanski samostani v resnici prava previdnost Božja. V ti nekdanj dobro obdelani in obilo naljudeni deželi ni nikjer ne gostivnic ne prenočilišč. — Kaj bi počel tedaj romar in ptuj popotnik — kam bi se revež obrnil, ko bi samostanov ne bilo? — Prijazni menihi mi strežejo kolikor najbolj morejo, in očitno se jim zahvaljujem tû za njih prijazno postrežbo. Zahvaljujem se pa tudi verlim tovaršem, ki so za-me res iskreno skerbili, zlasti pa gosp. Leopoldu Müllner-u, posestniku na Dunaji, ki mi je na vsi poti posebno prijaznost skazoval. On in gosp. dr. Karol Kessler, zdravitelj v Kirchbergu na Vorarlberškem, sta me pregovarjala, kar sta najbolj vedila in znala, da naj dalje nikar ne jaham, ampak da naj v Rami počivam, dokler mi iz Jeruzalema nosilnico naproti ne pošljeta. Dr. Kessler govori celó o mertudu. Lahko sta me pregovorila, ker sem sam dobro čutil in vedil, da nisem v stanu že naslednje jutro deset ur po težavni, gerdi, sèm ter tje tudi nevarni poti

čez hribe in doline jahati. Tudi naš verli rojak Jožef Nose je bil v veliki skerbi za-me, in mi je tû in tudi pozneje v marsikakošni reči prijazno stregel.

Tû sem imel tudi priložnost, poterpežljivost verlih frančiškanov občudovati. Ko smo se bili namreč zmenili, da bom v Rami ostal in da bodo tovarši iz Jeruzalema nosilnico po-me poslali, so romarji nekoliko potihnili in se k počitku podali. Pa kaj pomaga? Naslednje jutro, cvetno nedeljo 5. aprila, začnejo že ob dvéh po polnoči spet rogoviliti in se dalje odpravljati, dasiravno še le po šestih naprej odrinejo. — Drugi dan prejme nadzornik še le v mraku list, ki mu naznanja, da bo Paša jeruzalemski došel in v samostanu prenočil. Revež se ni vedil kam djati. — Kaj bo za večerjo? poprašuje sam sebe — Bog vé, koliko ljudi bo seboj pripeljal? Zna jih biti 8—10, pa tudi 20—30. — Paša pride še le ob eni po polnoči, in revni menihi niso imeli spet celo noč mirú in pokoja. — Paša pa je verli mož — noben jeruzalemsk poglavar pred njim ni še s kristjani tako prijazno ravnal. Zanimivo je tudi, da ni oženjen. Drugi paši imajo po šegi turški po več žen, on pa še ene nima. Rad bi ga bil vidil verlega moža, pa ga nisem, ker sem že sladko počival, ko je došel, in ko jaz dalje odrinem, je on še spaval.

(Dalje sledí.)

Poméni zgodovinskega društva

4. februarja 1858.

Počastili so ta mesečni zbor prečastiti gospod deželni poglavar Nj. eksc. grof Gustav Chorinsky.

Družbeni tajnik je bral spisek gosp. inženirskega pridružnika Leinmüller-a na Kerškem, v katerem popisuje ta razvaline pod Kerškem in izreče, da so rimske. Zanimivi sostavek se bo pozneje v „Mittheilungen“ natisnil. — Potem je bral družbeni tajnik 2 sostavka, ktera je neutrudljivi gosp. Hitzinger poslal.

V enem je zastran krajnskega nadškofa Andreja ustanovljeno, da je bil neki „Andreas Archiepiscopus Craniensis“ poslanec pri cesarju Frideriku IV., pa gospod Hitzinger dokaže, operaje se na omene v arhivu za jugoslovansko povestnico, da izvira priimek „Craynensis“ od mesta Antivari v tako imenovani Krajini v zgornji Albanii, ker je ondi že iz starodavnih časov nadškofija.

Drugi sostavek Hitzinger-jev zabrača na nadgrobni kamen vojvodinje z imenom Viridis, hčere vojvoda Barnaba Visconti v Milanu in sopruge Leopolda III. Verlega, ktera je 1425 v Zatičini umerla in v ondašnji cerkvi pokopana bila. — G. prof. Metelko je bral sostavek o slovenski liturgii na Primorskem. — Nazadnje je pokazal družbeni tajnik več starin in pisem, ktere je gospod S. J. Heimann na Dunaji društvu podaril, in ktere zadevajo ali gospoda podaritelja samega ali pa Izraeljce sploh, in Nj. Ekscelencia, gospod deželni poglavar sami so brali za zgodovino dežele zanimivo pisanje, s katerim je gosp. Heimann svoje darí poslal. To pisanje se je shranilo v družbeni pismohram.

4. marca.

Tudi ta mesečni zbor so počastili g. deželni poglavar. Gosp. V. Urbas je sklenil branje svojih spisov o dosedanjih delih v zemljopisni literaturi krajnske dežele. Obširno je razlagal karte in občerte, in gosp. Urbas si je s tem svojim delom enake zasluge pridobil, kakor gospod dr. Klun s svojim delom: „Ueber Geschichtsforschung und Geschichtsschreibung in Krain.“ — Gospod kustos Jelovšek je bral zanimive povesti o ljubljanski predmestni cerkvi sv. Petra. Že leta 1248 je bil ondi neki magister Ludovicus fajmošter; fara je pa gotovo že več stara. Prejšna cerkev je bila zidana leta 1385, pozneje pa 1472 po Turkih razdjana, kar kamen v zidu

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XXII.

Nekdanji Izraeljci so imeli saj dvě ali tri sela z imenom Rama, pa nobeno ni sedanja Rama. Eno teh sel je stalo blizo Betlehema, in zato pravi sveti evangeli govore o pomoru nedolžnih otročičev: „Glas se je slišal iz Rame, Rahel, ki objokuje otroke svoje, in se ne dá uto-lažiti, ker jih več ni.“ — Druga Rama pa, ki je domovina preroka Samuela, je bila na hribih efrajskih. Današnje Rame pa ne nahajamo v svetem pismu ne starega ne novega zakona. Skleniti moramo tedaj, ali da je še ni bilo, ali pa da se je drugač imenovala. In res se je imenovala — ne Rama, ampak Arimatea. Od tod je bil tisti iz-verstni, pravični možak, ki je po smerti Jezusovi prederzno k Pilatu šel, in ga za mertvo truplo prosil — namreč Jožef Arimatejski. V Arimateji pa, ki se sedaj Rama, ali prav za prav Ramle imenuje, zakaj Arabčani ne pravi-jo Rama, ampak le Ramle, kar pešeno zemljo naznanja, in zemlja je res pešena kakor okrog Jafe — v Arimateji, pravim, je stanoval še drug imeniten, verl mož z imenom Nikodem, bodi si da je bil od tod domá, ali da se je bil kot Jožefov iskren prijatelj tū nakupil. Se-danji frančiškanski samostan stoji, kakor sami frančiškani terdijo, na mestu, kjer je Nikodemovo, ne pa, kjer je Jožefovo poslopje stalo. Zato pa imajo frančiškani v sa-mostanu poleg cerkvice za službo božjo tudi posebno, sve-temu Nikodemu posvečeno kapelico. — Nikodem pa je tisti učitelj v Izraelu, ki je bil ponoči k Jezusu prišel, da bi pravo čisto resnico zvedil. Zato je djal Gospodu: „Rabbi! vémo, da si od Boga prišel učitelj; zakaj čudežev, ki jih ti delaš, ne more nihče delati, ako ni Bog z njim.“

O Kristusovih časih je bila Arimatea še berž ko ne le majhna, pa gotovo prijetna in mikavna kakor malo ka-košen kraj — lepo prebivališče, vredno možakov, kakoršna sta bila Jožef in Nikodem; zakaj okolica mesta je še dan današnji v resnici lepa, prijazna in mikavna, dasiravno je le malo obdelana. Kadaj pa je Arimatea veliko mesto postala in ime spremenila, ni prav znano. Najberže so so-zidali novo veliko in terdno mesto Arabčani ali Saraceni, ko so se jeli nadušeni za svojo novo vero po ptujih de-želah razširjati. Tū v veliki krasni planjavi so hotli za vsako nevarnost in potrebo terdno pribežališče imeti, ki so ga po zemlji — Ramle imenovali; ime Arimatea pa se je malo po malem popolnoma pozabilo.

O prvi križanski vojski so bile Ramle brez ugovora že veliko, lepo, naljudeno in terdno, utaborjeno mesto. Za-nimivo pa je, da so Ramle — toliko terdno mesto — perve križancem v roke prišle. Tolik strah je šel namreč pred hrabrimi ptujci od zahoda, da so Ramlenčani svoje dasi-ravno terdno in z vsem potrebnim obilo prevideno mesto naglo zapustili in se v notranje kraje umaknili, ko so se križanci bližali. — Pobožni križanci so obhajali binškošne praznike pri Cezareji, in so štiri dni tam počivali. Na to pa zapusté morskí breg, kterege so se do takrat držali, ter udarijo čez veliko saronsko ravnino naravnost proti Ramlam. Peti dan prenočé vsred planjave. V tem pa pošljejo Roberta in Gastona s 500 vojaki Ramle ogledat, ker so jih mislili naslednji dan napasti in vzeti. Pa misli si, kako se Robert in Gaston zavzameta, ko vidita na-mesto brambovcov na ozidji mestne vrata na stežaj odper-te. Žive duše ni viditi, pa pametno se bližajo križanci vendar le po malem, da bi v kakošno skrivno zasédo ali v ka-košno zadergo ne zabredli. Kmali pa se prepričajo, da je mesto res čisto prazno. Polna radosti in veselja se verneta Gaston in Robert s svojimi vojaki k veliki vojski, ki na-slednji dan pride in se prevažnega mesta polasti. Ne kaplje

kervi se ne prelije, in križanci imajo, tako reči, pred vratni Jeruzalema veliko terdno mesto v rokah. Iz polnega serea popevajo hvalo Bogu, da je sovražnike svoje zgol s strahom razkropil, kakor tolikokrat ob časih starodavnih Izraeljcov.

V Ramlah najdejo križanci velike zaloge žita, olja, vína in mnogoverstne hrane, ter se krepčajo in odškodujejo za pomanjkanje, ki so ga sém ter tje terpeli. Čez nekoliko dni pusté junaški križanci dovelj močno posadko v Ramlah in odrinejo naprej, bližnji Jeruzalem oblegovat.

Dolgo časa imajo križanci Ramle v rokah — pa v vojskah, zlasti v dolgih vojskah je sreča sedaj na ti, sedaj na uni strani. Veliko let pozneje začne izverstni Saladin križance terdo stiskati in jim vzame tudi Ramle, ter se mašuje za prvo sramotno zgubo lepega mesta s tem, da ga popolnoma razruši in razdene, da bi ne bilo dalje kri-stjanom v bran in pribežališče. Od takrat se ni moglo mesto več povzdigniti.

XXIII.

Ker morem v Ramlah po sili dva dni biti, Ti hočem tū še en list pisati, dasiravno dobro vé, da kakor mene tudi Tebe želja le naprej v Jeruzalem žene in vleče. Poterpi, prijatelj! sedaj ne more še biti.

Današnje Ramle so majhno revno mestice, ki utegne le kakih 3—4000 duš šteti. Ulice so po navadi ozke in polne nesnage kakor po drugih mestih v jutrovih deželah. Celó mestna okolica se je žalostno spremenila. Drevja, zlasti palm, oljk in smokev je še mnogo okrog mesta, al — ne kar enega lepega in dobro obdelanega verta, ka-koršni Jafó kinčijo, ne vidiš tū.

Na zahodni strani, še ne četert ure od mesta, stoji visok stolp, iz kterege se po sila dolgi in široki planjavi na vse kraje vidi, kakor delec okó nese. Pravijo mu „stolp štirideseterih mučencov“, pa nihče ne vé, zakaj. Nekteri terdijo, da poleg krasnega stolpa je stala nekdanj lepa cer-kev, posvečena unim štirideseterim mučencom, ki so pri mestu Sebaste v Armenii serčno smert storili — in to utegne res biti, dasiravno ni viditi dan današnji najmanj-šega sledú kakošne cerkve. Obširne razvaline na južni strani stolpa so najberže ostanjki krasnega poslopja ali sa-mostana nekdanjih templarjev, ki se po svojem prvem stanovališču blizo tempeljna v Jeruzalemu tako ime-nujejo. Poglavni namen tega slovečega vitežkega reda je bil namreč evropejske romarje k božjemu grobu, ki so ta-krat kakor še dan današnji večidel čez Ramle v Jeru-zalem hodili, varovati in spremljati, da jih niso Arabčani napadali. Lahko je tedaj verjeti, da so junaški vitezi tū obširno poslopje za-se in v prenočišče pobožnih romarjev, in poleg njega tudi visok stolp sozidali, da bi že od delec vsako nevarnost lahko zapazili. — Omenjeno obširno po-slopje je sedaj vse razrušeno in poderto, in le spodnje terdno obokane podzemeljske shrambe so še v dobrem stanu; stolp pa še veličastno stoji in je le sém ter tje nekoliko po-škodovan. To je pač čudo veliko v teh krajih, po kterih so razni divjaki o raznih časih veliko huje razsajali kot nek-danji Vandali v Evropi in Afriki. — Stolp je na štiri vogle, vés iz rezanega kamna in kaj lično okinčan z mnogover-stnimi predori. Nekteri teh predorov so upodobljeni kakor zvezdice, nekteri pa po mnogoverstnih drugih oblikah. 120 stopnic pelje do verha.

Še nek drug ostanjk iz nekdanjih časov se vidi pri Ramlah, namreč velik in terden vodnjak, tudi le četert ure od mesta na severni strani. Pravijo mu „vodnjak svete Helene“, pa ne verjamem, da ga je sv. Helena napravila. Ti pobožni cesarici so bili posebno sveti kraji in stavbe cerkev pri sercu. Ne rečem, da ni znabiti tū in tam tudi kakošnih vodnjakov napravila, ker jih je v ti suhi deželi toliko treba; da bi pa bila pobožna cesarica takrat še majhnim in malo naljudenim Ramlam tolik vodnjak sozi-

dala, mi ne gré nič kaj v glavo. Pa sej to nima tako nič v sebi! — Tak vodnjak, ostanjk slavnih Rimljanov, sem vidil nekđaj na Napolitanskem ne deleč od nekđanjih slastnih Baj. Tam so hranili Rimljani vodo za svoje brodovje, ki je za nosom misenskim stalo. — Vodnjak pri Ramlah je misenskemu jako podoben. Obok sloní na 24 klončnikih, ki delé vodnjak v šest predalov na širokost in v štiri na dolgost. Pa v ti nesrečni deželi gré vse pod zlo — tudi ta krasni, toliko koristni vodnjak je jel razpadati. Skerbna vlada bi ga še lahko popravila, pa — v teh krajih ni vlade!

Ozrimo se še enkrat po ti lepi planjavi, ki je bila lastnina starodavnih Filistejcov. Tam je stalo mesto Tamne, kjer je Samson zrele žetve požgal; dalje proti morji mesto Get, domovina orjaškega Goljata; kake dvé uri od tod proti jugo-izhodu je grozovito bojišče, kjer so Filistejci tako strašno Izraeljce otepli, da so jim celó „skrinjo mirú in sprave“ vzeli. Pač dragocen plen! Pa kaj pomaga tudi najsvetejša reč, ako je človek prav rabiti ne ume! — V tem kervavem boju sta poginila Ofni in Finees, razujzdana hudobna sina premehkega vikšega duhovna Heli-ta, in cvet naroda izraelskega je bil v strašni bitvi pokončan.

Pa čemu Te spominjam teh starodavnih prigodb, ker Ti imam še kaj važnišega povedati.

Tri četerti ure od mesta Ramle na severni strani je Lida, ki jo je sv. Peter z velikim čudežem poslavlil. Glej, kako lepo nam djanje Apostelnov (IX. 32.) to pripoveduje! „Prigodilo se je, pravi, da pride Peter, ko je vse obhodil, „tudi k Svetim, ki so v Lidi stanovali. Našel je pa ondi „nekega človeka z imenom Enéa, ki je osem let v postelji „ležal, ker je mertuden bil. In Peter mu pravi: Enéa, „Gospod Jezus Kristus te ozdravi: vstani in postelji si! In „urno vstane. In vsi, ki so v Lidi in v Saronu stanovali, „so ga vidili in se spreobrnili k Gospodu.“ Iz Lide je šel Peter v Jope ali Jafo, kakor sem že zgorej povedal.

Lido sem iz Ramel vidil; tje pa nisem šel. Mestice ali marveč selo je le revno, pa lep gaj raznega drevja ga obdaja. Celó selo šteje sedaj med svojimi stanovavci le 25—30 katoliških kristjanov. Dva sta se dala nekemu angležkemu misionarju zapeljati, pa oba sta svojega poprejšnega duhovnega pastirja, častitega frančiškana, že prosila, da bi ju spet v naročje sv. katoliške cerkve sprejel. „Enega, mi je pravil verli frančiškan, mislim v kratkem sprejeti, za družega pa ne maram, in veliko bo imel opraviti prej ko ga spet sprejem.“ — Angležki misionarji ne bodo v teh krajih nikdar veliko opravili. Le posamesne malopridneže spreobernejo včasih, ker svojo versko spoznavo z dnarjem razširjajo, pa take spreobrnitve terpé le tako dolgo, dokler terpí dnar. Kakor hitro noče misionar več dnarja dajati, so tudi novi spreobrnjenci proč! — Pa tudi poduk je tak, da, ako bi hotli oči odpreti, bi lahko vidili, da se jim ni dobrega vspeha nadjati. Zoper prečisto Devico in zoper papeža nespametno razsajati, se ne pravi kristjansko vero učiti.

Tù mi v hipu pride na misel, kako se Lahis svojim južnim nebom ponašajo. Vsak trenutek se sliši — „il bel sole — il bel cielo d'Italia.“ Južno laško nebó je res lepo, pa sirijansko bi utegnulo še lepše biti. Zrak je čist in gibčen, in zvezde, ki se tù svetlejšje in večje kažejo kakor pri nas, se lesketajo, da se jih ne morem nagledati.

(Dalje sledí.)

Ozir po svetu.

Bosna i Hercegovina.

(Dalje.)

Ne spodobi se primerjati človeka neumni živini — pa po pravici se more reči, da imaju naši brati v Bosni i Hercegovini manje pravice, nego pri nas v Sloveniji domača živina ali divja zverina v gori. S domaču živinu sme

gospodar obračati po svoji volji i divja zverina se smé streljati: pa živina ima samo jednoga gospodarja i zverinu streljati sme pri nas samo, kdor ima oblast — kristjan v Bosni i Hercegovini ima pa toliko gospodarjev, kolikor je Turkov, i vsaki ima oblast i ga sme strahovati, ga siliti, ga guliti, premoženje silo mu otimati — i ako kristjana i ubije, redko da Turčina od toga glava zaboli, da bi ga kaznili.

Naj več nasilja pa moraju prestati kristjani od zakupnikov, od fanarijotskih gerčkih vladik i od turskih vojakov.

V Turčiji nisu tako vredjeni davki, kakor v naših deželah, da bi vsaki vedil, koliko ima porazmerno i pravično na leto dacije plačati; davke ne sprijemlju zato postavljeni uradniki, nego tam se davaju davki v zakup, v najem, v dražbu, v licitaciju; kdor največ ponudi, tistomu se da oblast davke terjati, pobirati, skupljati i tak človek imenuje se zakupnik, i ljudi, ktere on po celi pokrajini razpošlje dacije pobirat, su zakupniki, su prave pijavice za kristjane.

Davki, ktere moraju kristjani vsakoga leta plačati, su blizo sledeći: carski porez na vsaku hišu 95 grošev, turskih; — vojnica, tudi od vsake hiše; — serbesija (ne vem, kako bi se po slovensko imenovala) od vsake hiše po dve dvajsetici; — kazanlija, kakor bi rekel kotlarina, od vsakoga kotla jeden zlat, to je, 4 gold.30 kr.; — dacija od duhana, to je od tabaka, kdor ga sadi; — carina se jemlje na terjih i tergoviščih od blaga, ali se proda, ali se ne proda; — dacija, ako kdo umerje i zapusti dete pod 15 let staro, tada se popiše vse blago i od popisa se plača 180 grošev turskih; — dacija, ktera se mora plačati, ako se kdo utopi ali ubije, da ga sme žlahta pokopati, 70 grošev turskih; — žirovina, to je, davek od živine, se plača od vsake hiše po dvajsetici, i od vsake svinje i prešiča po 47 turskih par; — desetina se jemlje od vsake stvari deseto, nekada deveto; — tretjina od vsega vsako tretje, čto zemlja rodi; jemlje se vsaka tretja kopa sena na travniku i žita i snopovja, na njivi, vsaka tretja četvert repe, pese, redkve, paprike, posušjenih sliv (čvešplov) i vsega drugoga sadja; tretja mera žganja, vina i tako dalje. Tretjina ni od sultana, nego su ju izumili Turki i ju hoče silo nametnuti kristjanom.

Zvunaj totih davkov je ješče mnogo plačevanja i oti-manja, da se človek moraš čuditi, kako se narod ješče preživi. Pa ako bi se jemale vse te dacije redovno, porazmerno i pravično, ne bilo bi za narod niti pol težave: pa vse se daja pod zakup, v licitaciju. Tu zaganjaju i zdražuju te davke, posebno desetinu i žirovinu, tako visoko, da bi zakupnik ješče svojih denarjev ne mogel skupiti i sbrati, ako bi hotel po pravici desetinu i ostale davke pokupljati i sbirati. Pri vsem tom obogatiju toti zakupniki v kakih šestih letih tako, da su milijonisti, ako ravno su popred siromaštvo prodajali: narod pa ostane siromak, vlaččen i žejen, gol i bos, i mora s kravami orati, ker je moral konje i vse prodati.

Kadar dođu zakupniki v selo, to je, kakor da bi prišli kaki divji razbojniki. Dacij terjaju, kolikor se jim svidi, kolikor se samo izdreti more iz naroda; pisma ne daju, da bi se človek mogel izkazati, kada i koliko je uže plačal.

Kadar se porez pokupi uže po vsih selih, onda počnu ne redko sopet od početka pobirati ga, tako, da se plačuje celo leto i se vendar nikada ne doplača. — Zakupnik zapiše neredko mnogo več svinj i živine, kakor je gospodar v djanju ima, i kolikor je zapisal živine, za toliko se mora plačati žirovine.

Kadar skupljaju desetinu, mora narod zakupnikom zastonj služiti i jim delati, čto ukažu; mora dajati jim jesti i piti, voziti jim desetinu, kamor zapovedaju. Nekada uzame zakupnik desetinu v zakup za jedno leto — pobira pa desetinu po dve po tri leta, i narod si ne more pomagati.

imena, in potem s tako sestavo znači množje ljudi, pa tudi žival; a to steblo mu ni več „ime“, ampak le „prilepek“, na pr. „momčad, pastorčad, paščad“ = hunde itd.*) Ali nima tudi pri nas te rabe korenika: „zél“? V Metelčici stoji: „robzel“ (robida); v Mojstrani pravijo: „gramzel-še“ = preisselbeere. Vé še kdo kaj tacih?

δ) Glavni besedi, ako je njena prva čerka samoglasnica, odbijamo časi to samoglasnico zastran lepoglasja. To sem slišal govoriti v besedi: „samodín“ (samoedin, Lašč.) Bere se tudi v serbskem: „crnoka“ (crnooka) djevojka.

Kažejo nam te sostave, da naš govor ne čisla predolgorepkih besed; vendar pisarjem ni svetovati posnemanja, ker se je bati, da bi nemarno strigli, kakor bi jim skočilo iz peresa, bodi-si prav ali napek. Saj vemo, da nekteri naši književni možje rabijo z jezikom ravno kakor uni tesár, ki ni vedil, kaj bi naredil iz lesene klade, ki je ležala pred njim; ali bi naredil klop ali malika? Naj se ne misli, da sem preveč rekel; saj komur so naši pesniki znani, ta vé, da se bere: „nagnuje“ namesti: „nagiblje, nagiba“; „pljam“ namesti: „poljem“ (plati = ausschöpfen i. t. d.); „počilo“ namesti: „počitek, pokoj, počinek“ (dolensk.); vse to pa samo, da bi se ustreglo slabim stikom na koncu slabega verza, in pa tudi iz nevednosti v jeziku. Človek bi menil, da je „počilo“ kaka priprava, kako orodje za počitek, kakor: „motovilo, cedilo, kresilo, šilo“ itd. itd. Največim napakam se mora prištevati med nami tudi besedno skopljenje. Časi verhovatimo v sostavah gomilo verh gomile; časi pa kosorepimo, da je groza! Bere se: „porom“ namesti: „romanje“; „trenut“ namesti: „trenutje“; „objimo“ namesti: „objemimo“; „pit“ namesti: „pitje“; „sut“ namesti: „posip“ (kakor: zasip, Lašč.); dalje: „hran“ namesti: „hram, hramba, shramba, hrana“ (sam ne vem, namesti ktere le-tih?); „gan“ namesti: „gibanje“; „sjaj“ namesti: „sijanje“; „naras“ = anwuchs itd. Posebno zadnja je strelénsko knjakasta; celó čerko: „t“ je revica od korenike zgubila. Ravno v to versto gré tudi: „znam“ namesti: „znamenje“; „plam“ namesti: „plamen.“ Rabil sem, dobro vé m da, uže sam katero tih; ali za to vendar ne bom djál, da so za kaj. S tim pa zopet ne bodi rečeno, da bi se ne smelo nikdar nič narediti v jeziku, nikdar ne smela nobena korenika vzeti v ime; sme se, toda po analogii naj se ozira! Saj tudi kmetje pravijo: „mèt“ = der wurf, (prišel mi boš na mèt = du kommst mir in den wurf, Lašč.); „bér“ namesti: „branje“ (dans imajo bučele dobro bér, Čatež); „kop“ namesti: „kopanje“ (v nogradu, dolensk.); „rez“ namesti: „rezanje“ (dolensk.); „sév“, tudi: „séva“ namesti: „setev“ (ajdova sév, ajdova séva, dolensk.); „kóv, í“ = das beschläge; „rast“ i. t. d. Zapomni pa naj se, da te korenike so večidel ženskega spola; „lov, a“ (die jagd) je mošk tudi v serbskem; a „lov, í“ (der fang) je zopet ženskega široko po dolenskem (dans je dobra tičja lóv). — Jezik ni kar bodi; ne smé ga vsakdo po svoje ugnetati in keršiti — jezik ima terdna pravila, ima gotove meje; uči se, išči, ali pa v kot verzi pero! — Vendar pa slovenščina le vedno raje pripoveduje z glagoli in prilogi to, kar drugi jeziki z imeni; tega naj bi vzlasti g. g. predstavljavci ne pozabili! Kako morajo človeka boleti ušesa, ko bere: „dvoríše gospodiša c. kr. mavtnege položíša!“ t. j. amtsplatz der k. k. zoll-legstätte.

(Dalje sledi.)

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XXIV.

Poslednjič dojde nosilnica iz Jeruzalema po-me. Ponoči od 6. na 7. aprila pa se je bilo pooblačilo in deževati je jelo. To je v teh krajih, kjer ni od prve spomladi do pozne jeseni skorej nikdar dežja, res čuden prikazek, ki se ga domači niso več nadjali. — Ker so bili tovarši vse moje reči seboj vzeli, sem se bal, da bi mi ne utegnili v moji prelahki poletni obleki na gorah mraz biti. Tudi prijazni frančiškani so se tega bali; zato mi ponudijo menišk plajšč, ki mi je na poti res prav dobro služil. Tudi jaz sem imel tedaj lepo srečo, v serafiški volni v Jeruzalem iti.

V torek po cvetni nedelji proti 7. uri zjutrej zapustimo Ramle z dragomanom in dvema mukeroma. Tri ure pelje pot še po ravnini, ki je od Ramel naprej še obilo z ječmenom obsejana, pa brez drevja. Malo po malem pridem na judovske gore, in ko bi ne bil vedil, kaj so slabe poti, bi bil tū zvedil; pa dasiravno mi je mnogo slabih pot znanih, takošne nisem vendar še vidil. Misli si, dragi moj! ozko, sémtertjé nevarno stezó, — ne ceste — ki so jo veljudi, mezgi, konji in pešci čez sila kamnite gole hribe in doline izrazili, in še ne boš imel prave podobe te strašne poti! Resnično obtežuje te kraje prokletstvo, pa ne prokletstvo — božje, ampak prokletstvo zanikerne turške vlade, pod katero mora nazadnje vse pod zlo priti. Petkrat sem mogel v nevarnih ovinkih iz nosilnice stopiti in nekoliko korakov peš iti, da se mi ni kakošna nesreča pripetila. — Sedaj pa Timorem tudi povedati, kaj je nosilnica. Na dveh precej debelih in skorej po tri sežnje dolgih tramih terdega lesa je napravljena prostorna pokrita postelja, spred in na obeh straneh s širokimi okni, da človek lahko na vse kraje gleda. Med trama se uprežeta kakor v vojnice dva mezga, eden spred, drugi zad za posteljo ali nosilnico, in tako tirajo mezgi in mukeri človeka naprej. Trudni, stari in bolehní ljudje potovajo v takih nosilnicah brez posebne težave; pa drago, sila drago je tako potovanje. V nosilnici pa ni treba ravno ležati, — jaz sem vso pot le sedel.

Precej ko se med judovske gore pride, kažejo na nekem griču poleg steze na severni strani revno, večidel poderto selo, ki mu Latrun pravijo. Od tod je bil nek tisti spokorjeni razbojnik, ki ga je Zveličar naš malo pred smertjo pomilostil. Ime sela je gotovo od latinskega latro, to je, tolovaj.

Judovske gore so nekako posamesni okrogli hribi, ki jih globoke doline delé. Ko bi bili pogojzdeni ali kakorkoli si bodi obraščeni, kakor so utegnili nekđaj biti, bi imelo okó lep razgled na vse kraje. Spervega je še nekoliko ternastega germovja; ko pa prideš dalje, je vse čedalje žalostniše. Druzega ni več viditi kot bele gole skale, ki se sklad na sklad ko stopnice do verh posamesnih hribov vzdigujejo. Le po dolinah se vidi še nekoliko večidel oljknege drevja.

Na ti strašni poti ima človek tudi prilóžnost, arabske konje in druge tovrne živali občudovati. Malokdo potova iz Jeruzalema v Ramle, in nasproti iz Ramel v Jeruzalem, da bi sred poti kake pol ure ne postal in kaj ne povžil. Konjem pa se ne dá celih deset ur ne jesti ne piti, in vendar koračijo čilo naprej, da jih je veselje gledati. Naši konji bi takih težav in trudov gotovo ne prenesli. Arabski konji zobljejo le ječmen namesto ovsa.

Na judovskih hribih sem vidil tam pa tam tudi čede majhnih černih koz brez rogov z dolgimi pobešenimi ušesi — prav berhke živalce so. Slabeje so ovce; al kako bi ne bile, ker nimajo paše zadosti. O mojem potovanji je bilo

*

*) Ali morda je „ad“ le prilepek?

sěmtertjě še kaj zelenega, zlasti ker je to leto še pozno deževalo; pozneje pa, ko večja vročina nastane, se vse posuši, in ne travice ni več viditi. Zato je pa tudi goveja živina, kolikor sem je vidil, le revna. V obljubljeni deželi, ali saj v južnem delu te dežele — severnega nisem vidil — je posebno pleme govedine. Voliči in krave so sploh medli in majhni z debelimi, pa ne čez pavec dolgimi rožiči. Zdelo se mi je, kakor da bi zgol junčke pri dveh letih pred očmi imel. Da ob kratkem rečem: v teh krajih je vse vse revno.

Napredovaje se pride v selo z imenom „Sveti Jeremija“, ki pa ni domovina domoljubnega preroka, ki slepoto in nesrečo rojakov svojih tako milo in ganljivo objokuje; zakaj sveti pesnik sam pravi, da je iz Anatota v rodu Benjaminovem. — Najberže je imela tedaj vas to ime od kakošne nekdanje, omenjenemu preroku posvečene cerkve, ki je pa sedaj več ni. Pa tudi vas se ne imenuje več „sveti Jeremija“, ampak Abu-Goš, po šeiiku tega okrožja. Tu je bilo še pred nekterimi leti zelo nevarno, ker je šaik Abu-Goš sam tolovajsko ropal in moril. V celi sveti deželi ga ni bilo nevarnišega kraja od tega, zakaj tod stane čverst pa divji narod, ki se ni dal Turkom nikdar popolnoma podjarmiti. Ropi in umori se množé od dné do dné, in turška vlada ne vé, kako bi to pešico grozovitih tolovajev ukrotila. Poslednjič si vendar nekaj umisli, kar je zdalo — namreč grozovitega Abu-Goša s častilakomnostjo vjeti. Postavijo ga namreč za poglavarja ali pašá jeruzalemskega, in častilakomnež jim gré v zadergo. Kot pašá jeruzalemski je vès drugač, in se celo leto verlo ponasa, nadjajoč se, da ga bo vlada še više povzdignila. Kar ga pokličejo v Carigrad, in Abu-Goš gré v svoji slepi nadi v glavno mesto turškega carstva — al ni ga več nazaj. Nekteri pripovedujejo, da so ga v Carigradu ob glavo djali, nekteri pa, da še živi v terdnjavi vidinski.

Sedaj je pa ta kraj eden najvarniših v celi deželi. Sin unega krutneža, mlaji Abu-Goš, je možak, ki zna svoje ljudi v redu deržati. Za najmanjši napad ali rop mu je vsa okolica odgovorna. S težko globo (kaznijo v dnarjih) kaznuje vse vasi in gospodarje svoje okrajne, da zamore napadene ali oropane dostojno odškodovati. Žlahni gospod Pizzamano, avstrianski konzul v Jeruzalemu, mi ga je jako hvalil in mi tudi pismo do njega ponujal, da bi pri njem prenočil, ako bi si ne upal cele poti do Ramel brez odihleja in daljšega počitka storiti.

Gerda nevarna pot me pelje zmiraj dalje. Na verhéh se vidijo tam pa tam razvaline, slavni ostanjki starodavnih mest in sel, med kterimi so na levi podertine slovečega Modina. Modin je bil domovina junaške rodbine Makabejcov. Sēm je naberl in spravljal Juda Makabejec dragocene kosti in ostanjke vseh junakov rodbine svoje, ter je dajal za-nje v Jeruzalemu daritve in molitve opravljati, ker je menil in veroval, „da za umerle moliti, da bi bili grehov oprosteni, je dobra in koristna misel.“ — Poldrugo uro dalje proti severju je stalo nekđaj na judovskem hribu Gilgal-u, veliko mesto z imenom Gabaon, pri kterem je Jozue sovražne Amorejce strašno otepel in popolnoma zmagal. „Solnce stoj nad Gabaonom!“ je iskreno molil, in — dan je bilo do popolne zmage.

Po dolgem težavnem potovanji pridem poslednjič v slovečo dolino terebintsko, ki je ena največjih in prijetniših med judovskimi gorami. Tu je viditi spet saj nekoliko rastlinstva in raznega drevja. Tudi vinograd, pa vès zane-marjen, sem vidil v ti dolini. — Dolina ta je obudila v meni mnogo spominov: kervave vojske Izraelovih otrok s Filistejci, poslednji sodnik Samuel, kralj Savi, verli kraljevič Jonatan, mladi David, strašni orjak Goljat — vse po versti je bilo v mislih pred menoj. — Po sloveči dolini teče, pa se vé, da le kadar v deželi dežuje, precej velik potok, v kterem si je mladi, serčni

David petero gladkih kamnov za znano svojo fračo izbral. Čez potok pelje zidan most.

Od te doline naprej sem se vsak hip nadjal, da bom vendar enkrat mesto božje ugledal, pa še tri sila kamnite gole hribe je bilo treba prekoračiti. Že sem vidil na levi visoke efrajmske — pred seboj in na desni proti izhodu in jugu pa še visokejše gore kamnite Arabije, — Jeruzalem pa, po kterem sem toliko hrepenil, se mi ni hotel od nobene strani prikazati. Poslednjič ugledam — ne mesta božjega, ampak le nekoliko mestnega ozidja. Neka nevolja se me je hotla lotiti, posebno ker je celi dan, dasiravno le po malem deževalo, in ker sem že truden bil, in le s težavo sem se je ubranil. Haecce est — sem djal v svoji nevoljnosti — urbs perfecti decoris, gaudium universae terrae? — je li to mesto popolne lepote, radost vse zemlje?

V kakih 10 minutah pridem pred mestne vrata, ter grém peš v mesto. K sreči je frančiškanski samostan, ki mu „San Salvátore“ pravijo, blizo jafiških vrat.

(Dalje sledi.)

Ozir po svetu.

Bosna i Hercegovina.

(Konec.)

Redovna vojska turska se imenuje: nisam, neredovni vojaki pak: bašibožuki. Nesrečen kraj, kamor dojde turska vojska — budi redovna, budi neredovna!

V susedščini Drobnjakih je bilo letos po novom letu blizo 30 turskih vojakov, to se ve, zato da bi red i mir obderžali; pa namesto mira su delali nemir, namesto reda nered, su otimali, ropali, po tursko preganjali kristjane, gonili ženske, vgonavljali Sodomu i Gomoru tako, da su morali Drobnjaki skočiti na noge i pobiti vse do jednoga, kakor besne i stekle pse.

Naši Slovenci bi morebiti radi uprašali: Ali v Turčiji ni suda, sudbe, gospodščine, ali tam ni pravice, da bi se kristjan potužil, ako se mu krivica dela?

To je vse v Turčiji; sudba se imenuje medžlis i v tu sudbu se može iti tužit, tu se pravica deli — pa pravica turska!

Sudniki su sami Turki — iz toga si uže lahko vsaki sam misli, kaku pravico more očekovati kristjan. Odtuda je poslovica v Bosni: „Турчина преш, а Турчин ти суди“, kakor bi po slovensko rekel: „Turka tožiš, pa Turek ti sodi.“ Častiti sultan je sicer ukazal, da se imaju vzeti v sud za sudnike tudi kristjani, da bi tudi kristjanom pripomogli k pravici: pa Turki totim kristjanom ne puste progovoriti ne besedice; namesto da bi toti kristjanski sudniki svoje bratre kristjane zagovarjali, jih branili, jim pravico delili — moraju toti siromaki sudniki Turkom streči, kakor sluge, jim polniti čibuk (lulu, fajfu) i po ogenj jim hoditi, ako jim lula ugasne. Ako dojde kristjan Turka tužit, mora pripeljati seboj priče, pa kristjanska priča ne velja nič; ako bi 12 kristjanov pričalo za kristjana zoper Turka, to bi ne veljalo toliko, kakor sama jedna priča turska. Turek pa zoper Turka noče pričati, oni govore: „То не допуща наша льна въра мохамеданска“, „to ne dopuščá naša lepa vera mohamedanska.“ Tako ostane kristjan vsegdar na zgubi.

Da tako žalostno stanje kristjanov v Turčiji nikakor ne more dalje obstati, to vsaki lahko vidi; da se kristjanom sudbina polajšati mora, to spozna cela Evropa.

V ugovoru mira storjenoga v Parizu 30. marca 1856 su sklenile velike vlade evropske: Avstrija, Francuska, Engleska i Rusija, da se mora življenje i stanje kristjanom na Turskem poboljšati.

Uže meseca februarja leta 1856 je izdal sultan za kristjane znamenit i vele važen ustav, ukaz, imenovan: hathumajum. V njem ukazuje:

bi se moglo zgoditi, da bi drugi uživali zasluge in čast njegovega truda, kar se je, žaljog! tudi zgodilo.

Ressel je sicer dobil od cesarske vlade patent, da je prvi najdenik parobroda z vertilom, pa s čim bi bil mogel delati Ressel nove parobrode, ker ni bilo ne evenka ne plenka?

Da nekteri bravci „Novic“, ki še niso vidili ne morja, ne bark, bolje morejo zapopasti važnost te najdbe, bom o priložnosti kaj o morji in o ladijah pisal; da pa je Ressel-nova najdba silno važna, se lahko posname iz tega, ker so Angleži koj po tem več sto tisuč goldinarjev temu obetali (Resselna še niso hotli poznati!), ki bi popravil parobrode z kolési, ali pa ki bi po drugem stroji parobrode narejal. Ressel bi bil mogel biti bogat mož vsled tega, al.....

Premožni kupec Fontana v Terstu se pogodi z Resselnom in naroči velik parobrod z Ressel-novim vertilom, pa nadzornik dela nove ladje se je podal v Ameriko, in iz Angležkega pismo prinese oznanilo, da ni časa narediti mašin, tam naročenih za oni novi parobrod. Naročili so po tem mašine na Štajarskem pri sv. Štefanu v fužinah barona Valdacci-ja, pa tačas še niso znali ravnati mašin v naših krajih tako izverstno, ko dan današnji. Dan za dnevom miní, mašin pa le ni od nikodar; Fontana, podpiravec Resselnove najdbe, godernjati začjenja, denar pomanjkava; drugi svetovavci in pomagavci v besedi se mu odpovejo, in novi parobrod — ni bil doveršen!

Leta 1829 se podá Ressel v Pariz; tam so naredili po njegovem navodu nov parobrod z vertilom, in najdba domača se je skazala izverstna v ptuji deželi! Nekteri kupci se združijo in prosijo Ressel-na, naj jim dovoli, da bi v njegovem imenu nekoliko parobrodov naredili za kupčijo med francozko in angleško deželo; Ressel jim radovoljno privoli, pa poln veselja, da je on brodstvu novo dōbo odperl, ni zapazil, da tisti kupci so ga ogoljufali. Ptujci so tedaj uživali zasluge Ressel-nove najdbe.

Ko se iz Pariza v Terst verne, se spet poprime začetega parobroda, pa v mašini se je nekaj zlomilo in kotel je počil, ko so mu pervikrat podkurjali; deželna vlada mu je tedaj na znanje dala, naj se ne peča več s tem delom.

Leta 1840 se pripelje v Terst prvi parobrod z vertilom; Ressel je bil vesel viditi uspeh svoje iznajdbe; al močna žalost ga obide, ko pomisli, da svet ga ne spoznava za očeta in pervaka te najdbe, — ko pomišljuje, da njegov trud mu je pridobil le skerbí in žalosti, drugim pa, celó inostranim, je prinesel plačilo in čast. Zarotil se je, da za naprej bo molčal in delal, pa ne vsakemu razodeval svojih misel.

Blaga duša! tvoja namera je bila le začasna. —

Bil je Ressel veselega duha, milega serca, in svojim znancom odkritoserčen prijatelj; ljubil je vès svet: zavoljo tega mu ni bilo mogoče zamolčati, če je kaj iznajdel; imel je pa posebno bistroumno glavico za iznajdbe. Vsakemu je berž razodel kar je najdel; nikjer ni hrepenel po dobičku, ker sebičnosti ni poznal, in to je vzrok, da je nepoznan živel in nepoznan umrl.

Ressel je iznajdel še mnogo drugih koristnih in važnih reči; nekatere naj bodo tudi tukaj oznanjene:

Leta 1821 je dobil patent za iznajdbo, vsled ktere se kolesa, vretena i. t. d. ne oglodavajo prehitro, in da jih ni treba mazati ne z oljem ne s kakim drugim mazilom.

Leta 1826 so mu dali privilegij za iznajdbo nove barke, ktera se more proti tekoči vodi s pomočjo vode, peljati.

Mlin na sopar v Terstu je bil leta 1829 na Resselnov svèt sozidan.

Leta 1829 je patent prejel za iznajdbo priprave, s ktero se morejo barve iz rastlin izprešati in v kepe zgnesti, da se tako dalj časa varno shraniti morejo.

Leta 1842 je iznajdel tarkljo (prešo) z vertilom brez maternice, prešati olje in druge rastline. Cesarska kresija v Paznu ga je za to obdarovala in pohvalila.

Leta 1843 je iznajdel nov mlin na sapo, ki more mleti pri vetru vsake strani.

Leta 1851 je iznajdel nove staje ali lafete za štuke ali topove na ladijah, s kterimi se lože rajda s topovi, kakor pri navadnih stajah.

Leta 1852 je iznajdel parobrode z vertilom brez kormila (Steuerruder), to je, vertilo, ktero goni parobrod, se more rabiti tudi za kormilo.

Leta 1854 je iznajdel kemiško pripravo, s ktero se more les shranjati veliko let, brez skerbí, da bi ga červ jedel.

Pa kaj bi še dalje štel Ressel-nove iznajdbe! saj nam je skor vsako leto njegovega življenja prineslo drugo koristno in važno iznajdbo.

Iz tega se lahko vidi, da Ressel je bil mož izverstne bistroumnosti. V glasbi je bil mojster, sicer ne toliko praktičen, kakor teoretičen; kar se tiče zdravilstva, je večkrat rekel, da v njegovi družini ne poznajo zdravnika, ker on je družinina glava, tedaj tudi nje zdravnik. Iz tega se tudi lahko posname, da je Ressel živel srečno v zakonu.

Akoravno se je bil Ressel že postaral, je vendar vsaki dan svoje opravila pridno spolnoval. Nekteri so mu prigovarjali, naj se poda v pokoj, ker je že služil čez 40 let, — al na take prigovore je vselej odgovoril, da hoče svojo službo veselo opravljati do smerti, ker človek je vstvarjen za delo, ne pa za lenobo.

Njegovo zadnje delo je bilo na Štajarskem; tam je izbiral les za mornarske naprave. Na povratku iz Štajarskega se ga loti legar (tifus) v Ljubljani, in on je tam umrl ponoči 9. oktobra 1857.

Čudno! na Krajskem je začel, in na Krajskem je doveršil svojo službo.

Lahka mu zemljica bodi!

Kar se je že mnogo zasluženim možem prigodilo, se bo tudi rajnemu Jožefu Ressel-nu zgodilo: čast in slavo mu svet začjenja skazovati, ko že v grobu počiva!

Slišali smo, da srenja hrudimska je uni dan kupila hišo, v kateri se je Ressel rodil, in da je namenila nad vratmi tajiste hiše tablico vzidati, na kateri se bo izrazilo rojstno leto in dan iznajdenika vertila za parobrode. Tudi v Terstu so mu namenili spominek postaviti, ker Ressel je v Terstu in okoli Tersta preživel večji del svojega življenja, in ker njegova iznajdba je primorskemu mestu naj koristnejša. Spominka pa mu ne bo stavila srenja teržaška, marveč bodo se nabirali darovi za ta spominek. Cesar sami so podpisali 500 fl. Odbor se je tukaj snidel, ki te darove prejema od častiteljev napredovanja obertniškega in znanstvenega.

J. N. Kuk.

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XXV.

Ko o pol šestih zvečer v samostan pridem, me sprejmejo verli frančiškani z vso mogočo prijaznostjo in postrežljivostjo. Naj berže so menili, da sem huje bolan ko sem res bil. — Prašam jih po tovarših. Razun enega, ki ne more jahati, mi odgovoré, so šli vsi v Betlehem in k svetemu Ivanu. — Razun enega, ki ne more jahati! si mislim, tedaj imam „socium dolorum“, deležnika tuge in terpljenja, in precej uganem, kdo da je. — Nato prašam,

*

ali bi mogel naslednje jutro na Božjem grobu maševati, toda, pristavljam, ne grém rad čez noč v cerkev, ker sem preveč truden. Nek prijazen pater mi pravi: Menim, da se bo dalo, zakaj Nemci so v Betlehemu, Francozi pa so menda že vsi odmaševali; pa grém vendar pogledat. — Čez nekoliko časa pride vès vesel nazaj, ter mi pravi: Lahko bote maševali, toda zgodaj bote mogli vstati. Nič ne dé, mu odvernem, če me le kdo pokličé. Poklical vas bom jaz, mi pravi, in tudi v cerkev peljal. Turke sem tudi že naprosil, da bi prišli o pravem času cerkev odpret. — Za naslednje jutro je bilo tedaj vse vredjeno.

Nato si dam pokazati k tovaršu, ki ni mogel jahati, ter najdem res, kakor sem mislil, gospoda Kunstmana. Ko me zagleda, mi naglo pravi: Prošt moj, z nama ne bo nič — mene je strašna pot čez gore tako zdelala, da sem vès terd sém prišel, in da nisem sam še raz konja mogel. Zato sem sklenil, da v Nazaret in v severni del dežele ne bom šel, dasiravno je veliko lepši od južnega, in to svetovam tudi Vam, zakaj pisano je: „Non tentabis Dominum Deum tuum“ — ne skušaj Gospoda Boga svojega. — V tem se je bilo omračilo, in precej se podam brez večerje počivat.

Naslednje jutro me kliče verli frančiškan, ki mi je toliko prijazen in postrežljiv bil, že precej po treh. Naglo se opravi, in čez pol ure greva iz samostana precej delec nazdol v cerkev, pa jo najdeva še zaperto. Čakati je bilo tedaj treba, in rad sem čakal, ker me je tu na obširnem tergu pred cerkvo marsikaj jako veselilo. V zaperti cerkvi so peli namreč Armenčani milo in soglasno svoje zornice; nad glavo so se mi lesketale na lepem sinjem nebu nebrojne zvezde, ki so se mi tod, kakor sem že opomnil, veliko večé in svetlejše zdele kakor pri nas; in na bližnjem minaretu se oglasi nenadoma nek turšk duhoven, ki je s prijetnim petjem verne k molitvi opominjal. To milo opominovanje z visokega minareta že pred zoro mi je jako dopadlo in me globoko v serce ganilo. Dasiravno Mahomedani se demkrat na dan molijo, nisem vendar takega milega klica ne prej ne potlej nikjer slišal. Pa se vé, da to opominovanje je le ugodno, ako je glas opominovajočega gladek in prijeten; če je pa glas hrípav, je vès klic, kakor da bi vrana na visokem drevesu krokala. Na parobrodu sem imel od Smirne do Bejruta večkrat priložnost pobožne Turke občudovati. Ko se določen čas bliža, se začne pobožen Turk spodobno k molitvi pripravljati, se lepo umije, izzuje čevlje, razgerne kak pert pred-se, ter začne sedaj stojé sedaj klečé tako goreče in iskreno moliti, da ga nobena reč, tudi neumno zijanje večidel malovernih Evropejcev, ne zmoti. O da bi taki ljudjé pač prave vere bili!

V tem doveršijo Armenčani v cerkvi svoje lepo, milo petje, in v tem hipu pridejo tudi Turki, kakor so bili obljubili, cerkev odpret, pa je bilo vendar že nekoliko minut prepozno, zakaj pri Božjem grobu, kjer se Katoličani, Gerki in Armenčani v službi božji versté, se ne smé, tako reči, kar hip časa zamuditi. — Ko pred Božji grob pridem, gré ravno nek frančiškan noter maševati. Vès osupnjen grem s svojim prijaznim menihom v sakristijo ali v žagrad, in tu nama pravijo, da za prvo mašo sva prepozno prišla — da naj se pa za drugo pripravim. S serčno radostjo se pripravljam, in ko uni frančiškan odmašuje, grém jaz v božji grob. Nisem ti v stanu dopovedati, koliko ganljivih čutlejev mi je hipoma serce napolnilo, posebno ko sem globoko pripognjen, skozi majhen in nizek predor v prečastiti sveti grob stopil! Bal sem se, da od presilnega ginjenja ne bom maševati mogel; pa kmali se spet zavém. Pri opravljanji presvete nekervave daritve sem navadno počasen in nekako dolg; koliko časa sem pa tu maševal, Ti ne vém povedati; le to vém, da mili, pa silni čutleji so me skorej neprenehoma motili in zaderževali, in da pri branji pasijona ali terpljenja Kristusovega, kakor nam ga je sveti Luka v svojem Évangelji popisal, in ki se ta dan pri

sveti maši bere, so mi pogostoma solze oči zalivale. — Ko poslednjič sveto opravilo vendar doveršim, grém vès ginjen in globoko pripognjen skozi omenjeni nizki predor iz groba Božjega spet v sakristijo. Tu hvalim Boga kolikor morem, da mi je milostljivo spolnil davno gorečo željo, kakoršno sto in sto naših verlih slovenskih duhovnov, ki so vredniši od mene, celo življenje v sercu redí, pa nikakor spolniti ne more.

Nato grém s poterpežljivim menihom, ki je imel že od treh z menoj opraviti in ki me je še zmiraj v sakristii čakal, nazaj v samostan, pa ne pogledam v cerkvi ne na desno ne na levo, in tudi ne kviško, da bi mi kaj ganljivih čutlejev ne odvernilo ali ne zadušilo. — Ko v samostan pridem, grém spet gospoda Kunstmana obiskat, in ko spodoben čas pride, se visokočastitemu patrijarhu, pozneje pa tudi avstrijskemu konzulu poklonit. Patrijarh jeruzalemski, s priimkom Valerga, je rojen Genuežčan, lep visok mož pri kakih 50 letih, s čudovito lepo dolgo brado. Z vso prijaznostjo me je sprejel, in tako tudi konzul žlahni Pizzamano, ki me je že prej poznal.

Nekoliko pred poldnem pridejo tovarši iz Betlehema nazaj, in verli čversti Madžar g. Franc Bogcha (Bogša) korar vesprimski, mi pravi pričo vsega društva, naj se za juternji dan k umivanji nóg pripravim. Gospodje, odgovorim na to, resnično vam povém, da ne hrepenim po ti časti; ako tedaj kdo drug želí se tega obreda udeležiti, naj se ga le. Pa Bogcha, res da najstarejši mož našega društva, pa možak terdnega zdravja in vedno dobre volje, se čversto ustavlja, in kmali zapazim, da mora kak poseben uzrok k temu imeti. Zato se udám, ter pravim: Naj pa bo, ker tako hočete; rad se bom udeležil prelepega običaja, ki nam ganljivo ponižnost Gospoda našega Kristusa Jezusa pred oči stavi. — Malo potem mi nek tovarš skrivej pové, da, ko se je društvo patrijarhu poklanjalo, je prečastiti patrijarh med drugim tudi djál, naj se odbereta za umivanje nóg dva moža, en duhoven in en neduhoven, in da korar Bogcha in pa benediktinar Tentschert, predsednik ali vodja karavane naše, po omenjeni časti hrepenita, in da sta se zastran tega že besedovala. Sedaj mi je bilo vse jasno. „Inter duos litigantes“ — taka je navadno na svetu. — Izmed neduhovnih karavaninih udov, pravi na to Dunajčan Müllner resnobno in naravnost, da on ne gré, če ga tudi zberejo. Nato določijo neduhovni tovarši enoglasno Franca Jurja Gresserja, tergovavca iz Lindau-e pri vodanskem jezeru, kar mi je bilo posebno drago, ker sem na vsi poti vidil, da Gresser je resnično časti vreden, pošten, pameten in iskreno veren mož.

Po poldne gré vsa karavana v cerkev, ker so se imele ob tréh te svete dni po katoliški cerkvi navadne molitve in bogočastne opravila začeti. — Res začnemo precej ob treh prvo zornico peti, pa — mahoma vstane v cerkvi tak peklensk šum in hrup, da sem se bal, da ne bo moč napredovati in doveršiti. Ko bi trenil začnejo namreč koftiške ženske nekako veselo — žabjemu ragljanju podobno upitje; Armenčani začnejo čversto in na vso moč zvoniti, in Gerki upijejo na vseh stranéh. Ne vém če so nas hotli nalaš motiti, ali če so se v živem predčutji prihodnjih velikonočnih praznikov v resnici veselili. — Armenčani pa nimajo zvonov, ampak le nekakošne prosto obešene bronaste dile, na ktere z kladvom tako izverstno priterkavajo, da je njih zvonjenje v resnici pravo soglasje. — Čez nekoliko časa potihne vendar nespodobni strašni šum; nek precej obilen oddelek turških vojakov obdá božji grob in nas, in mirno napredovamo milo resnobno petje. Posebno ganljivo so peli frančiškani čverstoglasno s fisharmoniko prvo žalostno Jeremijevo pesem. Tu sem pervikrat prav živo čutil kaj se pravi: „Narodov gospá je postala ko vdova.“ — Ostale pesmi pa mi niso šle toliko k sercu, ker so se pele po preumetno zloženih napevih.

Vélíki četertek, 9. aprila, sem bil celi dan od jutra do večera v cerkvi. Že ob sedmih zjutrej se začnejo slovesne opravila tega dneva, namreč peta sveta maša in pa posvečevanje svetega olja in svete krizme. — Po pravici morem reči, da se sveti cerkveni obredi tû prav veličastno z vso spodobnostjo in častjo opravljajo. Patrijarh poje z močnim, pa ugodnim glasom; frančiškanom, med katerimi je mnogo lepih prijetnih glasov, in celó njih učencem, arabskim dečkom od 10. do 16. leta, ki jih je kakih dvajset, teče gregorjansko petje tako gladko in ganljivo iz gerla, da sem jih z veliko radostjo poslušal. Z eno besedo, vse se je opravljalo tako veličastno in v tako lepem redu, da mi je bilo kakor da bi take svete svečanosti in častite obrede pervikrat vidil. Vendar pa ne morem zamolčati, da me je tudi tû nekaj, kar sem že v mnogih krajih vidil, sila neugodno motilo. Povsod se nahajajo namreč nečimerni možički, ki se o posebnih priložnostih tudi posebno radi skazujejo, da bi oči na-se vlekli. Taki možiceljni so večidel tako imenovani ceremonjarji. Meni je tako ponašanje že od mladih nóg zlo zoperno, in vsakikrat se mi zdí, kakor da bi možiček glasno djal: Glejte, brez mene bi ne bilo nič! — Tak možicelj je tudi patrijarhov ceremonjar, nek tolst — vês okrogel filipinar. Kar en hip ni bil miren, ampak neprenehoma je ukazoval brez vse potrebe, ker je brez tega vse v najlepšem redu napredovalo. Pri vojaških vajah in svečanostih je velevanje in ukazovanje potrebno, pri službi božji pa ga ni treba, in meni je vselej neskončno zoperno.

Med sveto mašo smo prejeli vsi evropejski katoliški romarji in mnogi drugi azijatski katoličani iz patriarhovih rok presveto obhajilo. — O kako je ganljivo viditi, kako ljudje toliko različnih narodov in jezikov — *ex omni tribu et lingua et populo* — v globoki pobožnosti k Gospodovi mizi pristopajo! — Tû so bili Španjci, Francozi, Belgičani, Lahi, Nemci iz raznih okrajin, Madžari in Slovani, in Azijati iz mnogih krajev.

Po doveršeni sveti maši smo šli trikrat v slovesnem obhodu ali v procesii okrog Božjega groba, kakor je po vsaki slovesni vélíki maši navada. — Ta obhod je pa tudi potreben, zakaj za velike svečanosti ni posebnega vélíkega altarja, ampak za vsako posebej ga frančiškani pred Božjim grobom začasno napravijo. Ta začasni altar pa je sila lepo napravljen in z mnogoverstno srebernino in marsikakimi dragocenostmi krasno in bogato okinčan. Kakor hitro pa se procesija vredi in duhovščina spred altarja stopi, ga začnejo frančiškani naglo razdirati in proč spravljati. Prej ko smo v slovesnem obhodu tretjič pred Božji grob prišli, ni bilo več najmanjšega sledú krasnega altarja, in prešerni gerški razkoljniki niso imeli več priložnosti, kaj uzmati, ali pokvariti, ali kakošne nespodobnosti početi.

Sedaj napovejo tistim, ki so bili za umivanje nog do- ločeni, naj ne grejo iz cerkve, ker bi se utegnili primeriti, da bi o pravem času nazaj ne mogli, ker bodo Turki cerkev zaperli. — Bili so pa Pavl Estere, duhoven francozk, in Bogoljub grof ali prav za prav vikomt de Puysegur, vodja karavane francozke, Mihael Verne, duhoven avstrijski, in Juri Gresser, fabrikant in tergovec bavarski, Jožef Murua Conde de Valle Vergare in Didak Ivađin a Ballesta, Španjca, Friderik Marchese Laurea Brale, Sicilijan, in Mari Heinig, Borus, ki se je bil nek sedem mescov prej iz krivo- verstva luteranskega h katoliški veri spreobrnil. — Kmali se zberemo in se gremo vsi vkup patrijarhu poklonit, ki je bil tudi v cerkvi ali marveč v spodnjem frančiškanskem samostanu ostal.

Frančiškani imajo namreč, da se služba božja v cerkvi vedno in neprenehoma opravlja in stare pravice katoličanov ohranijo, poleg cerkve majhen samostan za 12 do 15 me- nihov, ki se vsake tri mesce versté in spremenjajo kakor vojaške posadke, ker je samostan premokroten in nezdrav.

Le nekteri, ki so terdnega zdravja in čudovito goreče po- božnosti, ostanejo prostovoljni in radi tudi dalje, včasih po 6, po 9 mescov, in tudi celo leto v ti ječi. In to ni kaj malega, celo leto v mokrotnem nezdravem zraku živeti — že 3 mesce je veliko! — in žive vere, terdnega upanja in goreče ljubezni je treba, da more človek to prenašati! — Le skozi cerkev se hodi v samostan, družega uhoda nima. Hrano dobivajo iz vélíkega samostana skozi nek predor ali okno.

O poldne nam dajo tû nekaj kosila, in po kosilu za- čnem še le z Gresserjem, ki se je bil s cerkvo in z vsemi njenimi kapelicami in svetišči že dobro soznanil, cerkev ogledovati.

(Dalje sledi.)

Národne stvari.

O pisanki, rumenici, aletu, in o skrivnostnem pomenu jajca sploh pri starih národih.

Spisal Davorin Terstenjak.

Spisovavci keršanske liturgike različno razlagajo po- četek pisank. Nekteri pripovedujejo, da navada, na ve- likonočni dan pisanke deliti, se je začela takole: Leta 205 po Kristusovem rojstvu je, kakor Aeli Lampridi pravi, kokoš materi Marka Aurelia Severa na dan njegovega rojstva rudeče jajce znesla. To nenaravno zgodbo so imeli za znamenje sreče, in odslej so ljudje začeli se z rudeče barvanimi jajci darovati, kadar je kdo komu srečo vošil.

To navado so pré (menda) kristjani od paganov (ajdov) prejeli in jajca blagoslavljeni dali, ktere so potem prijatlom in znancom na velikonočni dan pošiljali v zna- menje velike sreče in veselja, ktero imeti moramo nad ča- stitljivim Kristusovim vstajenjem od smerti.

Drugi liturški pisatelji mislijo, da velikonočne jajca so spomin ostrega posta starih kristjanov, katerim je zadnji teden celó jajca jesti prepovedano bilo. Nekteri so mislili na „ova ignita“, s katerimi so mučenike keršanske žgali in opekali. So tudi še, kateri opominjajo na skrivnostni pomen, ktereга je jajce v starem svetu imelo.¹⁾

Bodi si eno ali drugo — kristjanu je pisanka vesel spomin na odrešenje sveta — na Kristusovo od smerti vstajenje; — jajčja lušina opominja na grobno pokrivalo, ktero je Izveličar sterl, in kakor pišče prekluka lušino in stopi v življenje, tako tudi mi bodemo na glas Izveličarja lušino temnega groba prederli in v novo lepše življenje stopili.

Za prijatelja starih reči pa še pisanka tudi ima po- sebno važnost, ker že v predkeršanski dóbi je pi- sanka bila znamenje sreče in veselja.

Stari Perzijani so v mladoletnem času (spomladi) obha- jali praznik Nuruc. Prižgali so kres v čast solnčnemu bogu in eden drugega darovali z rudeče barvanimi jajci.²⁾ Nuruc pomenjuje praznik ognja. Ker v kaldejsčini in arabščini nur, nar poznamlja ogenj, je tedaj utegnula ta beseda iz semiškega jezika do Perzijanov v oni dóbi priti, ko so ti bili gospodarji Kaldejcov pod kraljem Cyrom.

Z rudeče barvanimi jajci se tudi ob mladoletni dóbi darujejo Indi, in da so tudi stari Slovani pervlje, ko so se pokristjanili, to navado imeli, so dokazali ime- nitni slovanski starinoslovci.

Tako, na primer, piše učeni dr. Hanuš: „Im Slawi- schen spielen im Feste Letnice (mladoletni praznik starih Slovanov) Eier und zwar gefärbte Eier eine wichtige Rolle. Die Sitte des Aufmachens der Eier mag vielleicht mit dem indischparsischen Mythos der Eröffnung des Welt-

¹⁾ Glej obsirniše popisovanje pri J. E. Schmid „Histor. Ka- techismus“ I, 170. Wetzler in Welte „Kirchenlexikon“ VII, 871. ²⁾ „Wiener Jahrbücher der Literatur“ III, 153.

kaka dva ali trije odstavki še znani ostanejo? — Radi se pritožimo: ta pesem nam je predolga; ta napev je prepočasen, preokoren; — pa zakaj? zato, ker v sercu huda zima brije! Zatega voljo so nam pa današnji dan ne samo pesmi, temuč tudi druge svete opravila predolge. Da! že tako daleč smo prišli, da nam je najsvetejša molitva sveti Očenaš, v pesem zložena, že tudi predolga, da se že četrta odstavek sploh, dostikrat pa že tretji, izpustiti mora, kakor da bi nam ne bila za „novo modo“ več cela molitvica potrebna!

Da bi se nam pri našem skrajševanju pesem in molitev le taka ali še pa huja, ne pripetila, kakor se je zgodila onemu krajaču, ki je suknjo tako dolgo krajšal, da mu je božčeku herbet gol ostal. Opazujmo en malo take ljubčke pokrajšanih pesem na plesiših in v gostivnicah — ali jim tudi godba predolgo terpi?

Ne krajšamo tedaj brez potrebe pesem v vežah božjih, ampak pred pridigo in k sv. blagoslovu naj se pesmi popolnoma izpojó in ljudstvo jih ne bo pozabilo, ter z večjo gorečnostjo popevalo. Še enkrat! dajajmo ljudstvu priložnost k petju, in če je v sveti gorečnosti petja zamaknjeno, ne motimo ga, temveč ako smo zdravi, popevajmo tudi sami radi; saj ni treba, da bi, ako pojemo, mogel vselej kozarec sladke kapljice pred nami blišeti — tudi brez tistega se da pevati!

V — č.

Napáke slovenskega pišanja.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

Prélaz z vezanja na zlaganje (sostave brez veznice) delajo take sostave, ki jih narejamo iz besed, ktere se govore pri kacem poslu, da se ž njimi potem znači djanje ali reč; tudi se daje osebi, ki ima rada te besede na jeziku, smešen priimek. Pri tih se vezna čerka časi deva, časi ne. Tako je v serbskem narejenju: „bogoraditi“ (šaljivo namesti: „beračiti“), ker berači pravijo: „podelite Boga radi“! (zavoljo Boga). Slišal sem ženo, da je rekla: „hudoletnik“ tacemu, ki je prosil za hudo létino. Prešerin, „bogmej“ veli Hervatu, ker često govori: „Bog me!“ Tudi Serbje imajo besedo: „bogmati se, bogmanje.“ Slovenec pravi: „pridušiti se, priveriti se“, to je reči: „pri moji duši, pri moji veri.“ Slišal sem tudi uže, da so „pridušec“ rekli možu, ki se je rad pridušal. Tako je: „mirbožati se“ (srb.) to je, poljubiti se o božiči in govoriti: „mir božji!“ Dalje: „dobrodošna čaša, dobrodošnica“ (srb.) = der bewillkommungstrunk, ker se govori: „dobro došao!“ Po tem potu je gotovo tudi narejena beseda serbska: „danguba“ (zeitverlust), in česka: „neznabog“ (heide). — Tacih sostav še Nemci nimajo. Je-li še ktera v njih jeziku razun glagola: „bewillkommen?“

II. Slovan zлага brez veznice. Tako se dela v naslednjih namerah:

a) Serbje imajo časi v pesmih sostave „za nevolju“, na pr. „studen — kamenje, Stambol — car, jelen — rogovi, star — Juga Bogdana“ i. t. d. Taka je tudi naša: „žal — beseda.“ Tih sostav se jezik nič kaj ne brani, daravno so neslovanske. Serbe je zapeljala analogija turških in drugih ptujih besed, na pr. „meneviš — čakšire, mor — dolama, samur — kalpak i. t. d.“; nas pa nemški prilogi pred slovenskimi imeni, kakor: „avfrihtik — ljudje, lustik — tovaršija, lindek — beseda“*) i. t. d.

b) Zlagamo velivnik (imperativ) z imenom vime. Tako je zloženih mnogo staroslovenskih, ruskih in serbskih osebinih imen, kakor: „Jezdimir, Kazimir, Vladimir, Vladislav, Strezibor, Pletikosa (srb.). Serbsko narečje ima še dan danes na prebitek tacih besed, na pr. „kažiput (zeigefinger), visibaba (schneeglöckchen), nazovibrat (pseudobruder), nazovimrtvač“*) (scheintodter). Vzlasti smešnih priimkov je dovolj: „gaziblato (smešen priimek kacega nizkega vradnika, ki se šopiri); izderilijeska“ (kerngesunder kerl, dem der haslinger (des korporals) nichts anhaben kann, Vuk) itd. Slovák pravi: „kratiknot“ = lichtschiere, prav za prav: „kürze den docht.“ Slišal sem tudi med nami: „podrezibaba (sitna baba, ki vsako reč dreza), lézibaba (stara baba, ki uže komaj leze); čakibirt, strezibirt (kerčmar, ki ljudi čaka in streže); nepridiprav“ (nerodna reč ali tudi človek, ki nikamor prav ne pride); gosp. Drobnič ima v besednjaku: „bežistéza“ = flucht über hals und kopf. Tudi Nemci so imeli nekaj veliko tacih; zdaj so se pa opustile; malo se jih bere: „springinsfeld, saufaus“, in pa morda še ktera.

(Dalje sledi.)

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XXVI.

Cerkev, ki so jo nekaj cerkev „ustajenja Gospodovega od smerti“ imenovali, je zidana v bizantinskem redu, kakor je bil o času cesarja Konstantina v navadi. Sveta Helena in njeni sin cesar Konstantin sta namreč že v prvi polovici četrtega stoletja nad krajem, kjer je Gospod naš mertev v grobu ležal, in tretji dan kot slavni zmagovavec smerti in pekla veličastno od smerti ustal — tedaj nad krajem, kjer se je po neskončni milosti Božji odrešenje naše doveršilo, lepo cerkev sozidala, ki je kakih 300 let stala. — Kozroes II., kralj perzijanski, jo popolnoma razruši in pogubi, pa cesar Herakli jo spet krasno sozida. Stala je spet precej dolgo, in ko kalif Omar Jeruzalem vzame, jo pusti kristjanom. Pa Hakem, sultan egiptovski, jo spet podere, in dolgo je bila le žalostna razvalina. Še le pobožni križanci jo vnovič sozidajo in veliko razširijo, tako namreč, da tudi Golgota ali verh gore Kalvarije, ki je grozovita živa skala, pod streho pride. Skala ta pa je kakih 60 korakov od Božjega groba. — Leta 1187 spodí sultan Saladin križance spet iz Jeruzalema, ter se ga polastí, in cerkev zapade vnovič ropu in razdjanju. — Poslednjič zadobé leta 1242 frančiškani s pomočjo Roberta, kralja sicilanskega, od sultana egiptovskega dovoljenje, da smejo proti nekemu letnemu davku v Jeruzalemu stanovati, in v cerkvi pri Božjem grobu službo Božjo po latinskih običajih obhajati. Od takrat so frančiškani, ki cerkev malo po malem lepo popravijo, še vedno v svojih pravicah. — Leta 1808 pa razdene strašen požar lepo cerkev, pa Gerki jo spet sozidajo. Če je res, da so jo, kakor se natolcujejo, sami zažgali, ni bilo to družega kot zgol pravica in dolžnost!

Evo tu za sedaj zgodovino cerkve! Če bom mogel, Ti bom pozneje cerkev tudi popisal, dasiravno se že naprej bojim, da se mi ne bo popis tolike in tako neredne cerkve nič kaj ponesel.

Nekoliko pred dvema nas skličejo spet v katoliško cerkev, in ob dveh nas pelje ceremonjar, ki sem ga že

v zadnjih časih pri nas rabiti nekteri za: „horizontal“; pa ne vem, je-li slovanska? Čudno je, zakaj se ne sklanja? Pis.

*) Pa vender sem vidil na prodaj serbsko knjigo po imenu: „Stepan lažni car“ (pseudo-zar)! Povsod enako se učimo pisarji svojega jezika! Pis.

*) Govori se tudi: „lindek — jezik“ (eine fertige zunge); „beseda mu lindek teče“; „lindek izgovarjati“; po enih krajih menda tudi: „lindek — miza“ (glatter, ebener tisch; celó Bulgarji neki da imajo to besedo. Začeli so jo

opomnil, pred Božji grob in nas tū uversti. Na to — tedaj po kosilu kakor Kristus nekdanj po večerji — pride patrijarh noge umivat. Tudi ta obred se v Jeruzalemu prav slovesno obhaja. Prinesó namreč precej veliko podolgasto posodo polno mlačne vode, ulijejo va-njo za poldrug kozarec neke jako in dobro dišeče rožne vode, in na to začne patrijarh po versti noge umivati. Z obema rokama opere vso nogo in jo potem obriše. Po umiti nogi podá človeku v spomin neki križ iz oljknege lesa. Tako lepi obred, veden spomin velike svete ponižnosti Kristusove, napreduje do zadnjega. Bilo pa nas je trinajst, že omenjenih osem in pet frančiškanov — zakaj? ne vém; tolsti ceremonijar, ki sem ga za to prašal, mi ni vedil družega odgovoriti, kakor da mora tako biti.

Od treh skorej do mraka so bile spet zornice. Mile Jeremijeve pesme so frančiškani spet čveteroglasno kaj lepo peli. Za berila druge in tretje zornice pa se je poljubilo ceremonijarju nas ptujce odbrati — mene, vesprimskega korarja Bogcha in tri Francoze. Pokazati pa nam, kako imamo peti, je prvo berilo druge zornice z lepim glasom sam pel, pa tako je kričal in upil kakor Balaamovo živinče. Na to smo peli pa mi blagovoljno določeni, pa se vé, da vsak po svoje, vendar pa vsi po enakih upadkih, le latinščina, zlasti francozka, je bila nekako čudna. Troje francozov je pelo, pa vsak je latinščino drugač izgovarjal.

XXVII.

Pred vratmi cerkve na južni strani je velik čveterovoglat prostor, ki je bil te dni vedno poln ljudi, ker so se tū prodajale mnogoverstne reči, ki jih romarji v spomin radi kupujejo. To me je prav živo spomnilo na prodajavce in „mjeneže novacah“, ki jih je Kristus nekdanj iz tempelj-novega dvora serdito podil rekoč: „Hiša moja je hiša molitve, vi pa ste jo storili jamo razbojniško.“ — Nekdanj je bilo to teržišče gotovo z lepimi stebri okinčeno, ker se podlage stebrov še dan današnji vidijo.

Edine vrata v cerkev so široke in velike. Na levi precej pri vratih stoji stolp, ki so ga pa Turki, ne vém prav kdaj, nekako okernili, ker so mu verh poderli. Po njih mislih se namreč ne spodobi, da bi imeli džauri ali neverniki visoke stolpe (turne), kakoršni so mohamedanski minareti. Na desni pa je — že na živi steni gore Kalvarije majhna kapelica Matere Božje, ki je nek tū stala, ko so ji sina na križ pribivali. O pač kraj nedopovedljivega terpljenja in smertne žalosti za presveto Mater!

Ta kapelica je že pod cerkveno streho in iz cerkve se ne more va-njo, ampak le iz že omenjenega terga ali čveterovoglatega prostora pred cerkvo peljejo ozke stopalnice ob glavnem cerkvenem zidu va-njo. V cerkev ima le veliko, z železnimi križi zavarovano okno. — Do te kapelice imajo le naši verli frančiškani ključ in pravico, in obhajajo presveto nekervavo daritev pogostoma v nji.

Ko človek skozi vrata v cerkev stopi, ima na desni obzidani skaloviti verh gore Kalvarije, kjer je Zveličar, Gospod naš Jezus Kristus, grešno — peklu zapadeno človeštvo odrešiti, v strašnih grozovitih bolečinah umreti blagovolil; na levi pa ima lenobne Turke, ki cerkev varovajo, celi ljubi dan kavo serkajo in iz dolzega čibuka dobro dišeč tobak pijeje; naravnost pred seboj pa vidiš le nekoliko korakov od vrat imeniten kamen, na katerem sta Jožef arimatejski in Nikodem Kristusovo truplo mazilila, prej ko sta ga v grob položila.

Čudno se Ti zdi — kaj ne da? da Turki v kristjanski cerkvi, v cerkvi Božjega groba kavo in tobak pijejo. V resnici je čudno in nespodobno, pa vendar je bolje, da so tū, ko da bi jih ne bilo. Komur je znana prešernost ošabnih razkoljnikov, zlasti Gerkov, bo to rad poterdil. Kaj bi počeli revni pohlevni frančiškani, jagnjeta med derečimi volkovi, brez Turkov? Kdo bi jim varoval njih že čez 500 let stare pravice? Kako kmali bi bili ob

vse svoje altarje in svetišča? Kako kmali bi jih razkoljniki v svoji sirovi prešernosti pregnali in ob vse pravice v cerkvi pripravili, ako bi Turki za dober red vedno ne skerbili? — Res, da se je ta skerb Turkom nekdanj dobro plačevala, ker so mogli vsi, zlasti pa ptujci, ki so v cerkev Boga molit šli, nekoliko davka plačevati; pa odkar si je bil Ibrahim paša podvergel Sirijo, je ta sramotni davk odpravljen. Mi smo hodili v cerkev in iz cerkve, kakor smo hotli, in nihče nas ni nadlegoval.

Od omenjenega mazilnega kamna, ki je z lepo plošo rumenkastega marmorja pokrit in z velikimi svečniki in mnogimi svetilnicami okinčen se pride, med močnimi klončniki v pravo cerkev Božjega groba. Je pa cerkev ta na zahodni strani pol kroga s šestnajsterimi močnimi čveterovoglatimi klončniki, ki, če smém tako reči, v prvem nastropji lepe shodišča (galerije), visoko na verhu pa krasno kuplo nosijo. Pa dobro se razuméva — kupla je v resnici umotvor zidarske umetnosti, in bi bila res krasna, ako bi ne bila toliko poškodovana in luknjasta. Vrabei in lastovke letajo skozi vélike luknje v cerkev in iz cerkve, in žvergolé neprenehoma nad Božjim grobom; pa dasiravno tudi vrabei in lastovke po svoje Stvarniku nebes in zemlje in vsega, kar je v njih, hvalo pojó, me je to vendar zló motilo. Taka je, sem si mislil, z vsako rečjo, ki ima več gospodarjev; nobeden nima prave skerbí za-njo!

Krasno, pa že preveč poškodovano kuplo bi Gerki in Armenčani in Katoličani res radi popravili; pa kakor hitro se hočejo ti ali uni dela lotiti, se nasprotne stranke precej na vso moč ustavljajo, ker se vsaka bojí, da bi si stranka, ki bi kuplo popravila, ne prisvojila cele cerkve, ali saj božjega groba, ki je ravno pod kuplo.

Kako čudno je pač na svetu! Ko je treba pri nas kakošno cerkev popraviti ali razširiti, se morajo ljudje večkrat s silo priganjati, da se neobhodljivo potrebnega dela loté, v Jeruzalemu pa bi vse večje verske stranke poškodovano kuplo rade popravile, pa je vendar ne popravijo — in brez posebne pogodbe med francozko, avstrijsko, rusko in turško vlado se menda ne bo še dolgo popravila.

Ravno pod kuplo stoji kapela Božjega groba — vsa iz belega marmorja — z dvema predaloma. Uhod v grob je na izhodni strani kapele. V prvem večjem predalu stoji nek tudi z belim marmorjem prevlečen kamen po koncu, o katerem pravijo, da je angelj na njem sedel, ko se je o zori svetim pobožnim ženam prikazal in jim djal: „Jezusa „iščete Nazarenskega? Ni ga tū; ustal je ter gré pred „vami v Galileo; tam ga bote vidile, kakor vam je pravil.“ V tem predalu stoji lahko kakih 15—20 oseb. — Iz pervega predala se pride, kakor sem že nekje opomnil, skozi majhen in nizek predor v družega manjšega, v katerem je Božji grob, vés z belim marmorjem prevlečen in okinčan. V tem predalu, ki je pa tako majhen, da razun mašnika komaj še štiri osebe v njem klečé, se berejo na grobu Božjem svete maše.

Nekdanji lepi presbitéri ali kor krasne cerkve pred Božjim grobom na izhodni strani so si Gerki prisvojili in ga v lastno cerkev spremenili. Cerkev ta je pač lepo okinčena, sém ter tje močno pozlačena, in sto in sto lepih srebernih in posreberjenih svetilnic visi od verha cerkve na vseh stranéh. Vsred te velike lepe gerške cerkve, okrog ktere pelje precej širok mostovž, se dviguje in kipí kviško druga krasna nepoškodovana kupla.

Ravno nasproti za kapelo Božjega groba pa so si napravili revni pohlevni Kofti zlo majhno kapelico iz dil, ki jo le marmornata stena od Božjega groba sébi.

Druge kristjanske stranke pa, kakor Armenčani, Nestorijani, Jakobiti, Sirijani i. t. d. imajo svoje stanovališča in kapele med visokimi klončniki in glavnim zidom cerkve.

(Dalje sledi.)

e) Zlagamo z nekdanjimi predlogi, in tudi z družimi besedicami, kakor: „pra, pro, pre, pa, ne“ na pr. „praprot, (praded), prekupiti, prekupec, prebeg = profugus (srb.), parobek“ itd.

(Dalje sledi.)

Jezikoslovne in zgodovinske reči.

Spisal P. Hicinger.

Četrti zvezek Kukuljevičevega „Arkiva za povjestnicu jugoslavensku“ je v „Novicah“ v lanskem letu stran 407 s pohvalo omenil že slavni naš Terstenjak. Nekatere reči se mi zdijo toliko tehtne za naše slovenske strani, da jih tukaj nekoliko več opišem, in zraven pridenem nekatere svoje misli in najdbe.

1. Prihod novih slovenskih rodov v naše kraje.

V načertu jugoslavenskih povestij do IX. stoletja slavni dr. Fr. Rački govori (str. 249) tudi od Slovincov, ki so proti koncu šestega veka se naselili iz novega razun Panonije v Noriku, Istri in Karnii. S preslavnim Šafařikom vred stavi on prihod teh Slovincov med leto 591 do 595. O tem naseljevanju Slovincov je bilo že mnogokrat govorjenje v „Novicah“, in kmalo se je stavilo v leto 334 pod imenom „Sarmatov limigantov“, kmalo v leto 550 ali nekoliko pozneje, v oziru na prestopanje slovenskih narodov čez Donavo. Dr. Rački dokazov za omenjeno dōbo ne naveduje, pa Šafařik se povračuje izrečno na pripovedi in liste tistih starih časov. Kaj tedaj obsegajo njegovi dokazi?

Kolikor pripovedujejo zgodovinarji Prokopi, Teofilakt, in drugi od prestopanja slovenskih narodov čez Donavo v koncu petega in skorej v celem šestem stoletju, (poprej namreč se imenujejo le unstran Donave), nam kaže same napade v Mezijo, Tracijo, Macedonijo in Dalmacijo; Panonija je le deloma zadeta, Norik, Karnija in Istrija celō ni imenovana sred silovitih navalov. Še le v letu 595 povē Pavel diakon od pervega boja med Slovinci in Bavarci, in papež Gregor v listih iz leta 599 in 600 govori od vstopanja Slovincov v Istro in Italijo. Prokopi, ki je pisal o gotiški vojski krog leta 552, tudi naveduje stanovavce teh dežel, ki so prebivali med jadranskim morjem in Donavo, in imenuje narpoprej Dalmacijo, Liburnijo in Istro, dalje Venete, te vse ob morji; nad njimi Siscijane in Svabe, dalje Karne in še Noričane, Panonce in Dake. Slovincov ne imenuje nikjer, razun če stari Sloveni tičijo v imenih Noričanov, Panoncov in Svabov, kar je pa treba dokazati od drugod. V gotiški vojski je le enkrat navedena slovenska četa, ki je prišla Belizarju v pomoč; Narsetu so bili le Longobardi v podporo. Ko so pa leta 568 Longobardi šli Italijo posedat, so sicer še razni narodi z njimi bili v družbi, pa Slovinci se ne berejo, razun če so v imenu Noričanov in Panoncov, toda, to so stari slovenski rodovi. (Procop. de bell. goth. l. I. II. III. Teofilakt l. VII. in Stritteri editione. Gregorii M. epist. l. VII. 9. X. 36. — Pauli diac. l. I. 27. l. IV. 7.)

Razun imenovanih dokazov se zamorejo še nekteri privzeti, ki dōbo, o kateri so prišli novi slovenski rodovi, še bolj natanko določijo. Kakor piše Prokopi, so krog leta 548 Franki se polastili dela Venecije, celō so za kralja Teodeberta razprosterli svojo oblast čez Norik in Panonijo, in so jo deržali še leta 590, kakor se kaže iz listov tiste dōbe. In kar posebno utegne tisto dōbo pojasniti, Franki so v več mestih tistih krajev postavili škofe svojega rodū, in to je še veljalo leta 590 ali 591; nasprot pa iz tistih mest zginejo vsakteri škofje, kakor naglo so novi slovenski rodovi se zemlje polastili; med drugimi Janez, panonski škof, pribeži leta 599 v Venecijo. Imenovane pa so mesta Avgusta, Bekonija in Tibur-

nija; Avgusta, menijo učeni, da je Augsburg; pa Tiburnija nam je znano staro mesto blizo Špitala na Koroškem; Bekonija pa ugibajo, da je Brennija ali Brevnija na Tiroljskem; pa menim, da je nar hitreje le Betovija ali Ptuj na Štajerskem. Tedaj v teh mestih so leta 590 ali 591 še Franki, in z njimi vred Bavarci; kar leta 595 pa se ima ondi bavarski Tasilo bojevati s Sloveni. Kaj more jasnejše kazati, da so Slovinci v te strani prišli med letama 591 ali 592 in 593? Še se dá to dokazovanje pojasniti z drugo prigodbo. Poprej so Sloveni, tudi še z Avari vred, le namerjali na južne dežele, Mezijo, Tracijo, Macedonijo; v letu 592 — 594 pa je oboje poleg Tise hudo natolkel bizantinski vojvoda Prisk. Ravno ta nesreča je utegnila Slovence prisiliti, da so se proti zahodu, skozi Panonijo v Norik, Karnijo in Istro zavalili. (Procop. l. III. 33. — Epistolae Theodeberti R. ad Justinianum Imp. apud Duchesne, episcoporum Venetiae ad Mauritium Imp. apud de Rubeis p. 272 — Gregorii M. ad Marinianum Rav. l. IX. 9. — Theophanes et Anastasius apud Stritter.)

(Dalje sledi.)

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XXVIII.

Iz vélike cerkve se pride med klončniki na severni strani v neko vežo ali lopo, v kateri imajo latinci ali katoličani na levi ne velike, pa dobro ubrane orglje, na desni pa altar sv. Marije Magdalene. Iz te veže pelje nekoliko stopnic v majhno katoliško, Marii Devici posvečeno cerkev s tremi altarji. Na srednjem, ki naznanja kraj, kjer se je nek Jezus, Gospod naš, po svojem veličastnem ustajenju ljubeznjivi presveti Materi svoji prikazal, se hrani in moli neprenehoma presveto rešnje telo. — Na stranskem altarju pri uhodu pa stoji v temni, s precej gostim železnim omrežjem zaperti votlini ali globini kos stebra, h kateremu je bil Jezus privezan, ko so ga judje kruto bičali. Tega kosa se dotikajo z neko palico kristjani vseh vér, in vsak poljubi potem palico in se je s čelom dotakne. — Véliki petek pa je bila tēmna votlina odperta in luč je gorela v nji, da se je zanimivi kos s kervjo Kristusovo posvečenega stebra lahko vidil; verni so poklekovali na altar, se ga z golo roko dotakniti in ga poljubiti. — Drugi kos tega stebra pa je odnesel o križanskih vojskah leta 1223 kardinal Colonna (Kolona) v Rim, kjer se v cerkvi svete Praksede hrani in pobožno časti.

Iz že omenjene veže je tudi vhod v sila ozko sakristijo — iz te pa v že tudi omenjeni mokrotni in nezdravi samostan frančiškanski, nad katerem stoji visoko na griču nekoliko turških pohištev in hlevov.

Od altarja svete Marije Magdalene, ki sem ga malo prej v misel vzel, in ki naznanja kraj, kjer se je Zveličar naš po svojem ustajenju ti spokorjeni grešnici ko vertnar prikazal, je po versti v polkrogu proti izhodu še mnogo poslednjim urom neskončno dobrotljivega in milostivega Odršenika posvečenih svetišč ali kapelic, ki so pri vsakdanjih slovesnih obhodih ali procesijah postaje.

Perva je neka tēmna podzemeljska ali marveč v skalo vsekana jama, ki ji „ječa Jezusova“ pravijo, ker je mogel nek Jezus tū čakati, dokler niso vojaki na Golgotu pripravili in napravili, kar je bilo za križanje treba.

Dalje naprej je druga kapelica, kjer so nek vojaki Jezusa slekli in si oblačila njegove razdelili, za suknjo njegovo pa srečkali.

Od tod se gré nekoliko korakov bolj na desno; potem pa kakih 28 — 30 stopalnic nazdol, in se pride naj prej v kapelo in pred altar sv. Helene. Tū namreč je molila po-

božna carinja, ko so kopači in razni delavci na njene stroške sveti križ iskali. Od tod pa se gré po nekem prostornem predoru še nižje nekoliko stopnic, ki so večidel v živo steno vsekane. Tù je spet drug altar s križem v živo steno udelan, kjer so bili v tem ne ravno velikem prostoru trije križi najdeni. Gotovo je bil tù o Kristusovi smerti ali kak posušen vodnjak ali pa grapa pri mestnem ozidji, kamor so judje križe pometali, ki so jim bili gnjusoba in ostudnost, zakaj v živo skalo, ki se vidi, bi se ne bili mogli nikakor vriniti.

Kdo je v stanu popisati veselje svete cesarice, ko je po dolgem iskanji križe ugledala? — Pa kako je tudi stermela in se žalila, ker ni vedila, na katerem križu je Gospod naš, Odrešenik sveta, visel in umerl; zakaj Pilatovega napisa ni bilo več na njem, ampak le poleg križev na strani so ga nek en kos najdlji. Sveti Makari, tačasni jeruzalemski škof, pa si v svoji živi véri kmali pravo umisli. Vse tri križe namreč dá k neki verni, pa hudo bolni ženski nesti, ter iskreno moli, da bi Bog blagovolil, pravi križ razodeti. Bolna žena se dotakne na to pervega in drugega križa, pa ji nič ne pomagata. Ko se pa tretjega križa dotakne, je v hipu zdrava in krepka, kakor da bi ne bila nikdar bolna bila. Tretji križ je bil tedaj pravi križ Kristusov, in še dan današnji obhaja latinska in gerška cerkev „najdenje svetega križa“ — 3. maja.

Nek katolišk duhoven, Arabčan iz Damaska, ki pa laški jezik gladko govori, mi je pravil, da sv. Helena je to srečno veselo najdenje sinu svojemu, caru Konstantinu, v Carigradu, djali bi, v hipu sporočila in naznanila. Obljubila mu je bila namreč, ako sveti križ najde, da mu bo to berž na znanje dala. Zato se je napravila od Jeruzalema do Carigrada po visokih hribih dolga dolga versta kolov z gorljivo snovo na verhu, in kakor hitro je bil sveti križ najden, so zažgali germadico te gorljive snove na prvem kolu pri Jeruzalemu, potem na drugem in tretjem kolu in tako dalje noter do Carigrada, in v malo urah se je vedila vesela prigodba tudi v glavnem mestu carstva. — Če je to res, so telegrafi, pa se vé, da ne taki, kakoršne sedaj imamo, že stara stara reč. Pa sej so germade tudi naši verli Slovenci zažigali, ko je bilo nekaj treba roparske turške napade naglo po vsi deželi razglasiti in na znanje dati, da so se ljudje še o pravem času v terdne varne kraje umaknili.

Ko se iz globokih kapel sv. Helene in najdenja svetega križa nazaj pride, se gré nekoliko korakov na jugo-zahodno stran proti Golgoti ali Kalvariji, in tù je „kapela zasramovanja“, ki se tako imenuje, ne kakor da bi bili Jezusa, ljubeznivega Gospoda našega, tù posebno zasramovali, ampak za to, ker se v nji nek kamen ali odlomek stebra hrani, na katerem je nek Jezus na dvorišču Pilatovega poslopja sedel, ko so ga sirovi rimski vojaki zasramovali, va-nj pljuvali, mu ternovo krono na glavo djali, ga z nekim škerlatnim plajščem ogernili in mu terst ko žeslo v roko dali, ter ga zasramovaje pozdravljali rekoč: „Zdrav bodi kralj Judovski.“

Od te kapele se gré po mostovžu dalje na jugo-zahodno stran proti vratam cerkve, ter se pride k podnožji najvišjega verha gore kalvarije, ki je zgol skala. Sterme stopnice peljejo na verh, ki utegne kake štiri sežnje visok biti; in tù je spet zala cerkvica, ki jo dva močna klončnika, na katerih nastropje in streha sloní, v dva predala delita. Tù je bil Zveličar naš nemilo na križ pribit in je za nas grešnike na križu smert storil. O koliko ganljivih čutljejev izbuja ta presveti kraj v človeku žive vere! — Pa ti čutljeji bi bili gotovo še ganjiviši in močnejši, ako bi se ne bila človeška roka nikdar lotila tega svetega kraja lepšati in lišpati!

Desni — ali če se proti Božjemu grobu oberneš, levi predal cerkvice, kjer so Jezusa na križ razpeli in pribili, je lastnina katoličanov, in tù je veliko okno že o za-

četku tega popisa omenjene kapelice Matere Božje, ki je zunaj cerkve. — V drugem predalu pa precej zraven, kjer je bil križ po koncu usajen, je bogato okinčani altar gerški, in le pod mizo tega altarja se vidi še nekoliko žive skale, namreč verha gore Kalvarije, vse ostale tla pa so z belim in rudečim marmorjem olišpane. V sred skale je vsekana globoka okrogla luknja v naznanovanje, da je križ Gospodov tù stal. Kakih pet čevljev od te luknje, pa nekoliko zadej, sta vdelana v tla na obeh stranéh dva črna okrogla kamna, da kažeta, kjer sta križa razbojnikov stala.

Na desni proti katoliškemu altarju, blizo omenjene luknje, se vidi pod gerškim altarjem kaka dva persta in še več širok, globoko v skalo segajoč razpok od strašnega potresa o smerti Kristusovi. Razpok ta je pokrit z dolgo sreberno ploščico, ki je pa premakljiva, da špranjo vsak lahko vidi. — Na levi gerškega altarja je še tretji katoliški altar.

No, sedaj imaš tudi popis cerkve Božjega groba, pa se vé da le kakoršnega Ti morem jaz dati. — Ker pa dobro vé, da moj in katerikoli si bodi najredniši in natančniši popis Ti ne more pravega zapopadka te velike in neredne cerkve dati, Ti podam tù tudi obris cele cerkve, ki sem si ga nalaš oskerbel, in ki ti bo vse bolj razjasnil. *)

(Dalje sledí.)

Slovenske humoreske.

Po narodnih pravlicah spisal Vicko Dragan.

Gostovanje v Verbovcu.

V noči prišelci ali prežari, tudi zapplečavci imenovani, marsikako prevzetijo napravijo. Županu so plug na sleme potegnili, pred „rotovžem“ so obesli njegovo brano in več takošnih burk so napravili.

Drugi dan gostovanske kuharce že zgodaj klopočevo župo kuhajo, in po zajutreku se začnejo igre. Zovčín je ravnatelj vseh iger. Lovijo tate in jih pripeljejo pred sodnika, nesejo v procesii bosman od nevestnega doma v hišo ženina, kjer je drugi dan gostija.

Bosman je pogača v podobi deteta, na kateri je viditi celo gospodarstvo, malih babik, petelinčkov, kravičk i. t. d. Oče starašina bosman prej, kakor mlada žena spat gré, med godbo in pesmami nevesti v krilo položi. Ženski spol speva:

Darujemo ti bosman
Zakona izgled, —
Da bi bila srečna
Dosti dosti let!

Darujemo ti bosman
Zakona izgled, —
Da bi ti dobila
Ljubeznih detet!

Darujemo ti bosman
Zakona izgled, —
Da bi v njem le pila
Sami sladki med!

Mlada žena vzeme bosman in ga svojemu možu dá; možaki pojejo:

Darujemo ti bosman
Zakona izgled, —
Da bi bil ti srečen
Še ko stari ded.

Darujemo ti bosman
Zakona izgled, —
Da bi bile polne
Parma in klet.

Darujemo ti bosman
Zakona izgled, —
Da bi skoro prišla
Na tvojga brata red.

Da bi veselili
Se drugokrat pa vsi,
Dobre volje bili
V toti hišici!

Bosman vzeme mladi mož in ga položi na mizo. Babičke hvalijo umetnost kuharce, otroci pa sline cedijo po njem, in željno čakajo časa, kadar se bode razrezal in med gosti razdelil.

Pred obedom je lov brakovice, pirovice — gibanice. Mlada žena jo more speči. Kadar testo teni,

*) Obrís cerkve Božjega groba se bode pridjal posebnim bukvicam, v katerih bo natisnjen vés ta potopis, in se bojo na prodaj dobile. Vred.

Rusnjaki: zoloti. Beseda forint, ki jo rabijo Iliri, ni nikomur podobna; bolj prava bi že bila polatinčena florin. Lahko bi se reklo, če se zlata primemo, tudi po tem dvazlatnik. Dvagoldinarnik ali dvaforintnik ste težke imeni, ložeje je dvaflorinik.

Novi krajcar nam sicer ni več ptuje ime, pa za Italijansko je postava odločila ime soldo; ali bi ne bil tudi nam gladek iz ust sold (sovd), kakor so ga naši stari očetje dobro poznali, in dosti prešteli? Prav gladko bi se po tem štelo: dva solda, tri solde; dalje zopet polsold bi se klical.

Zdaj drobni denar med zlatom in soldom. Kako bi se bolje reklo za četert zlata: četertnjak ali četertinak ali četertin? Poslednja beseda bi utegnila biti najgladkeja.

Za deset soldov bo Slovenec raji rekel desetica kakor desetak, in za pet soldov raji petica, kakor petak. Za tri solde pa ostaja le trojak, če bi ne rekli raji trojka, ali morebiti raji tudi groš, kterega imena smo že vajeni s Čehom in Poljakom vred iz davnega.

To bi bile tedaj slovenske imena novega denarja. Poglejte, prevdarite, izberite! *) Hicinger.

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XXIX.

Veliki petek sem šel spet že zgodaj v cerkev Božjega groba. Ob sedmih se je začela ta dan navadna služba Božja, in po doveršenih svetih običajih je bil spet slovesen obhod okrog groba Božjega in potem po raznih svetiščih in postajah, ki sem jih v poprejšnem listu omenil. Veliko razpelo, to je, Kristusovo podobo na križu so nesli frančiškani v procesii na Kalvarijo, kjer ga je patrijarh na srednjem gerškem altari pokonci usadil. Veliki petek prepusté namreč Gerki, ko nimajo velike noči enakočasno s katoličani, svoj altar za ta obred Latincom. Kako pa ravnajo, kadar Gerki in Latinci veliko noč enako obhajajo, ne vémo povedati. Pa sej takrat gré večidel vse narobe in mnoge velike napčenosti se godé. — Iz Kalvarije smo šli naravnost v sakristijo, in dopoldanska služba Božja je bila že pred deveto uro doveršena.

Sedaj pa me povabi profesor Kunstman, naj gréva vendar enkrat — ne še po mestu, ampak iz mesta okrog ozidja. To mi je bilo prav všeč, in kmali odrineva, in nek mlad Švajcar, ki se je bil na naji posebno navergel, naji spremlja. Prav počasi obhodimo ob lepem ozidji, ki je pa le za Beduine terdnjava, celo mesto. — Ko pa spet pred jafiške vrata pridemo, jih najdemo zaperte. Petek je namreč Turkom svetek ali praznik, kakor nam nedelja, in ko so možki od enajste ure dopoldne v mošejah zbrani in molijo, se zaprejo vse mestne vrata, ker imajo Turki že staro vražno pravlico, da neki petek o ti uri bo prišel nenadoma neki ptuj pridobitelj in se bo mesta polastil. Pričakujejo ga pa posebno od izhoda, in menda zato so na ti strani zlate vrata zazidane. — Ta pravlica je sploh znana, in tudi nek pokristjanjen poljsk Jud, ki je pod šotorom pred mestom kavo in žganje točil in nemški jezik nemilo lomil, nam jo je pravil. „Die Türken glauben — je djäl — dass wird kommen ein anderes Menschheit, und wird nehmen diesen Erdreich in Besitz.“

Tri četerti ure smo čakali pred zapertimi vratmi, in v tem času se je bilo nabralo tu toliko ljudi, kónj, mezgov in velbjudov ali kamel, da se mi je zdelo, kakor da bi bil na kakem živinskem semnji. Poslednjič pride še neka majhna truma mahomedanskih romarjev z rudečo in zeleno zastavo — pa ne iz Meke, ampak od Mojzesovega groba. Obé zastavi ste bile z napisi iz korana okinčene. Nekteri teh pobožnih ljudi so z rokami in z raznimi rečmi nekako prijetno priterkovali, in nek bedast revež je pri ti revni muziki tako radostno plesal, da so se mu nazadnje že sline iz ust cedile, in da sem se bal, da bo kar na tla telebil in obležal.

O poldne je straža vrata spet odperla, in vse je hotlo na enkrat v mesto. Smešna gnječa je bila in vse se je mešalo — ljudje, konji, kamele in mahomedanski romarji; in ko se je bil prostor pred vratmi že dobro spraznil, gremo tudi mi domú.

Popoldne po dveh se podamo spet v cerkev k zornicam in ostanemo do enajstih ponoči v nji. Nekoliko po doveršenih zornicah je bila namreč ob sedmih zvečer slovesna procesija po zgorej omenjenih postajah, in skorej na vsaki postaji je bil govor ali pridiga. Začel pa se je obhod v katoliški cerkvi pred altarijem presvetega rešnjega Telesa, in tu je bil prvi ogovor v laškem jeziku.

Odtod smo šli z gorečimi svečami v rokah pred ječo Kristusovo, kjer je bil drugi gerški govor. Pa po pravici Ti povém, da ga nisem čisto nič razumel, dasiravno so me nekdej v šolah z gerščino več let zlo pitali. — Čudno pa se mi je zdelo, da je gerški govornik neki izrek svetega pisma po latinsko navodil.

Potem je šla procesija nekoliko korakov dalje do kapelice, ki naznanuje kraj, na katerem so si vojaki obleko Kristusovo delili in za sukno njegovo srečkali. Tu je bil tretji ogovor v nekem, ušesam ugodnem — menda turškem jeziku, ki ga nisem tudi nič razumel.

Od tod smo šli naravnost na Kalvarijo pred katoliški altar, ki naznanuje kraj, na katerem je bil naš Gospod Kristus na križ pribit, in tu je bil kratek, pa ličen in lep ogovor v nemškem jeziku.

Precej zraven pred gerškim altarijem, kjer je neskončno milostivi Odrešenik grešnega človeštva na križu visel in umerl, je bil na to francozok ogovor, pa nekoliko predolg, ker je govornik nektere opazke in opominovanja preveč ponavljal. — Veliko razpelo je stalo še na altariju, kakor so ga bili zjutrej vsadili. Po govoru pa so jeli, kakor nekdej Jožef Arimatejski in Nikodem, Kristusa z križa jemati. Obred ta je ganljiv, pa bi bil še ganjivši, ko bi tako dolgo ne tolkli in ne pantljali.

Ko ga iz križa snamejo, gré procesija iz Kalvarije k mazilnemu kamnu. Štirje frančiškani nesejo podobo mertvega v rjuho zavitega Kristusa z griča, ter ga položé na omenjeni kamen in ga odgernejo. Nato je šesti govor v arabskem jeziku. Govornik, nek že postaren frančiškan, upije in kriči jako in precej dolgo; na enkrat pa preneha, in arabski dečki, učenci verlih frančiškanov zapojó prav mično in mило neko sveto pesem tudi v arabskem jeziku. Že sem menil, da po petji pojdemo dalje, pa ko dečki spojó, začne govornik še nekaj časa dalje govoriti, ali marveč na vso moč upiti. Poslednjič je dolgega govora vendar konec, pa ne še ganljivega obreda; zakaj sedaj začne patrijarh mertvega Kristusa, ali marveč podobo njegovo maziliti. Sedaj sem še le razumel, zakaj štirje menihi nekake posode v procesii seboj nosijo. Najpred vzame patrijarh prvo posodo, ter poškropí celo podobo z neko dišečo tekočino iz nje. Potem zajemlje v drugi posodi nekakošnega zelenkastega debelega prahu, in potrosi ž njim podobo od glave do nóg. Na to mu podajo tretjo posodo tudi z nekako dišečo tekočino, in patrijarh poškropi ž njo celo truplo in ga potrosi poslednjič iz četrte posode z nekakim drugačim, tudi zelenkastim prahom, ki se ga prav na debelo prime.

*) Ker častiti naš gospod Cigale na Dunaji je prestavljavec nemške besede za deželne slovenske zakonike, in ker je želeli, da bi se zakoniki slovenskih dežel ujemali z besedo ljudstva, bi želeli, da bi tudi on se oglasil o tej zadevi, da poprej skujemo pripravne in našim ljudem gladke besede, preden bode skovan nov dnar. Nam so gosp. Hicingerjevi nasvétí kaj všeč; samo z „zlati“ za sreberni dnar, mislimo, bo težava za nas. Vred.

Nato zavijejo pomaziljeno podobo križanega Odrešenika spet v rjuho, ter ga nesó, slovesni obhod napredovaje, pred Božji grob, in tû je sedmi poslednji ogovor v španjskem jeziku. Še mlad govornik je prav ganljivo govoril. Miloval pa je bolj Mater ko umorjenega Sina, razlagovaje, koliko je terpela, ko je gledala preljubega nedolžnega Sina na križ pribijati, na križu viseti in v grozovitih bolečinah dušo izdahniti; kako oostro ji je meč serce presunil, ko so ji pozneje s križa snetega Sina mertvega v naročje dali itd. Vse, kar je govoril, mu je šlo resnično od serca — vês je bil ginjen, in je ganil globoko v serce vse poslušavce, dasiravno ga niso vsi razumeli. Enoglasno sem slišal terditi, da poslednji govor je bil najganjiviši.

Tû bi Ti serčno rad pridjal himne ali pesme, ki se pri vsakdanji procesii od postaje do postaje pojejo, in molitve, ki se na vsaki postaji molijo; pa ga nimam človeka, ki bi mi prelepe himne poslovenil — sam pa nimam pesniške žile, kakor Ti je znano. Res, da na Kranjskem je več takih mož, ki bi ta prevod izverstno napravili, pa nisem z nobenim toliko znan, da bi ga s tem težavnim tolmačenjem nadlegoval. *)

(Dalje sledí.)

Jezikoslovne in zgodovinske reči.

Spisal P. Hicinger.

1. Prihod novih slovenskih rodov v naše kraje.

(Dalje.)

Od kod pa so prišli ti novi slovenski naseljenci? Dr. Rački (str. 252) se ozira na Šafařika, ter pravi, da iz zatatranskih strani, in v dokaz naveduje imena narodov, ki so poleg letopisov starega Nestorja stanovali v tistih stranéh, ki se pa po tem nahajajo tudi v Noriku in Panonii. Stodorani se kažejo krog mesta Štire, ki se v starih listinah imenuje „Steier in Stoder“; Suselci ali Susli na Lasnici v doljnem Štajerji, kjer stare listine znajo faro „Susenzeller“, opominjajo na Suselce ali Susole na litvanskih granicah; panonski Dudljebi okoli Blatnega jezera, kjer je bila kdaj krajina Dudleipa, kažejo na Dudljebe med Bugom in Štirom, ktere so si Avari leta 563 upokorili. Tudi ime Slovincov opominja na unstranske Slovjene, ki so poleg Nestorja prebivali krog jezera Ilmerja, ondi kjer se je postavil slaviti Novgorod. Misliti si je, da so s temi zatatranskimi Sloveni potegnile tudi nekatere plemena, ki so se pred nekterim časom že vselile bile v poddonavskih stranéh. Tudi nekatere imena rek se strinjajo z zatatranskimi vodami; Sana ali Savina in Štira na Štajerskem opominjate na enake reki v Galiciji.

Razun tega pa se zamore še mnogo imen iz slovenske zemlje primerjati z imeni v zatatranskih in v poddonavskih deželah. (Primeri Nestorjeve letopise in Anastazja pri Stritteru). Poljani ali Buljani zatatranski opominjajo na Poljane na Kranjskem in na Bulje v Istri; Radimiči krog Radoma na Poljskem najdejo enake Radomlje in potok Radomljo na Kranjskem; Bjatiči zatatranski se morebiti strinjajo z Bitnjami na Kranjskem in z Vitanjami na Štajerskem; Vojnici v Poddonavji se dajo primeriti Vojniku (Hohenegg) na Štajerskem, Sakulati pa s Sokovo (Himmelsberg) na Koroškem, in Runčini s Rončino na Goriškem; Sjeverani na Diesni v Rusii, in na Donavi v jugu opominjajo zopet na Severin na kranjsko-horvaški meji. Med gorami in rekami se Javornik nahaja na Koroškem in na Kranjskem kot v Tatrah; Bele, Bistrice, Šujca so na Kranjskem in Koroškem, in Raba na Štajerskem, pa tudi v Galiciji in na Poljskem Bjala, Bistrica, Raba in Svica. Med kraji in mesti pa imamo Krakovo, Ternovo, Beč, Bo-

hinj na Kranjskem, Rogatec na Štajerskem, kot v Galiciji Krakov, Tarnov, Bječ, Bohinjo in Rohatin; celó naša bela Ljubljana se nahaja v poljskem Lublinu; in Moravče na Kranjskem se snidajo z reko Moravo v Serbii, če ne tudi z Moravo v zahodnem koncu tatranskega gorovja. Tako primerjanje bi se utegnilo še na mnogo strani pomnožiti.

2. Čakovci med jadranskim morjem in Savo.

O Čakovcih je govoril po Vuku v lanskim „Novicah“ (str. 370 in d.) gosp. Kobe; o njih govori tudi dr. Rački v Arkivu (str. 254). On pravi tedaj, da Čakovci so ostanjki tistih Slovincov, ki so z Avari vred v prvih letih sedmega veka Rimljane pognali iz Dalmacije, in Solin leta 630 razrušili; so se tedaj pred prihodom Horvatov in Serbov vselili med morjem in Savo. Njih jezik je nekako v sredi med horvaško-serbskim in med slovenskim; več različnost tega jezika naveduje dr. Rački, ki jih ni omenil Vuk. Povzamem jih tukaj. Čakovci govorijo sudac, sudoc, Horvatje in Serbi sudac; pón, vóna, bóha, sónce namesti pln ali poln, volna, bolha, solnce; suć, tuć, vuć, sóko, tóko, vóko namesti slić ali sleć, tlić, vlić, slkó ali slećejo, tlkó, slkó; ućenji, sedenji, enako Čehom, namesti ućenje, sedenje; rekol ali rekel, prišol, prišel, ko imajo Horvatje in Serbi rekao, prišao. Besede staroslovenske imajo Čakovci, ki so jih zgubili Horvatje in Serbi: jašč (voran), bujol (stultus, starosl. bujati, stulte agere), lobzati (cielovati), enja (starosl. ijnja, nunc), dil (dlja). Besed litvanskih nimajo, ki se pa nahajajo pri Horvatih in Serbih: veruga, horv. lanac; hudost, horv. pakost; piščeneć, horv. pile.

Mislím, da nekatere imenovanih različnost se nahajajo tudi med Slovenci sém ter tjé; na pr. v Bledu in Bohinji pravijo tudi tóčem, obóčem, boha, tost namesti tolčem, oblečem, bolha, tolst ali tovčem, obovčem, bovha, tovst, kakor govorijo drugod. Krog Šent-Vida pri Zatičini se sliši terdo peršel ali peršol, kozolec ali kozolec, ko drugod govorijo peršu ali prišev, kozuc ali kozevc. Morebiti bi ne bilo napčno, takošne enakosti in različnosti še dalje preiskovati; po njih bi se utegnila stara slovenska zgodovina tudi kaj več pojasniti. Omenjene so bile nekatere take posebnosti v besedah o Sarmatih limigantih in o imenu Kranje ali Krajne po gosp. Ravnikarji in Terstenjaku, in nekaj tudi po meni (v Novicah lanskim str. 198, 231 in 306).

(Dalje sledí.)

O Rojenicah še nekaj.

Ne verjel bi skorej človek, da so Rojenice, ki jih tudi Sojenice ali Sudjenice, Sujenice imenujejo, še vedno tako v živem spominu med ljudstvom. Že sem Vam za „Novice“ poslal štiri pripovedke, danes Vam imam že spet tri pripovedke, da jih razglasite kakor prinesek za slovensko basnoslovje. Varaždin ima blizo 10,000 duš, predmedstja so večidel obljudene s priprostimi Hrvati, ki govore po slovenje in znajo mnogo narodnih stvari, da človek, ki po takem poprašuje, marsikaj v priložnosti zve, če jih vé za pravo žilico prijati.

1. Tak je bil jeden bogec, pak dojde k jedni hiži, i pri oni hiži je baš žena rodila. On sedi na klopi pri peči, pak k stolu gledí. Na jen put dojdejo tri žene. Bile so čistó belo oblečene, imele so na glavi bele velike robce a okol vrata grole samih demantov zlata i srebra, lica bile so okrogloga, velekrasne žene kakti Vile. Išle so k stolu i sela je 'saka na jeden vogel, a bogec takajše stane od peči i sede k četrtomu voglu i posluša, kaj bodo se ove tri žene spominjale. Vezda veli jena soditi ovomu detetu s

*) Verli gosp. fajmošter Hicinger bodo napravili ta prevod, ki se bo pridjal že omenjenim posebnim bukvicam. Vred.

Sarmati so „soboles Medorum“, česar so stari pisatelji dobro bili podučeni. Mi imamo zadosti jezikoslovnih zakladov starih Medov; prosim vsakega, naj jih prebere, in prepričal se bode, da je jezik starih Medov različnej od staroslovanskega, kakor gotiški od staroslovanskega. Celó glasniške postave (Lautgesetze) so posebne, in očitno dokazujejo različnost obojih jezikov. Kadar so Sarmati leta 1455 pred Krist. do Tanaisa prišli, so že Slovani gotovo kakih 400 let prej v Evropi stanovali.

Kdor na jezikoslovne in zgodovinske dokaze ne porajta, naj primerja običaje, način življenja in značaj starih Sarmatov z onim starih Slovanov.

Sarmati niso zidali mest, ne hramov, vse svoje žive dni so prebivali na konjih in kolah.¹⁾

Sarmatski Alani niso poznali poljedelstva, in klasiki pišejo od njih, da „ferino more vescuntur.“ Sarmatskim ženam so že hitro po porodu desni sisek odrezali, da so ložej lok nastavljal.

Sarmati so bili γυναικατονομοι²⁾, in poznana je sarmatska junakinja Amage.

Jeli „Amage“ slovansko ime v obliki?

Ni prostora vse vlastovitosti Sarmatov tukaj naštevati; že te bodo vsakega prepričale, da niso ednake s staroslovanskimi običaji.*)

Sarmate Limigantes pa imeti za očake današnjih Lemkov v sandečkem okrožji, kakor se našemu verlemu Poženčanu dopada, ne bode nikdar obveljalo.

Šafařík³⁾ sam pravi: „Wären diese Namen (Arca-ragantes in Limigantes) nicht wahrscheinlich zusammengesetzte, so würde ich vermuthen, dass der Name der Limigantes mit dem heutigen Lemker im Sandezer Kreise Galiciens verwandt sei.“ Tudi Muchar je proti temu mnenji pisavši: Man wollte behaupten, die Sarmaten (limigantes sarmatae) seien damals (leta 344) in die Gegenden der Save, Drave, San, in das Steirerunterland und in das südliche Kärnten, oder doch gewiss in das heutige Krain (Sarmatae limigantes, Krajni als Gränzsarmaten) versetzt, und mit diesen seien die ersten slawisch-windischen Bewohner in die bezeichneten Landstriche eingeführt worden. Diese Vermuthung jedoch ermangelt alles historisch-festen Grundes, und widerspricht dem wörtlichen Sinne der alten Nachrichten, der vielfachen Zertheilung und Zerstreuung jener geringen Anzahl von Sarmaten der klugen Politik des K. Constantinus und den damaligen Zeit- und Ortsverhältnissen der Länder und Bewohner an und auf den juli-schen und norischen Alpen (Gesch. der Steiermark I, 295).

Pervlje bi se misliti dalo na Tacitove⁴⁾ Lemovii, kateri se v družbi Rugijev imenujejo, kakor pa na Limigantes. Ti Lemovii pa so bili nemško pleme in bi utegnili o času preseljevanja nemških ljudstev se v Galiciji naseliti, in tako ime tukaj zasaditi.

Iz imena Limigant rusinski jezik ne bode nikdar stvaril oblike Lemk.

Od leta 360—335 pred Krist. so se na obalih jadranskega morja začeli naseljevati Kelti pridši iz Galije. Kakor zagojzda so se vrinili v pokrajino med Moravo in

¹⁾ Mela, III, 4. Tacit. Germ. can. 46. ²⁾ Scymn. Chius, vers. 141. ³⁾ „Slaw. Alterthümer“ I, 344. ⁴⁾ Tacit. Germ. 43. Ali je morda zaostalo keltsko in bi imelo parallelo v galskih Lemovici ali Lemovices? primeri: Caesar, „bell. gall.“ 8, 46. Strabo 4. Ptolom. 2, 7, 10. Saj je historičsko gotovo, da so v okrožji Karpatov tudi za Strabona stanovali betve Keltov.

*) O običajih Sarmatov naj se bere: Dionys. Perieg. 308. Ammian Marcele XXXI, 2. Strabo VII, 312. Herodot IV, 116, 117 itd. Od Jazygov je historičsko gotovo, da so bili Sarmati. Dio Cass. (71, 16) nam je zapisal ime njihovega kralja Vanadaspes. To je vendar čisto medoperziško ime.

Uno ležečo, in so brez dvombe Dalmatom sorodne Japade porinili do virov Kolpe, pa tudi po takem silno tišali panonske Slovence proti Karpatom.

Ker rimski pisatelji terdijo, da so prišelci Kelti kervave boje s sosednimi narodi imeli, in ker sosedni narodi so bili proti iztoku Traki, proti severu pa Panonci, je tedaj gotovo keltski meč tudi Slovence ranil.

Panonci imajo nekteri zgodovinopisci za Trake,*²⁾ drugi pa za Illyre. Mislim, da sem v svojih raznih člankih do belega dokazal slovenskost Panoncov. Imena mest panonskih, kakor: Solva, Petov, Sisek (Siscia) itd. nimajo ne ilirskega ne traškega značaja. Božanstva: Jarmog, Labur, Sedat itd. so slovanske, kakor obilo osebnih imen na kamenih rimskih v Panoniji izkopanih.

(Dalje sledi.)

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XXX.

Véliko saboto sem šel že zgodej mestno okolico natančneje ogledavat. Postrežljivi pater Andrej pelje mene in še nekatere tovarše po raznih ozkih nesnažnih ulicah proti izhodu iz mesta na oljsko goro. O podnožji griča Akri ali Akra pridemo k mestnim vratam svetega Štefana memo nekdanjega Pilatovega poslopja, ki je sedaj deloma vojašnica, deloma pa stanovališče poglavarja jeruzalemskega. Blizo teh vrat se vidi v mestu še Betezda, to je, tista čudovita kopel, okrog ktere je bilo pet lepih velikih lop, polnih bolnikov, ki so kipenja in plivkanja vode pričakovali. Angelj Gospodov je hodil namreč o svojem času v kopel, in vsakikrat je voda skipela, in kdor je o tem skalenji in kipenji vode prvi v kopel stopil, je ozdravel svoje bolezni, naj si je bila že kakoršna koli. Tudi dobrotljivi Zveličar naš je nek dan ta lepi vodnjak ogledoval in pri njem, kakor beremo v svetem pismu, velik čudež storil. Bil je tu namreč nek človek, ki je bil že 38 let bolan. Sin Božji mu veli prijazno: ali hočeš ozdraveti? Bolnik pa žalostno odverne: Gospod, nimam človeka, da bi me, ko voda skipí, v kopel djal; prej pa, ko sam van-jo pridem, je že kak drug v nji. Jezus pa mu pravi: Ustani, vzemi posteljo in pojdi. In po 38 letni bolezni je mož hipoma zdrav, vzame posteljo na ramo, ter gré. — Nekdanjih lepih lóp ni več najmanjšega sledú, podolgasti čveterovoglati vodnjak pa se še vidi, in je le na izhodnem koncu z mnogoverstno šaro že nekoliko zasút.

Ko iz mesta pridemo, smo na enkrat med zgol grobovi nad Jozafatovo dolino, ono dolino, ki obuduje v človeku žalostne strašne misli — misli na smert, na ustajenje, na poslednjo sodbo, na dan serda in nadloge in revšine, na dan zlo velike bridkosti; zakaj prišla bo ura, ko bodo vsi, ki so v grobih, slišali glas Sina Božjega, in bodo ustali in vidili sina človekovega pridšega v oblakih z veliko močjo in častjo. In zbrali se bodo pred njim vsi ljudje, in ločil jih bo na desno in na levo, kakor ločuje pastir ovce od kozlov.

Da judje in kristjani občno sodbo verujejo, izhaja gotovo iz razodenja Božjega, in da imajo ravno Jozafatovo dolino za občno sodnišče, izhaja posebno iz besed Joela preroka (cap. III. v. 2.), ki pravi: „Zbral bom vse narode, in peljal jih bom v dolino Jozafat, in sodil jih bodem nad Izraelom ljudstvom svojim in dedšino svojo.“ — Kako

*) Noben klasikar ne terdi, da bi stari Traki kadaj čez Dunaj do gornje Save in Drave, do Rabe in Mure bili segali. Za trojanskih bojev so stanovali v zemlji južno od Iteja, ktera je proti iztoku od Ponta proti jugu od Propontide obmejena, in ktera je proti zapadu do Makedonie segala. Ilias, 2, 844. 4, 520. 5, 462 itd. Pis.

pa se je izcimila in ukoreninila v toliko družih narodnih misel in vera, da bo Bog enkrat v Jozafatovi dolini vse ljudi sodil, ne vém povedati. Tudi Mahomedovi nasledovavci verujejo, da dolina Jozafat je poslednje občno sodnišče, saj za prerokove verne; in na jugo-izhodni strani zlatih vrat sterlí nek okrogel kamen kakor top iz mestnega ozidja, in Mahomedani terdijo, da bo Mahomed na-njem stal ali sedel, ko bo v dolini zbrane verne sodil.

Omenjene zlate vrata, najlepše v Jeruzalemu, ki so pa sedaj zavolj zgorej v misel vzete vraže ali iz kakega družega uzroka zazidane, so tiste, skozi ktere je imel Jezus cvetno nedeljo slovesni uhod v nehvaležno mesto. O, kako obudujejo tudi te vrata človeka k mnogoverstnemu premišljevanju! Tù vidiš množico ljudstva, ki nebeškega učitelja spremlja, mu po poti lastne oblačila razgrinja, z drevesnimi, zlasti palmovimi vejami v rokah radostno in veselo upije: „Hozana sinu Davidovemu!“ — Pet dni pozneje pa jim ravno ta nebeški učitelj ni več družega ko slepar in zapeljivec! — Pred Pilatovim poslopjem se ne čuje družega ko „proč ž njim! križaj ga, križaj ga!“ — Tak je svet, prijatelj moj! in kdor se na-nj zanese, sam sebe slepari. Brez Boga je vse nečimerno in prazno.

Ko od mestnega ozidja po stermem bregu v Jozafatovo dolino grémo, pridemo na neke kamnite tla terdega belega kamna. Tù so Judje sv. Štefana, pervega mučenca, kamnjali. Sveti mučenec je bil poln milosti in svetega Duha, in po pravici je djal Judom (act. Apost. cap. VII.): „Terdovratni in neobrezanih serc in ušes, vedno se ustavljate svetemu Duhu, kakor očetje vaši, tako tudi vi. Kterega prerokov niso preganjali očetje vaši? In morili so tiste, ki so prerokovali prihod Pravičnega, kterega izdajavci in morivci ste vi sedaj bili. Zakaj postavo ste prejeli po naredbi angeljev, pa je ne deržali. — Ko so pa to slišali, so se togotili v sercu in z zobmi škripali zoper njega. Ker je bil pa poln svetega Duha, je gledal v nebo in vidil čast Božjo in Jezusa stoječega na desni Božji. In je djal: Glejte, vidim nebo odperto, in sina človekovega na desni Božji. Zaupili pa so z velikim glasom, in si ušesa zatisnili, in vsi kmali na-nj planili. In so ga tirali iz mesta in s kamnjem pobijali: in priče so položile oblačila svoje k nogam mladenča, ki mu je bilo ime Savl. In so kamnjevali Štefana, ki je klical rekoč: Gospod Jezus, sprejmi dušo mojo! Pokleknivši pa je upil z velikim glasom rekoč: Gospod, ne štej jim tega za greh. In ko je to izrekel, je zaspal v Gospodu.“ — Kdor iz ljubezni do Gospoda preganjanje terpi in za sovražnike svoje tako iskreno moli, je pravi učenec Gospodov, resnično poln vere in milosti in svetega Duha!

Tù blizo, pa nekoliko v stran in niže, kažejo drugi kamen, na katerem je nek sedel Savl, pozneje apostelj narodov, varovaje oblačila krutih kamnjevavcov.

Je pa dolina „Jozafat“ med hribom „Moria“ in med oljsko goro. Moria jo obdaja na zahodni, oljska gora pa na izhodni strani. Oba hriba sta bila nekdanj Gospodu jako ljuba in draga; hrib Moria je napolnil z vsim svojim veličanstvom, ko je Salomon tempelj posvečeval; iz oljske gore pa se je vernil po doveršeni nalogi na zemlji k Očetu v nebesa. — Vsa dolina, kakor tudi podnožje obéh hribov je polna grobov iz vseh vekov, in še dan današnji hodijo premožni judje od vseh štirih strani sveta v Jeruzalem, ter si kupujejo od ptujcov za težke dnarje pest zemlje svojih dedov, da saj po smerti v ti jim toliko dragi dolini mirno počivajo, ker je prišla kerv Gospodova čez-nje in čez njih otroke, da so iz drage domovine za vselej pregnani.

Dolina ta pa ni tako globoka, ne tako dolga in široka, kakor ljudje, ki je niso nikdar vidili, sploh menijo. Gotovo je bila nekdanj veliko globokeja, ko je sedaj; zakaj ruša in mnogoverstna šara tolikokrat razdjanega mesta je povzdignila vse doline ne le v mestu, ampak tudi v bližnji okolici

okrog mesta, kakor je griče, na katerih Jeruzalem stoji, dokaj znižala. — Kar pa se tiče dolgosti, sega Jozafatova dolina le četert ure od severja naravnost proti jugu, pa le za strelaj na široko. Iz tega vsak lahko vidi, da je v resnici veliko manjša, kakor se navadno misli. — Kje bomo tedaj stali pri poslednji občni sodbi? bo tù menda marsikdo prašal. O tem se nočem pričkati, dasiravno mi je znano, da, ko bomo ustali, se bomo tudi spremenili. Prerok Joel pravi: „Naj ustanejo in naj se napotijo narodi v dolino Jozafat; zakaj tam bom sedel in sodil narode okrog.“ — Po katoliški veri ima vsaki katoličan terdno verovati, da bo Bog enkrat vse ljudi vkup pravično sodil; ali bo pa ravno Jozafatova dolina poslednje sodnišče ali ne, ne spada v katoliško vero.

Nekdanj je utegnila Jozafatova dolina, dokler je še potok Cedron po nji tekkel, tudi prav prijetna in ugodna biti, zlasti potem, ko je bil Salomon cedrov iz Libana po nji nasadil. Dan današnji pa ni ne cedrov ne potoka več, ampak cela dolina je, razun mertvaških grobov, vsa prazna in gola; le sèm ter tjà raste še kakošna oljka in smokva.

(Dalje sledi.)

Še nekaj: zakaj je Kras puščava?

Mnogo vzrokov, zakaj je Kras ogolel, je bilo že razloženih; naj posnamemo iz prijateljskega pisma še sledeče doslej ne omenjeno:

V več krajih ilirskega Primorja, zlasti po večjem kosu Krasa dozdanj ni nikacih gruntnih bukev, iz katerih bi lastninske, zastavne ali služne pravice bile očitne. Ondot se toraj zemljišča ne morejo zastavljati za dnarje na posodo vzete, in posodivec ali upnik si ne more dobiti varnosti s tem, da bi svojo pravico vpisal na dolžnikovo posestvo — v gruntne bukve. Kako si tedaj po navadi o tem pomagajo? Sklepajo se po Krasu prodaje na rešilo (Verkauf mit dem Vorbehalte des Wiederkaufes). *)

Dolžnik (prodavec) prodá namreč upniku ali posodniku (kupcu kako zemljišče, kako njivo za posojeni dnar (kupšino) in sicer s tem pogojem, da, če bi dolžnik upniku kupšine (ki je v resnici dolg), v postavljenem času ne opravil, prejde last prodanega zemljiša v polno kupcovo (upnikovo) last. — Vidi se torej, da je to le pogodba na videz, in nasledki tega ravnanja so toliko škodljiviši, ker je rešilna pravica zgolj osebna pravica, ki neha po smerti tistega, ki jo je v pogodbi dobil.

Še mnogo škodljiviše pa so take pogodbe za kmetijstvo, kajti kupec ali upnik si pri tem izgovori: ali da bo namesti letne obresti ali činža kupljeno posestvo užival ali pa da ima dolžnik v posesti prodanega zemljiša ostati in upniku letne obresti plačevati. Če je prvo, upnik prevzetega posestva ne varuje (ne šona), marveč skuša iz njega največjo korist vsako leto izmolsti; — če je pa drugo, in če dolžnik že naprej vé, da ne bo mogel zemljiša rešiti, ne gleda na drugo, kakor kako bi vsako ljubo reč, vsak germič v dnar spreobernal, da bi po pretekli dôbi oderto in ogoljeno pustoto prepustil svojemu upniku.

Kratkočasno berilo.

Boljarka.

Na izhodni strani ogerskega Banata, kjer mogočna Donava naše dežele loči od Turčije, se gore od obeh strani tako stiskajo, da se bučeci valovi dereče reke komaj med njimi vijejo, ter s strašnim bobnjenjem proti sinjemu morju valijo. Po verhu teh orjaških pečinastih gor razprostirajo

*) Na Krasu se sploh govori: „na rešilo dati“, „na rešilo prodati“, „grunt rešiti“; „rešilno pismo.“ Po tem bi se tudi dala popraviti §§. 1068 in 1070 slovenske prestave občnega deržavljanskega zakonika.

Takošne mythiške očake imajo tudi drugi narodi, na pr.: Skythi — svojega Skythesa, Teutoni — Tuiska, Kelti — Kelta, Iberci — Ibera, Lelegi — Leleska¹⁾ itd.

Kakor so očaki Skythes, Tuisko, Kelt, Iber, Leleks mythiški, rodovi pa: Skythi, Teutoni, Kelti, Iberi, Lelegi zgodovinski, ravno takšna je s Čehom, Lehom in Mehom. Čeh je „heros eponymos“, — mythiški očak (Stammvater) naroda, kateri je nekdanj stanoval po čehih;²⁾ Leh pa je mythiški očak naroda, kateri je nekdanj stanoval po lehih, in Meh je mythiški očak naroda, kateri je nekdanj stanoval po mehah.

Kako je to? Oblika čeh se po glasniških postavah (Lautgesetzen) le dá nazaj peljati na obliko kek, cerkvenoslovensko: **KBKZ**, Gipfel, sansk. keča, Bergrücken, latinsk. cac — umen. Zraven oblike so: kuč, kič.

Izvirni pomen besede kek pa je: „buschichter Bergrücken“, zato so besede sansk. çikhâ, Haarlocke, Haarbüschel, keča, pa tudi Gipfel, çikhara Gestrüpp, slov. kika, Haarzopf, kič, Gipfel, iz enega debla.

Primeri analogično: Kerk, buschichter Bergrücken, slov. kerka, Haarzopf, česki po metatezi s prvotnim glasnikom *a* — krak, krakovat, buschicht.³⁾

Glasnik *k* Slovenec umehčava v začetku v *č*; primeri: čodrast in kodrast, čer in kar, der Felsen; tako tudi ček in kek.

Glasnik *k* spet se umehčava v *h*; primeri: holm iz kolm lat. culmen; tako tudi čeh iz ček. Zato imena krajev po hribih stoječih: Počehova blizo Marburga.

Al ker je kek, Haarbüschel tudi iz enakega debla, kakor kek, cacumen, ter tudi Čeh izrazuje pomen: crinitus, comatus, sansk. Keča, priime boga solnčnega Kršna-ta. Čeh bi toraj tudi utegnilo mythiško priime solnčnega boga biti in sicer slovanskega Apollo crinitus — Kersa, Kresa, Kresimira. Solnčni bog pa je tudi bog pastirjev, kakor Apollo in Kršna, zato na Štirnem kraj Mure se čeh velí goveji pastir, in slovenska narodna pesmica: „Sveti Velko! brani mojo belko, sveti Česko! daj ji vime težko“, poterjuje moje mnenje.

Čehi so toraj prebivavci čehov, cacuminum, in to niso bili samo v Galiciji, temoč tudi pokrajine, kamor narodna horvatska povest Čeha postavlja so čehovati.

Pri Slovencih med Muro in Dravo pa se še tudi čuje govoriti o mogočnem možu: „On je čeh; on je bogat čeh.“

Kako se to razjasnuje? Mislim tako: Svobodnjaki so pri starih arjanskih narodih smeli dolge keke „wohlgepflegtes Haar“ nositi. Robovom so dolge vlasé odrezali pri Rimljanih, Germanih in Slovanih. V gotiškem jeziku se velí heros, Held, hazdiggs, polat. Astingus.

Že učeni profesor Leo⁴⁾ je dokazal, da ime hazdiggs prvotno pomenjuje, comatus, crinitus, ein wohlgepflegtes Haar habend, in da se beseda ima stavljati k sanskr. hasta, reicher Haarwuchs.

Po Štirnem imamo obilo osebnih imen Čeh. Skoro v vsaki občini ali srenji najdemo dva, tri Čeha. Posebno dosti jih je po goriškem svetu in v fari sv. Urbana blizo Ptuja, kjer je vsa okolica bregovata — čehovata — cacuminosa, — gotovo izrazujejo te imena topiško lego prebivavcov.

Kakor ime Čeh izrazuje topiško lego prebivavca, tako tudi ime Leh. Že slavni Šafařik¹⁾ je dokazal, da appellativum leh, liah je identično z besedo leha, Ackerbeet, areola. Besedo leha pozná tudi slovenščina, in obilost lastnih imen Leha, pri slovenjem Gradcu ravničica, Leha ravničica v sredini nemškega Gradca, Leha, ravniča na Kranjskem, sporočuje, da je tudi last slovenskega jezika.

Leh je toraj očak „heros eponymos“ prebivavcov po lehah, in ker slovensko-horvaška narodna povest Leha tudi postavlja v staro Panonijo, ter so Lehi utegnili nekdanj stanovati po lepah lehah podravske in posavske, iz katerih so nje prišenci Vlaha proti severju čez Karpate stivali, kjer jih najdemo pozneje pod historičnim imenom Polakov = Lehov.

V staročeščini pomenjuje ime leh, kakor v slovenščini čeh žlahnega, plemenitega moža, prav za prav večjega, mogočnejega zemanina, zemenina — zemljaničina — Grundbesitzer.²⁾

Kaj pa pomeni Meh?

Nekdanj sem mislil, da je ime Meh diminutivum imena Meščislav, Mstislav, Mescislav, kakor poljsko Stach iz Stanislav, ali česko Zdech za Zdeslav.

Al ker smo se prepričali, da sta Čeh in Leh mythiška očaka prebivavcov čehov, kekov, kučajev, cacuminum, in leh, ravnic, polja, tako je tudi Meh mythiški očak prebivavcov mehov.

Korenika imena Meh (MEX) je mah, sansk. mah za izvorni magh, crescere, primeri sansk. ahi, anhi za prvotno aghi, anghi, lat. anguis, slov. ož, digam. vož v besedi slepovož, Blindschlange.

Ta korenika stvarja razun družih izrazov tudi poznamenovanja za pomene: breg, gora, na primer: mogila, mohijla, slovaški muhola, mugola.

Na Kranjskem imamo še imena gor Magolnik = Maholnik, na Štirnem Mahole, Makole, pogorje na horvatsko-štirnem meji, na Kranjskem Mehovo, grad na bregu stoječ. Glasnik *a* je toraj oslavljen v *e*, in glasnik prvotni *g* ali *k* v *h*, primeri: Pohorje iz Pogorje, hruška iz gruška i. t. d. Meh toraj pomenjuje to kar dalnja tvarina mohyla, magura, mogila slovanske poznamenovanja za gore in brege, in Mehi, Meškoveci (tudi ime vasi na Štirnem po gričih stoječe)³⁾ so toraj prebivavci hribov, bregov in bi utegnili pred prišestjem Vlahov naseljeni biti po mehah, bregovih kranjskega Dolenskega, kjer Mehovo bi na nje še opominjalo.

Čudovitno je, da trojica očakov horvatskih, prišlih iz bele Horvatske v današnje horvatske pokrajine, tudi imajo imena topiških poznamenovanj, kakor Horvat, od hor, her = kar, kor, ker, Felsen, Lobelj, od lob, lub = breg, Bergspitze, zato ime Lobelj, Lubelj, gršk. λοφος, in Muhol = Mahol, Mehoh, Magol, Megol.

(Konec sledi.)

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XXXI.

Dasiravno pa je Jozafatova dolina vsa gola in prazna, se dá vendar o nji veliko govoriti. Koliko bi se dalo še povedati le o potoku Cedronu, na kterege se toliko spominov veže. Spominja namreč na žalostni beg kralja Davida (II. Reg. cap. XV.), ki je ko berač peš proti puščavi čez-nj hitel, da bi ga hudobni sin, puntar Absolon, v roke

¹⁾ Šafařik „Die ältesten Denkm.“ str. 87, 88. ²⁾ Glej Šafařik, libr. cit. str. 89. ³⁾ Rodbine Meško iz Mehko, kakor Česko iz Čehko, Leško iz Lehko je dosti po slovenskem Štirnem.

¹⁾ Tudi v nemških genealogijah, narodnih pesmah itd. nahajamo očake: Suâpa — Švabov, Vandala — Vandalov, Saxneata — Sâxov. Tudi Nestor je dal gotovo sledivši narodne povesti očake Radimičem, Radima, Vjatičem. Vjata, Kyjevcom, Kyja i. t. d.

²⁾ Tudi slavni Šafařik ima Čeha za mythiškega očaka, glej „Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache“ stran 91. ³⁾ Primeri tukaj še latinsk. cacumen, Gipfel, in cacosus, struppicht, harricht, buschicht; za to ime staroitalskega boga in junaka cacus.

⁴⁾ Prof. Leo: „Einige Bemerkungen über die Sprache der Geten“ v Kuhnovem „Zeitschrift f. vergl. Sprachf.“ II. B. str. 180.

ne dobil; spominja tudi na pobožnega kralja Asa, ki je gerdo pohujšljivo Priapovo podobo, sramoto Izraelcov, ki so jo molili, pri njem razbil in sožgal, in — na kralja Ecehija in Jozija, ki sta po Asovem izgledu altarje molikov poderla in razdjala, molike pa pri Cedronu na ravno tistem mestu, kjer Asa Priapovo podobo — sožgala; spominja poslednjič na ljubeznjivega Zveličarja, ki je čez-nj iz Betanije hodil. — Sedaj nima zanimivi potok v Jozafatovi dolini več kaplje vode, še pozimi o deževnem času ne, ker je dolina z rušo nekdanj večkrat razdjanega mesta precej visoko, pa ne preterdo nasuta, in ker se voda pod rahlo šaro lahko zgublja. Dalje od Jeruzalema proti jugu pa teče še, zlasti pozimi in o zgodnji spomladi, precej dereč po globoki strugi med skalovitimi, golimi, suhimi in sožganimi griči v mertvo morje, kjer se deževnica od oljske gore, od hriba Moria, od hriba pohujšanja, od hriba hudobnega sveta itd. v sila kamnito strugo steka.

Pa še zanimiviši spominiki se vidijo v ti dolini. Tù je namreč unikraj nekdanjega Cedrona kapela, ali če raji hočeš, cerkev Matere Božje z njenim grobom. To mi je bilo, po pravici reči, čisto novo, ker sem menil, da je prečista Devica v Efezu umerla. Ker se pa niso Efežčani nikdar ponašali in hvalili, da imajo grob Matere Božje med seboj, in ker nimamo o tem kar nobenega sporočila, rad verujem, da je ljubeznjiva mati Jezusova v Jeruzalemu umerla in tù v dolini „Jozafat“ pokopana bila. — Ta velika kapela je vsa pod zemljo, in se ne vidi, dokler se pred-njo ne pride, posebno ker nekoliko oljk okrog nje raste. Uhod v cerkev je na južni strani z velikimi vratmi, ki do strehe segajo. Nekdanj pa se je hodilo va-njo tudi od severne in zahodne strani, pa poslednja vhoda sta dan današnji zazidana, da se še ne pozná, kje sta ravno bila. Od zunaj se vidijo le vrata in streha. V temno cerkev, ki svetlobo le skozi vrata dobiva, peljejo lepe široke stopalnice s 47 stopnicami. Po sedem in dvajseti stopnici ima, kdor v cerkev gré, na desni neko stransko kapelico z dvema groboma, od katerih terdijo, da roditelja prečiste Device Marije, Joahim in Ana, v njima počivata; ravno nasproti na levi pa kapelico z grobom svetega Jožefa. Kako se pa to z resnico ujema, ne vém, ker so ti svetniki davno pred Marijo v Galileji umerli. Če so tedaj ti grobi res grobi omenjenih svetnikov, so jih mogli kristjani veliko pozneje sèm prenesti. — Od teh grobov je še dvajset stopnic doli v pravo cerkev. Tù je na desni tudi majhna kapelica z grobom Matere Božje, ki je v živo steno usekan in vès z nekim sivim marmorjem prevlečen in okinčen.

Tudi to cerkev so imeli nekdanj katoličani. O križanskih vojskah je bil ta imenitni spominek pod varstvom benediktinskih menihov, ki so pri cerkvi tudi samostan imeli. Al o padu kraljestva latinskega v Sirii je bil tudi samostan pogubljen in razdjan; pa Joana, kraljica napolitanska, ga je v letu 1363 z dovoljenjem sultana egiptovskega na lastne stroške spet sozidati dala in frančiškanom izročila, ki so neter do leta 1757 grob prečiste Device spodobno varovali in v cerkvi službo Božjo po latinskih obredih opravljali. V omenjenem letu pa so jih gerški in armenski razkoljniki pregnali in si cerkev prisvojili; katoliški samostan pa so tako razdjali, da se še kraj več ne pozná, na katerem je stal.

Le nekoliko korakov od te cerkve o podnožji oljske gore, pa vendar še na ravnem v dolini, sta še dva, kristjanom čez vse važna in draga spominka, namreč kraj, kjer je usmiljeni Jezus poslednji večer svojega življenja za nas revne grešnike kervavi pot potil, in pa vert Getsemani, in oba sta lastnina katoličanov. — Pervi spominek je neka majhna podzemeljska, skorej vsa v živo skalo vsekana votlina ali jama, ki so jo pobožni kristjani v cerkvico ali kapelo spremenili. Luč in svetlobo dobiva skozi nek predor v oboku, ki je z železnim omrežjem dobro zavarovan. Za altarjem je na živi skali napis v latinskem jeziku: „Hic factus est sudor ejus sicut guttae sanguinis decurrentis in

terram“ — „tù je postal pot njegov kakor kaplje kervi tekoče na zemljo.“ — O, kolika tuga in bridkost — kolike težave so mogle Jagnje Božje obhajati, da je kapal pot njegov kakor kervave srage na tla! O, koliko je terpel Sin Božji še pred — terpljenjem! Pa kdo zapopade terpljenje Gospodovo? — O Gospod, neskončno dobrotljivi in usmiljeni Jezus! daj milostljivo, da ne ostane bridko, strašno terpljenje Tvoje za-me brez vspeha in sadú, dasi-ravno ga nisem doslej premišljeval, kakor bi ga bil imel!

Od tega žalostnega spominka Kristusove tuge in žalosti je za lučaj dalje proti jugu vert Getsemani, v katerem je Jezus mnogokrat počival in molil; zakaj sveto pismo pravi: „Vedil je pa tudi Judež, ki ga je izdal, za kraj, kamor je Jezus s svojimi učenci pogostoma zahajal.“ Sam Bog vé kolikokrat je tù celo noč molil, in koliko noči je tù v milih serčnih zdihljeh za odrešenje hudobnega grešnega človeštva prečeval. Spomin na grozovito terpljenje Jezusovo, ki se je tù začelo, potare vsakega kristjana žive vere, da ostermi in da se mu perve hipe še verta oglelovati ne ljubi. — Vert pa je dan današnji veliko manjši, ko je o Kristusovem času bil, zakaj takrat je bil vert Getsemani neka pristava, in kraj, na katerem je Jezus molil in kervavi pot potil, in kraj, na katerem je Simon Peter z Jakobom in Janezom dremal in spaval, in pa tudi kraj, na katerem je osem ostalih aposteljnov čakalo, je spadal takrat v vert Getsemani, sedaj pa so ti trije kraji zunaj vertnega ozidja. Sedanji vert je le majhen, čveterovoglat, terdno obzidan prostor s prav nizkimi, od zunaj z železnimi plošami okovanimi vratmi pri jugo-izhodnem voglu. Verli frančiškani ga kaj skerbno in lepo gleštajo. Nasadili so va-nj nekoliko ciprés, babilonskih verb in veliko mnogoverstnih cvetlic, ki jih romarjem v spomin dajajo. Pa tudi osem starih, sila debelih oljk raste še na tem majhnem vertu. Vém, da gotovo niso tiste, pod katerimi je Gospod naš Jezus Kristus tolikokrat počival in se z aposteljni svojimi prijazno pogovarjal, zakaj ko je Tit Jeruzalem oblegoval, je bil dal vse drevje okrog mesta precej na široko posekati. Vendar te oljke v misel vzamem, ker so najberže iz korenik unih z Jezusovo nazočnostjo posvečenih pognale in zrastle, zakaj znano je, da oljkno drevje večkrat po sto in sto let iz korenik poganja in raste. Na vertu je tudi na nekakošnih, v vertno ozidje udelanih majolkastih ploščah zal križev pot, ki ga je dala neka španjska gospá napraviti.

(Dalje sledí.)

Jezikoslovne in zgodovinske reči.

Spisal P. Hicinger.

3. Starost pismenosti glagolske.

(Dalje.)

Prestavljen po J. M. se nahaja v „Arkivu“ (str. 111 in d.) sostavek J. Sreznjevskega „o pismenosti glagolskoj“, kateri ima veliko tehtnosti za staroslovenščino; nove najdbe so namreč zgodovino te pismenosti pojasnile prav obilno, kar naj se tukaj pové ob kratkem.

Dobrovski je stavil početke glagolskega pisanja v 13. stoletje; Kopitar v svojem „Glagolita Clozianus“ je dokazal, da ni mlajše od 11. stoletja, in da se je počelo v Dalmacii; prof. Preis je leto 1843 poleg rokopisa, ki se nahaja v pariški biblioteki po imenu „Abecedarium bulgaricum“, poterdil starost za 10. ali 11. stoletja, pa horvaško Primorje odločil za pravi dom glagolice; profesor Grigorovič je našel na Sveti gori (Mons Athos) dva glagolska rokopisa, ravno tako stara, kakor „Glagolita Clozianus“, ter zaterdil Bulgarijo za izvirno stran glagolskih čerk; in v poslednje leto 1847 je arhimandrit Porfiri na Sveti gori našel utemeljivni list Iverskega samostana od leta 982, v katerem je gosp. Georgi podpisan z glagolskimi čerkami.